

AARBOG 1963

D. S. K AARBOG 1963

Udgivet af

FORENINGEN AF DANSKSINDEDE SØNDERJYDSKE KRIGSDELTAGERE 1914-18

ved

Joh. Ipland, A. P. Møller, J. Andersen og Herm. Hunger

Eftertryk kun med kildeangivelse

AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1963

INDHOLD:

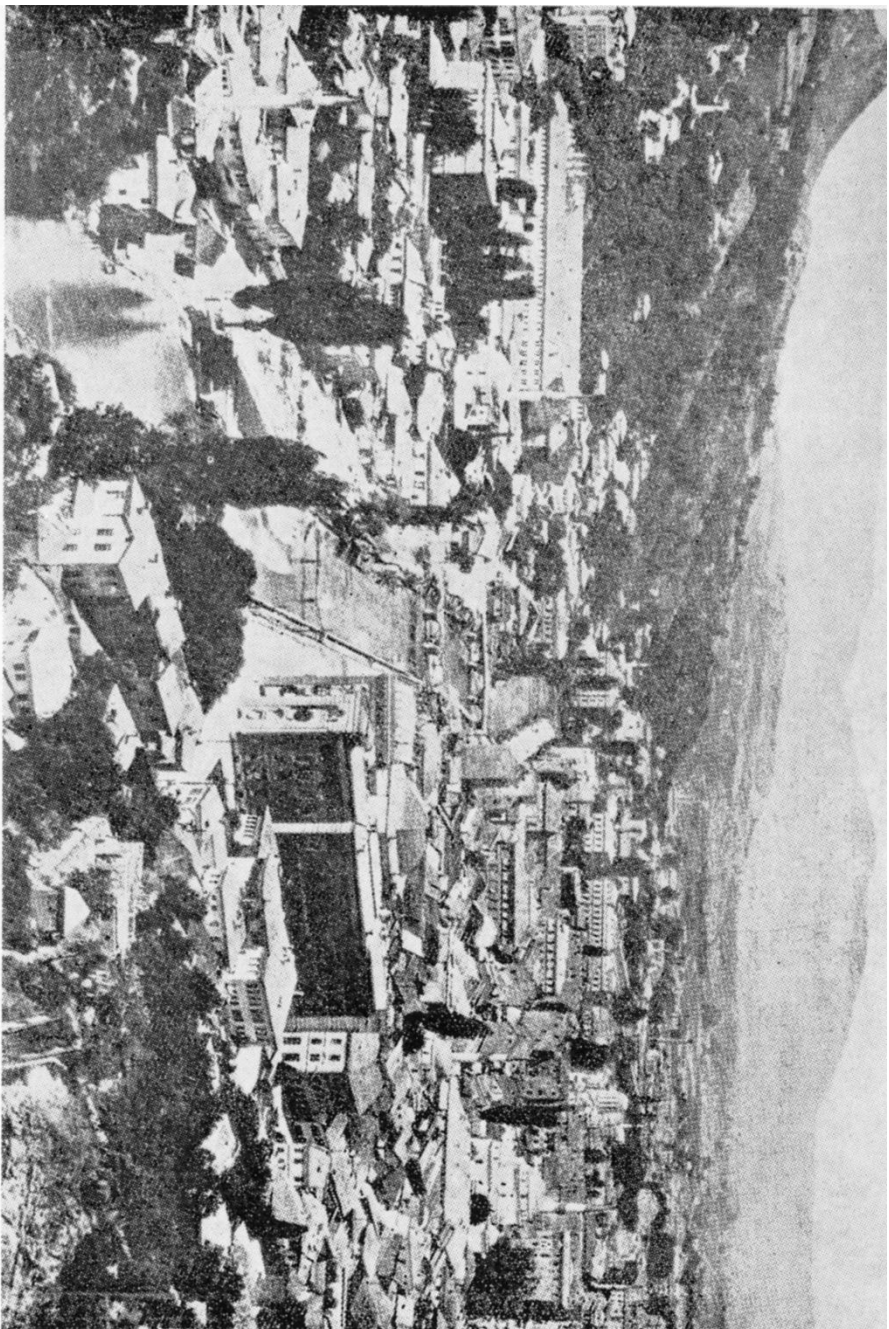
En anden slags krig	7
Somme - Helvedes forgård	8
Indlagt på lazaret	14
Ejendommelige sammentræf	17
En soldats erindringer fra første verdenskrig	20
Østfront - Vestfront	24
Dukken fra far	27
Oplevelser under kampene i Flandern i 1917	29
En oplevelse fra krigens dage – Hvad en gammel frontsoldat fortalte	32
Da vi drak Ingeborgs Skål!	34
Fra Masuren til Beresina	35
Uden mad og drikke duer helten ikke!	38
En Armeringssoldats Oplevelser i 1917	43
Et 45 års minde	49
Soldatertjeneste i fredstid og i krigstid –	54
Krigsminder af en, der saa Krigen bagfra –	56
Juledag 1915 blev en rigtig glædelig jul hjemme hos os	60
Fra marts-offensiven 1918	61
Slaget ved Mons den 23. august 1914	62
Erindringer	64
Fra krigens dage 1914	67
Kammerat fortæl: Pandekager - ah!	71
Der vankede tæv	72
En indkaldelse	74
Ære være deres minde	77

En hilsen til dem derhjemme

V , 23. Juli 1915.

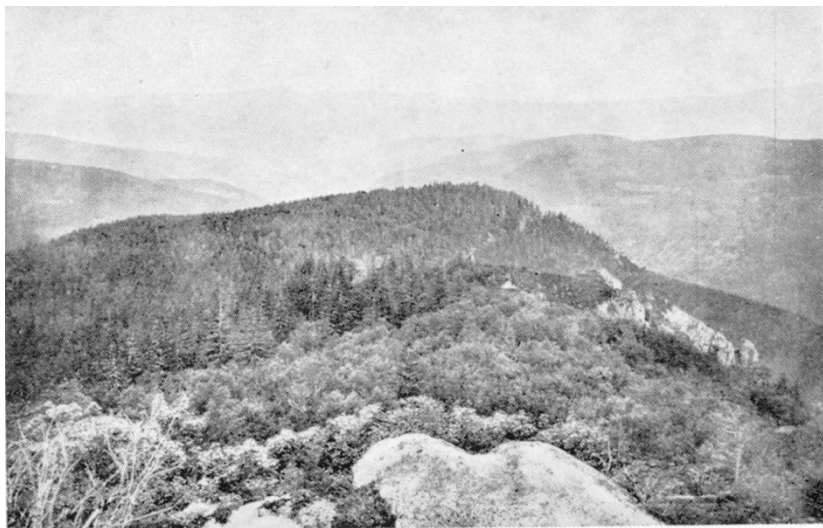
Ensomt i »Stuen« sad jeg og skrev
 til en Ven, der til Krig ogsaa indkaldt blev.
 Korporalen lægger med knappe Ord:
 »Nicht viel!« Dagens Post paa mit Bord.
 Begærlig jeg efter Pakken rækker,
 den kendte Haandskrift Forventning vækker.
 Ej blev jeg skuffet, Forfriskning for Aanden
 i Brevform havde jeg nu i Haanden.
 Det vakte Minder om Land og Hjem,
 egen Barndom og Drengedrøm.
 Aa, i mit lyse Hjem i Nord,
 hvor blandt Lyng og Skov Velsignelse gror.
 Der bygger min Dreng, som hans Far engang,
 Møller, og andet, Dagen lang.
 »Stumpen e jo kun så lidt jeg kender,
 dog Vorherre nok alt til det bedste vender.
 Stine tripper omkring, lidt stolt
 med følsomt Hjerter og ej koldt,
 med Smil saa lyse som Moderens sine,
 - og alles ammen er de mine. -
 Til Slut en Hilsen til alle derhjemme
 sendes fra Frankrig af

I ... G

SARAJEVO

som byen så ud den 21. juni 1914, da den østrigske tronfølger Frans Ferdinand og Gemalinde myrdedes her. Mordet blev den ydre anledning til den første verdenskrig.

Fra Vogeserne

Morderne i Sarajevo arresteres

Sognepræst C. Hoffmann-Madsen ved mindestunden i Set.
Nikolaj kirke i Aabenraa den 28. juli 1963.

En anden slags krig

(5) Må jeg begynde med at byde så mange deltagere i DSK's årsmøde hjertelig velkommen i Set. Nikolaj kirke.

Her i byen er alt, hvad DSK dækker, særdeles velkendt. Lige ud for kirkemuren her står Johannes Bjergs berømte monument. Ved dette samles jeg hvert år den 11. november klokken elleve med Aabenraa-DSK'erne til en kort mindestund.

I dag er det lidt andet, det drejer sig om. Linierne skal vel være noget større, og så holder vi nu en gudstjeneste. Der er mere plads til salmer og Guds ord. Nu sang vi lige »Vor Gud han er så fast en borg«, der var finnernes frihedskamp-salme. Jeg siger dette, ikke fordi vi vil tænke så meget på krige, det kan vi snart få nok af, især når vi ved, hvad der er sket jorden over, siden fredsklokkerne ringede den 11. november 1918.

Salmen »Vor Gud han er så fast en borg« er jo først og fremmest Luthers kampsalme, og deri er der en anden krig, der er tale om, det er åndernes krige. Luther har bygget den over den 46. Davidssalme, hvorfra vi vil høre nogle strofer, især omkvædet »Hærskarers Herre er med os, Jakobs Gud er vor faste borg«.

Det andet vers lyder således: »Gud er vor tilflugt og styrke, en hjælp. i angester, prøvet til fulde«. Se, dette er lige akkurat et dækkende udtryk for den erfaring, som også vore kære D'SK'ere gjorde derude i skyttegravens inferno, i granatregnens helvede. Gud er vor tilflugt, en hjælp i angester, prøvet til fulde. Det samme blev jo erfaret på »hjemmefronten« af alle ængsteligt bedende.

Vers 7 i Davids 46. salme lyder: »Folkene larmed, rigerne (6) vaklede«. Ja, det var, hvad der skete dengang. Så hedder det: Hærskarers Herre er med os, Jakobs Gud er vor faste borg. Sådan frelste Gud fordum sit folk, og sådan er han endnu i dag.

I vers 10 møder vi talen om en fredens tid: »Han gør ende på krig til jordens grænset«. Noget skønnere kan vi ikke tænke os på jorden, modsætningens gru har vi længe nok haft inde på livet. Men åndernes krig går videre, »indtil al krig har ende«.

Kære DSK'ere! I er nu så bedagede, at I hverken kan eller skal deltage i nogen jordisk krig, men desto mere i den åndelige, den, hvis mål er at blive evig frelst.

Først er det egentlig en krig imellem Gud og vor fjende, djævelen; den blev faktisk afgjort, da vor Herre Jesus levede, led, døde og opstod her på jorden. Hans navn er det ord, som ene kan fælde fjenden, også når det er dig og mig, der må kæmpe imod løgneren, fristeren og anfægteren fra helvede. I den strid flyr vi til Gud som vor faste borg, vi søger dækning bag Hærskarets Herre, det er englehærenes øverstbefalende. Vi omgås med Jakobs Gud og siger: Jeg slipper Dig ikke, før Du velsigner mig!

Det er vejen til evig fred! Amen!

Somme - Helvedes forgård

(7) Så ligger vi da her i det, der engang udgjorde byen Grevillers. Det er i oktober 1916. Byen er ingen by mere. Af de nedskudte eller udbrændte huse er kun tomterne tilbage, kun kældrene har endnu holdt stand, dog hvor længe? En kælder udgør vor bolig. - Hyggeligt er det langtfra, for byen beskydes regelmæssigt af det engelske artilleri. Vej en ud til den nære front fører nemlig gennem byen her. Lidt bag ved byen befinder den tyske artilleristilling sig, og lidt længere borte har tyskerne bragt to stykker 42 centimeters morterer i stilling. Der skydes også en gang imellem med dem.

Man villet kunne forstå, at her er det alt andet end hyggeligt. Indtræffer der en lille pause under beskydningen, ryger vi ud af hulen for at snappe lidt frisk luft. Og da er der liv i byen. Køretøj er, ambulancer, ammunitionsvogne og kanoner raser frem over den hullede vej. Soldater fra arbejdstropperne er også på færde. Der hersker travlhed med at udbedre vejen. Ret længe varer roen ikke. Atter brøler kanonerne, og kort efter hører vi nedslagene. Ikke alle når at komme i sikkerhed. Døde heste og døde mennesker bliver tilbage.

Det er sommer endnu. Solen skinner, og fuglene synger højt oppe under den klare blå himmel. - Vi her i byen føler dog noget andet. Vinden driver hen over egnen, og luften er opfyldt af stank. Dagen går på hæld, og vi søger at få lidt søvn, for inden natten er omme, skal vi ud i stillingen for alt afløse andre trætte kammerater. Hen på natten kommer et par mand trimlende ned til os. De er helt udkørte, Dødtrætte kaster de sig ned, hvor der er en tom plads. En eller anden har været så (8) betænksom at tænde carbidlampen, og om jeg ikke tager fejl! Det er jo Hanssen, min gode ven Hanssen, underofficeren, som er blandt dem, der er vendt tilbage.

- Du, Hanssen, hvordan - hvordan går det?

Korporal Hanssen er dødtræt, og hvor ser han medtaget ud.

- Nej, er det dig, Knacker, svarer han, du også her?

Derefter en pause.

- Ja, Hanssen, vi kom herud forrige nat, men da var I nok allerede borte. Men fortæl mig, hvordan står det til derude?

- Forfængeligt, siger Hanssen. Englænderne »trommer« som rasende, og hvor mange der er tilbage, ved jeg ikke. - Så var det forbi med samtalen, for korporalen sover allerede. Man hører kraftig snorken.

Vi kom ikke af sted denne nat, og det var vi heller ikke kede af. Endnu en dag gik, og livet var i behold. Først den næste nat brød vi op. - Fremad, hed det. I en lang, tynd række traskede vi af sted ud mod fronten. - Fjenden lod til at være ret hensynsfuld i denne nat. - Beskydningen var næsten ophørt, kun en enkelt salve en gang imellem, slet ikke, som vi ellers var vant til. Vi fandt da også frem til den opgivne position. Englænderne havde taget vor stilling - men havde så igen måttet trække sig tilbage. I graven fandt vi kun en del sårede tyskere, som englænderne havde ladet ligge. Tyskerne havde dog kun lovord at sige om englænderne, De havde endda forbundet deres fjender, før de igen måtte rømme stillingen.

Ja, galt så det ud. Vort regiment havde været udsat for en slem åreladning. Vi havde mistet fire kompagnier, hvoraf de fleste soldater dog var faldet i engelsk krigsfangenskab. De havde således bjerget livet.

Men ellers var her nok at gøre. Sårede og døde skulle transporteres bort, der skulle ryddes op og alt sættes i stand. Englænderne havde ikke i sinde at lade os i fred ret længe adgangen. Vore batterier havde længe åbnet ilden mod englændernes stilling. Flyvere var

oppe og (9) fløj hid og did og beskød hinanden, en drattede ned. - Flammerne slog op omkring den styrtende maskine, og det hele endte i et vældigt bål. Så lå spærreilden igen hen over vore stillinger. Granater af alle kalibre fik ved deres nedslag, graven til at styrte sammen. Afstivningerne knækkede som pindebrænde, Vi søgte læ, hvor en sådan fandtes, men nogle måtte blive over jorden og blandt disse var der jo altid en og anden, der enten faldt eller blev såret af granatsplinter eller af en shrapnelkugle ...

Sådan gled dagen og natten og hele den næste dag med. Det var igen ved at mørknes. Da fik jeg besked om straks at indfinde mig hos kompagniføreren nede i dækningen.

Hvad kan der nu være i vej en, tænkte jeg. Jeg krøb ned gennem den smalle skakt, ad slibrige trin, og meldte mig. Man blev næsten slået af den ro, der herskede hernede. Her sad kompagniføreren, Vibeck, som kun var feldwebelløjtnant, endvidere Baruck, hans oppasser, sanitetsfeldwebelen med hans to mænd samt de to telefonister med deres »klimprekassese«. - Telefonen hjalp nu ikke stort, for forbindelsen bagud var for tiden afbrudt. En ting var dog sikker, syntes jeg. - Mændene havde nok taget lidt rigeligt til sig af de våde varer – rom blandt andet. Spillekortene lå slængt hen på bordet. Vibeck og hans mænd havde for søgt at få has på tiden ved et slag kort.

- Hør, lallede Vibeck, du, du Knacker, du må sammen med nogle andre ud på en lille patruljetur, når det bliver mørkt, over mod den fjendtlige stilling. Der skal rekognosceres, forstår du. Gå derfor hen og hvil dig lidt, så du kan være nogenlunde vågen, når det går løs.

- Javel, hr. kompagnifører, det skal ske, sagde jeg og gik min vej.

Der kom en og vækkede mig.

Jeg sov ellers godt, men det nyttede jo ikke. - En befaling er en befaling. Jeg kravlede ud af den lumre (10) hule med alle dens dårlige dunster, stod så oppe i graven og løb straks på vor feldwebel, den gode Wilhelm Lamprecht, der denne nat havde kommandoen her.

- Nå, Niels, det må jeg sige, dig kan man altid regne med, for du møder da altid præcist. De andre ... nå, der har vi dem jo. - Ser I, I skal ud på et lille job, - I skal ud i fortærrænet for at se, om englænderne muligvis skulle forsøge at udbygge en ny stilling. - Jeg ved jo godt nok fra før, at de fleste af jer, de ældre da, så tit har været ude på lignende ture, både oppe ved Dixmuide og andetsteds, men - han gjorde en lille pause, rømmede sig og fortsatte så: - En ting til, kammerater, hold sammen og tag ingen chancer - og så i Guds navn - af sted med jer. - Feltråbet, det har I . . . !

Vi var syv mand ialt foruden vor underofficer, en mand, jeg endnu ikke kendte. Hver mand havde foruden geværet to håndgranater. Sådan udrustet krøb vi op over gravens dækning og blev opslugt af mørket. Vi stødte på pigtråd, granathuller og alskens skrammel og udrustning og - lig. Vor fremtrængen skete kun langsomt og var ret anstrengende. Vel peb kuglerne også her, men det var da intet at regne mod det at være oppe i den alt andet end behagelige skyttegrav. Forsigtigt listede vi rundt, mere end en time var gået, forekom det mig. Vi havde hidtil været heldige, for vi havde ikke mødt fjendtlige patruljer, og vi var alle i god behold. I god orden vendte vi derfor tilbage til stillingen. - Korporalen var henne for at melde vor tilbagekomst og aflægge rapport om turen. Derefter trak vi os tilbage og søgte ro nede i vor dybe dækning. Kammeraterne oppe i skyttegraven måtte slide i det med at fylde sandsække og udbedre det Søndrede brystværn.

Jeg vågnede og hørte pludselig en tordenlignende lyd. Har man foretaget en underjordisk minesprængning? Men nej, det kan det ikke være. - Et nyt brøl! - Kammeraterne farer forskrækkede op fra deres lejer. Jorden ryster og - hør, det knager i træværket ... Sæt (11) nu, at nedgangsskakten styrtede sammen! Så er vi alle fanget som mus i en fælde ...

Hurtigt samler vi vort kluns sammen og stormer af sted. Bare ud af hulen. Om et øjeblik er det for sent -!

Jeg er nået ud! Gud ske lov! – Den første, jeg får øje på, er Otto Zimmermann. Han er bleg og møgbeskidt, og dog, sådan ser vi vel alle ud i denne stund ...

Otto fortæller os, at der absolut ikke er tale om minesprængninger, nej, siger han, nu kan I selv høre. Mon det da er artilleri-granater af meget svær kaliber, englænderne nu beskyder stillingen med? Tydeligt kan man høre afskuddene, en mærkelig, roterende susen i Luften - hu-hu-hu-uh ... og så nedslaget! – Sikken et drøn! I vor stilling lå vi op mod et bakkedrag. Til venstre havde Vi landevejen, der førte frem til det, der engang havde været byen Le Sars, I byen huserede nu englænderne, efter at tyskerne havde set sig nødsaget til at trække sig bort. At »Tommyerne« opholdt sig der, kunne vi fra vor stilling observere ved nattetide. Vi kunne da se korte lysglimt derovrefra. Oppe ved landevejen lå vor forbindingsplads, og her var der for tiden mere end overfyldt, for forbindelsen bagud svigtede tit om natten, selvom nætterne efterhånden blev længere. En dag ramtes bunkeren af en fuldtræffer, hvorved mange mistede livet deriblandt også en af mine kammerater, der netop var vendt tilbage fra orlov.

Men lad mig vende tilbage til situationen hin dag.

Der blev som nævnt skudt stærkt fra begge sid er. – Man kaldte det »Trommeild«. – En sådan skydning er frygtelig. Den lyder som vedholdende torden. Værst gik det ud over stillingerne længere nede omkring resterne af et par småbyer. – Detonationerne dernedefra var uhyggelige. – Alt udslettedes totalt. Det lød, som jorden skulle revne. De, der kunne, forsøgte at slippe bort fra dette inferno. De kom enkeltvis og flere sammen op gennem vort skyttegravsafsnit for senere ved mørkets frembrud at prøve på at slippe bort. Det var mænd fra marineinfanteriet og fra infanteriregiment 54.

(12) Det var egentlig en ynke at se dem. De så elendige ud, og når tyskerne trak sig tilbage, fulgte englænderne i hælene på dem. Fra det sted, hvor vi opholdt os, kunne vi iagttage, hvorledes de engelske soldater i grupper og småflokke bevægede sig frem gennem »Ingenmandslandet« for at tage de forladte tyske stillinger i besiddelse. Alt imens lagde det engelske artilleri beskydningen af stillingerne længere frem.

Dagen gik mod ende. Langsomt sænkede mørket sig ned over slagmarken. Artilleriduel- len syntes at sagtne lidt. Om det nu var mangel på ammunition eller andet, får stå hen, men før vi så os om, var alle de fremmede soldater borte, og vi var alene tilbage.

Der skete ikke mere den dag. Man var nok ved at løbe sig træt. Dog, hvor længe ville det vare? Vi lå der endnu den næste dag, og de følgende dage med. Forplejningen var ret mangelfuld. Hvorledes skulle man også nå ud til os?

Igen en nat ude på rekognoscering.

Også denne nat var vi en hel gruppe, otte mand, og vi havde feldwebel Lamprecht med som fører. Stjernerne blinkede og vinkede fra det høje. – Spredt knitren og geværdild fra begge sider - en piftende fløjten af en kugle, en salve fra et af fjendens batterier, granater, der kommer og går og med bragen slår ned et eller andet sted tæt bag stillingen, men det generer os ikke.

Vi bevæger os spejdende fremad. Vi er som mørke skygger mod nattehimmelen. Forrest går sergent Frahm, vi andre følger efter mand efter mand. En lyskugle oplyser grelt nattehimmelen - næsegrus kaster vi os ned på jorden. – Den slukkes, en kort tid er det mørkt som i graven. Det ville ikke være rart at være så uheldig at dumpe i et af de talrige og vandfyldte granathuller. – Sveden perler frem af alle porer. Længe har vi vandret rundt her. Hvad, om

vi nu vendte om og gik tilbage. – Hvad var nu det? – Frahm smider sig ned - Hvad mon han har fået øje på? – Vi andre følger hans eksempel og glider også forsigtig ned på den plørede jord, - (13) Svage klik fra våbnene. – Lamprecht har afsikret sin parabellum-pistol. Frahm gør en håndbevægelse og peger mod højre. Mørke skygger bevæger sig. De bliver synlige. Det kan kun være englændere, en patrulje, De kommer nærmere. Frahm tæller. Der er mindst ti mand. Der er kun 25 til 30 meter over til dem. – Skal vi skyde?

– Nej, la' vær', hvisker sergenten og rejser sig op.

– Hør, råber sergenten, overgiv jer, eller vi skyder! Frahm råbte dette på engelsk.

Englænderne overgiver sig dog ikke så let. – Der falder skud, og en kort ildkamp raser. Det går om liv og død. Hos os har vi straks to døde, en tredje rammes og skriger. Men også englænderne har tab. Endelig har man fået nok derovre. Skyderiet hører op, og de sidste englændere rækker armene i vejret til tegn på, at de ønsker at overgive sig. En colonel dukker frem sammen med seks mand, hvoraf den ene har fået en kugle gennem venstre arm. – Fire Ligger dræbt derovre. Frahm er ligeledes såret. Han har fået et strejfskud i den ene arm.

De døde må vi lade ligge, men de sårede kan vi let transportere tilbage. Lyskuglerne farer til vejrs og gør næsten nat til dag. Vi dumper ind i et stykke forladt skyttegrav og ligger her en stund sammen med vore fanger. Englænderne synes ikke at være af de værste. De er da også svært heldige, for de har i det mindste bjærget livet og har også udsigt til at kunne vende hjem, når krigen engang er forbi.

Igen må vi i dækning, igen er en af disse forbandede lyskugler skudt til vejrs fra englændernes skyttegrav. Sådan en tingest kan blive hængende længe deroppe i sin silkeskærm - Nu slukkes den, men i samme nu knitrer et par maskingeværer. Projektilerne pifter og fløjter omkring os. Vi trykker os endnu dybere ned mod moder jord. Knitren og knalden, dog under brøl af flyvende granater drikker vi en venskabsskål med vore fanger.

Englænderne kan sagtens, for om ikke de fyre har (14) whisky i deres feltflasker. Vi andre stymper har intet at byde på. Igen er vi på benene. Snart er vi fremme ved vort udgangspunkt i det tyske gravsystem. Da skal de omme bag brystværnet netop affyre en lysraket, og uheldigvis glemmer vi at smide os ned ...

Muligvis er det englændernes flade hjelme, man fra skyttegraven har fået øje på, for omgående fælder et maskingevær ind med sin snærende bjæffen og spyr død og ødelæggelse ned over os. Vi har tab. – Otto Zell faldt. Mens vi slænger det afsjælede legeme ned i et tørt granathul og vælter lidt jord ned over ham, brøler Frahm flere gange: »Hamburg! Parole Hamburg!« – Skyderast hører straks op, og uden andre nævneværdige forhindringer befinder vi os snart efter sammen med vore fanger inde bag skyttegravens dækning. Mand efter mand kryber vi ned gennem skakten for at aflægge en kort rapport og aflevere vore fanger til kompagniføreren.

Dette er noget, der passer den gode hr. Vibeck. Jeg ved, at i sin tid, for ti år siden, var han med i kampene mod de indfødte i det tidligere Tysk-Sydvestafrika. Derfor kan han med lethed tale engelsk Han og colonellen er snart inde i en livlig samtale, og der drikkes flittigt. Det lader til, at denne englænder også er godt bevandret på dette område.

Vi ligger og sover, tyskere og englændere, side om side. De er jo fanger nu og er ikke vore fjender mere. Hvor længe jeg har sovet, ved jeg ikke, men det forekommer mig, at jeg har opfattet lyden af dybe drøn. Nu lyder der pludselig et fornyet og mere kraftigt drøn. – Hele hulen ryster. Jeg farer op, netop som der lyder et endnu kraftigere drøn, en knasen og splintren af træværk. – Hvad mon det er? Jeg er nu ganske vågen, farer op og ser mig lidt

forvirret rundt. Også de øvrige sovende er ved at vågne, og en efter en kommer de frem fra deres leje. – Henne omkring bordet med den spruttende carbidlampe sidder Vibeck og englænderen og drikker. De har nok allerede fået mere, end de egentlig har godt af. Også de (15) to telefonmænd sidder ved bordet, og begge ser sure og mærkelige ud. De ser dog ikke ud til at have drukket noget.

Jeg bemærker, henvendt til Ernst Mette:

- Hør, sig mig, Ernst, hvad er der i vejen? – Hvad er der egentlig sket?
- I vejen? – Han gør en lille pause og siger så:
- I vejen? Synes du ikke, det kan være galt nok? Kassen vil ikke sige et kvidder - afbrudt! Forstår du? Ledningen er nok sprængt.
- Ja, så har vi da ro, indtil I får den lappet sammen igen ...
- Mand, er du tosset, siger nu Fritz Beim, var det da bare det!
- Er der da mere? spørger jeg og ser mere end nysgerrig ud.
- Jo, jo, det er det, at vi er indespærret, fanget! – Nedgangen er skudt sammen.
- Hvad siger du? Nedgangen, er den ...
- Ja, den er skudt sammen, forstod du det ikke? siger Ernst Mette tavs og ser opgivende ud.

Vi er fanget, som rotter i en fælde ...

Et par af kammeraterne er omgående gået hen for at undersøge sagen. Lidt efter dukker de frem. – Jo, udbryder den ene, det ser slet ikke alt for lyst ud for os. Ved skæret af en prås har de set, at den voldte skade er ret stor, men heldigvis ligger skaden oppe i nedgangens øverste halvdel. Rammetræet, med hvilken nedgangen er afstivet, er knust eller har forskubbet sig, mener de at have konstateret,

Vi har en lille skyttegravs kakkellovn nede i vor hule. Jeg finder noget papir frem og antænder det, og se, minsandten om ikke der er træk! Altså må røgen jo kunne komme ud deroppe, og vi kvæles heldigvis ikke af mangel på frisk luft.

- »Noch ist Polen nicht verloren!« erklærer en af kammeraterne. Han har nu altid et godt humør, og det kan vi være glade for.

(16) Det er svært at få Vibeck vækket og gjort ham forståeligt, hvordan stillingen er. Manden er absolut ikke sin plads voksen.

– Ja, ha! laller han i sin omtågethed, - det kan da ved Gud ikke være så slemt, siger han.

Et par af kammeraterne har beslutsomt påbegyndt undersøgelsen af skaden. Den må være sket ved direkte nedslag i brystværnet, En bunke sandsække bliver bragt frem. Der arbejdes deroppe, og de fyldte sække vandrer ned i dækningen, efterhånden som de fyldes. – De stables op henne i den bageste ende af hulen. Vi er heldige, for Otto Wilke kan tale engelsk og kan således snakke med vore englændere. Han har forklaret dem, hvordan landet ligger. De har forstået det Og er mindst lige så ivrige efter at slippe ud som vi andre. Folkene deroppe må snart være trætte. Der må snart afløsning til. Nu kommer de ned i nedgangens bund, og et par andre er allerede undervejs op. Det gør godt at komme lidt bort fra arbejdet, for som man da kommer til at svede deroppe. Arbejdet glæder støt og roligt fremad. Også englænderne får lov til at tage deres tørn med. – Arbejdet vil nok tage sin tid. Min makker er Heinrich Güllk.

– Du, Heinrich, har du nogen anelse om, hvor meget vi har tilbage?

– Mener du nedad, for så kan vi let regne det ud.

– Hov-hov! Pas på! Det var en line portion lerjord, der væltede ned over os. Det blev mørkt, for tællelyset gik sig en tur ...

– Her, her er det! Jeg har fået fingre i det, siger Heinrich, og lidt efter kan vi glæde os over atter at kunne se.

– Så det var det! – Nej, jeg mener, Heinrich, hvor længe kan det vare, inden vi er ude af dette. – Du forstår, helt oppe,

– Åh, hvad, jeg vil tro, højst fire, måske fem meter. Så bliver det vor tur til at blive afløst. Snart sidder vi bænkedede nede i hulen. Mad har vi da nok af endnu, for (17) vi har tilladt os at tage hul på den oplagrede »Jernportion«. Her er der både dåsekød og kiks. Kaffe kan der også bydes på, men vand er det småt med. Til gengæld Viser det sig, at vi har en god beholdning af rom.

Vi har endnu ingen grund til alt klage og hvorfor så sørge. Der lyder latter, og sandelig, om jeg ikke tager fejl, der sidder et hold og spiller kort. De to, Vibeck og colonellen, har fundet det mest formålstjenligt med en lille skraber. De ligger og snorker højlydt om kap. Deres leje er nu ikke bedre end vi andres.

Et nyt hold er blevet sat ind. Det er de to englændere Mac Atkinson og Pearls. – Der arbejdes ustandseligt. Urene er gået i stå, og vi aner ikke; om det er nat eller dag ...

Efterhånden, som tiden går hen, begynder det at fylde svært op i den bageste del af vor hule. Jord og atter jord, der er slæbt herved. Vibeck og hans tro makker er atter sunket hen i en døs. Der står en endnu halvfyldt flaske hos dem på bordet. Jeg går derhen og tager flasken. – Ah, det er rom! – Flasken for munden. Jeg tillader mig uden opfordring at tage en ordentlig slurk!

Kort efter føler jeg trang til et hille hvil. Jeg lægger mig på den klamme og uappetitlige halmsæk og må vel nok være slumret ind. Ret brat bliver jeg vækket af min dybe søvn. Der råbes, og en eller anden fornøjer sig med at stå og hale i mig, Jeg vågner op ...

– Ja, ja! Vågn op! – Vi er frelste! udbryder Ernst Mette.

– Frelst? – Hvad mener du?

Jeg ser den ene efter den anden forsvinde op gennem nedgangen og - jeg bagefter.

Man må knibe øjnene sammen deroppe i dagens lys. Solen skinner. Så vidunderlig dejligt er det hele. Det er rart atter at være fri. Vi er som børn, og se blot, hvor alle de kære venner og kammerater ter sig. Og om vi ikke der har vor kære feldweibel, Wilhelm Lamprecht, Han er så glad, og han fortæller og fortæller. – Da englænderne satte ind med beskydningen af (18) afsnittet her, var det heller ikke rart heroppe i graven. – Nogle ordentlige brokker sendte de os, kan I tro. Jo, det var et sandt helvede, de lod slippe løs, Til sidst indså jeg, at stillingen ikke kunne holdes. Med resten af vore folk søgte jeg ned i dalen, og senere trak vi os tilbage til den bagved liggende reservestilling, til 12. kompagni. En del sårede blev endnu samme nat bragt tilbage til Grevillers. Vi lå i denne stilling dagen over. Om aftenen, så snart det var blevet mørkt nok, gik vi igen tilbage til stillingen her. Vi ventede, at englænderne havde siddet her, men det gjorde de heldigvis ikke. Der herskede igen ro, og her var der nok at lave med at få ryddet op, Under dette arbejde var det, vi stødte på den sammenskudte nedgang til den underjordiske dækning. Kakkellovnsrørets ende ragede stadigvæk frem, og der kom en let røg ud dernede fra.

– Ja, I kan vel næppe forstå den glæde, jeg og de andre følte, da vi fik øje på denne svage røgsøjle, og, sagde feldweiblen til slut, - I kan tro, vi hængte i med arbejdet.

Nedgangen var altså igen fri, og kammeraterne teede sig, som om de var kommet ind i en ny verden. Dagen gik igen på hæld. Da mørket indtrådte, og der blev en lille pause i beskydningen, måtte vi for sidste gang tage afsked med vore fanger - englænderne. Vi betragtede dem ligefrem som vore venner. Vibeck formelig græd som et barn ved at måtte

tage afsked med den nye ven, den engelske colonel. – Tårer havde han i det mindste i øjnene, eller var det monstro brændevinstårer?

I tolv nætter og dage lå vi på denne udsatte post. – Tabene var store. Endelig en nat kom den længe ventede afløsning. Vi kunne vende tilbage, de af os, der var så heldige at være i live. Det var ikke mange. Vi var kun en lille flok - sytten mand og fire befalingsmænd. Det var resten af den styrke på over to hundrede mand, som vi var draget ud med.

Niels H. Lustrup, Spandet.

Indlagt på lazaret

(19) Det var under den første verdenskrig en stående »parole«, at soldaten ikke kunne melde sig syg, uden han mødte frem med hovedet under armen. Trods det vovede jeg en morgenstund i foråret 1916 at træde de reglementerede tre skridt frem foran kompagniet og erklære, at jeg var syg. Jeg hørte dengang til det flensborgske regiment 86, der på den tid lå i Frankrig. Bataljonslægen gav sanitetsunderofficeren besked om, at han skulle give hver af os, der havde meldt sig syg, to aspirintabletter. Det var jo på den tid et universalmiddel, der kunne kurere en hvilken som helst sygdom. – Dagen efter denne hændelse blev vort regiment tildelt en bayersk troppeafdeling, og en af lægerne beordrede mig straks indlagt på lazaretet i Montigny, Det var et tidligere fransk lazaret, bestående af træbarakker. Lazaretet lå dog så nær ved fronten, at barakkerne rystede og vinduerne klirrede, når kanoner blev afskudt, eller når granater eksploderede.

En dag hørte jeg, at lægen under stuegangen sagde til personalet, at man hellere måtte overføre mig til Tyskland, for her i Montigny ville det tage alt for lang tid med min helbredelse, og man måtte også tænke på at have tilstrækkeligt med ledige sengepladser, når det pludseligt satte ind med angreb ved fronten.

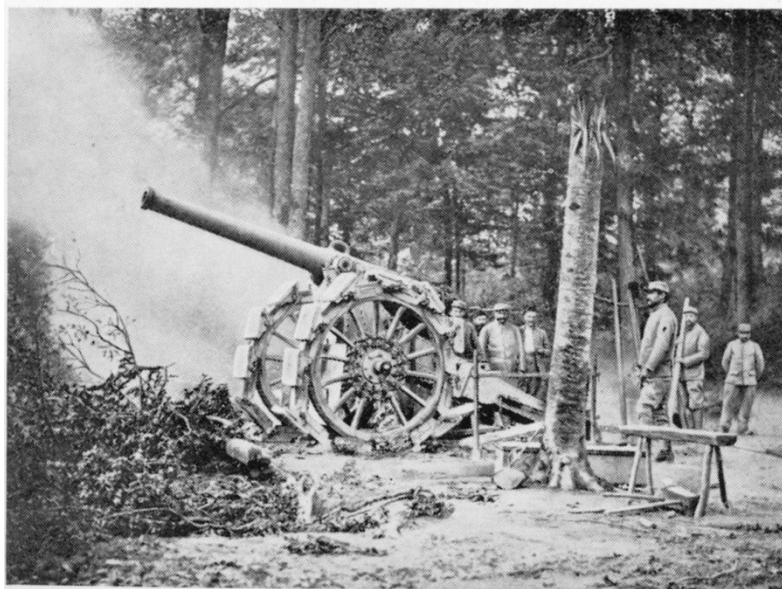
Nogle dage senere blev jeg altså anbragt i et lazarettog, og så gik det til Tyskland. Rejsen gik gennem nogle af Tysklands skønneste egne, Og jeg følte mig ligefrem som Jeppe i baronens seng. Rejsen blev således for mig en storoplevelse.

Vi standsede i Bückeburg i Schaumburg-Lippe, (20) hvorefter vi blev indlagt i den store sal i et hotel. Det var et godt lazaret med gode senge: alt var fortræffeligt, og jeg fortsatte Min tilværelse som Jeppe udi baronens seng. Men eftersom jeg havde en leversygdom, kom jeg på meget streng diæt. Denne flove kost behagede mig ikke i længden. Jeg skrev derfor hjem og bad om at få tilsendt en pakke med levnedsmidler, og den kom naturligvis. Heldigvis modtog jeg den en Søndag formiddag, mens oversygeplejersken var i kirke. Jeg kunne således uforstyrret indtage et godt og velsmagende måltid, og da min seng stod temmelig langt borte fra døren, kunne jeg ikke blive overrasket i mit forehavende.

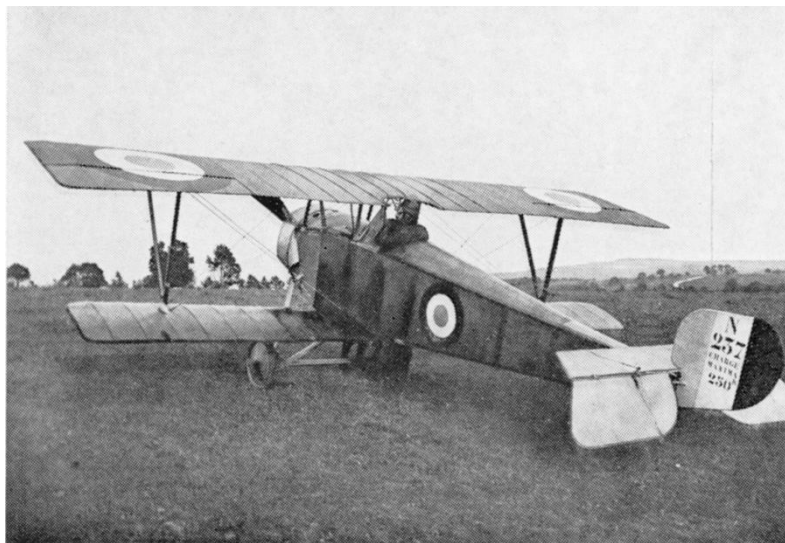
Jeg var nu ikke den eneste, der skaffede sig lidt ekstra af livets goder. Nogle af de andre patienter drev det efterhånden så vildt, at de bestilte øl i en restauration, som så tjeneren nok så flot ankom med og serverede på sengen. Men da oversygeplejersken opdagede det

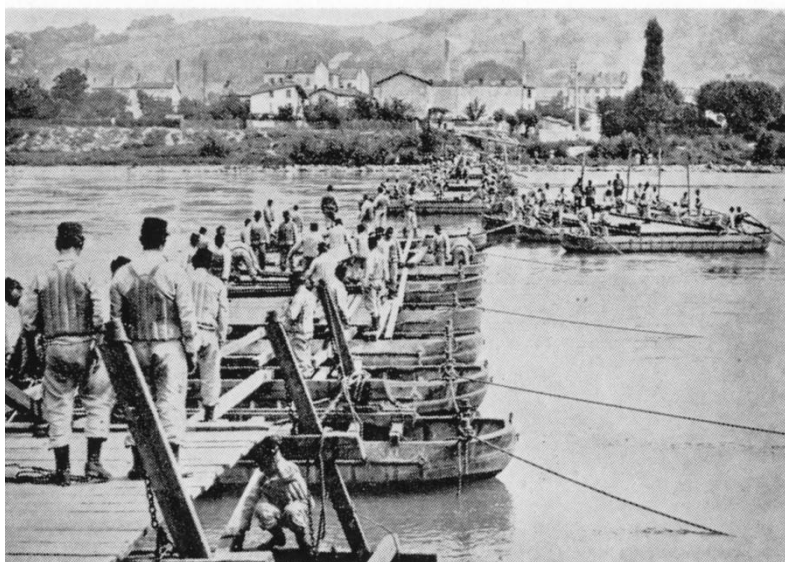
Britiske soldater får sig en dukkert i Dardanellerne

Fransk 120 mm i Argonnerskoven

Fransk flyvemaskine for starten

Franske pionerer bygger pontonbro over en flod

tomme gods, flasker m. m. på gulvet, blev der naturligvis ballade, og så var det forbi med den herlighed.

Jeg kom efterhånden ind på den tanke, om det ikke skulle være muligt at blive overflyttet mig til et lazaret i Flensborg, som jo dog var min garnisonsby, og en ansøgning herom blev bevilget. Jeg var glad for denne forandring, for det blev meget let at modtage besøg af min familie, og desuden var diæten ikke håndhævet så strengt som i Bückeburg. Under mit ophold i Flensborg stiftede jeg bekendtskab med tre forskellige lazaretter; men omsider blev jeg da udskrevet og erklæret for duelig til arbejde i garnisonen, jeg kom i borgerkvarter hos en familie i Ritterstrasse, et roligt og stille kvarter. Der var kun den ulempe, at jeg havde temmelig lang vej, når jeg skulle stille på Duborg-kasernen til undersøgelse, og dem var der nok af for fronterne krævede ustandseligt forstærkninger.

En skønne dag erklærede man, at jeg nu var anvendelig til tjeneste ved fronten. jeg - og sammen med mig en del andre lidelsesfæller - kunne ikke rigtig fatte lid til denne bestemmelse, men skriveren kaldte os ind på (21) kontoret og slog protokollen op, så vi selv kunne se, at det var sandhed.

Jeg følte mig dog stadig syg, og det var egentlig intet under, for vi led meget under kulden og utilstrækkelig ernæring. Lægeundersøgelsen sluttede med, at jeg blev hjemsendt på orlov på ubestemt tid, Det var for så vidt heldigt, idet min kone også på denne tid var syg. Sikker på, hvor længe jeg kunne blive hjemme, var jeg jo ikke, men jeg blev dog underlig tilpas den dag, da jeg modtog et telegram om, at jeg straks skulle give møde i Flensborg. Jeg var indstillet på, at det nu ville gå til fronten igen, og jeg blev endnu mere bestyrket i min tro, da jeg på kasernepladsen så, at mange af mine kammerater stod opstillet i feltgrå uniformer og parate til at afgå til fronten.

Da jeg meldte mig på skrivestuen spurgte kaptajnen: »Hvad er der med ham der?«

Feldwebelen svarede, at jeg var blevet kaldt tilbage, fordi jeg skulle afkommanderes til landstorms-bataljonen, der havde garnison i Lyksborg. Jeg slap altså for at komme tilbage til fronten, og i den tid, jeg opholdt mig i Lyksborg, havde jeg tit og ofte lejlighed til at smutte hjem - med orlov eller uden. Vel var kvarteret i Lyksborg usselt. Det var en hotelsal med dårlige madrasser, forplejningen var dårlig, og vinteren var meget streng; men det var dog at foretrække fremfor frontens skyttegrave, og jeg holdt den gående, lige til krigen var forbi.

Jørgen Skau, Todsøl.

Ejendommelige sammentræf

(22) Vort regiment, I. R. 86, blev i oktober 1915 flyttet fra Moulin til Champagne, Vi kom til at ligge i stilling ved vejen, der fører fra Somme Py til Suin, på skrænterne neden for Navarin Femern.

En aften skulle jeg sammen med en let såret til sanitetskompagniet i St. Etienne sur Suippe. Ved mørkets frembrud blev Vi afhentet ude bag stillingen, da en kammerat, der var

faldet, skulle overføres til St. Etienne. – Vognen var noget i retning af en lille høstvogn, hvor vi blev placeret på kisten, kusken på sædet, mens kuskens medhjælper måtte gå foran hestene for at undgå de største granathuller. Det var i det uvejsomme terræn en vanskelig opgave, og vognen var da også ofte ved at skilles ad, hvilket medførte et voldsomt skænderi mellem kusken og hans medhjælper. Omsider nåede vi op til vejen ved Højde 193. Jeg anede dengang ikke, hvem kusken var.

Mange år efter, i sommeren 1939, tilbragte jeg nogle feriedage i Frydendal på Als. På en spadseretur til Fjordmosen mødte jeg på dæmningen en mand, der bødede sine fiskegarn. Som så ofte, når jævnaldrende mødes kom vi til at tale om 1914/18. I samtalens løb kom det frem, at manden havde kørt den faldne til St. Etienne. Kusken var Peter Hofstedt fra Asserballeskov.

I januar 1917 kom jeg med en transport til Rusland. Vi blev udladet på stationen Jelovka, hvorfra vi næste dag fortsatte med »feltbane« til Neudorf, hvorfra vi marcherede til Steinensee. Her blev vi, til mørket faldt på, og fortsatte så til fronten. Jeg blev sammen med (23) Walter Koch fra Blans tildelt 3. kompagni, Res. Ers. Rgt. 3. Den første nat blev vort kompagni i reserve i en skovlejr umiddelbart bag fronten. Jeg kom straks på lejrvagt, og som naturligt var, mødtes vagterne ved kompagniskellene,

Der fulgte da et spørgsmål fra vagten fra 1. kompagni:

– Wo bist du her, Kammerad?

– Aus Norburg auf Alsen.

Hvortil der blev svaret:

– Hva' seje do, æ do fra Nørborre? Æ æ Viggo Jørgensen fra Synneborre.

Ved samme bataljon var også Hans Christensen fra Egen og slagter Frandsen fra Sønderborg.

En smuk vinternat skulle jeg løbe til pionerparken i Steinensee efter signal ammunition. På vejen tilbage mødte jeg en enlig skiløber. Han hed Schanzer og var ved det hessiske regiment 116. - jeg havde ligget sammen med ham på militærhospitalet Citadellet i Sedan i 1915. Nu mødtes vi to år efter, han var tildelt et minekaster-kompagni, jeg et andet regiment.

Hen på sommeren 1917 blev vort regiment flyttet længere sydpå og lå nu syd for chausseen Novo-Alexandrowsk-Dvinsk med byerne Plinka og Labina bag os, Kalnischki med godset Ellern på russisk side. Herfra rejste jeg på orlov i oktober måned. Dagen før jeg skulle rejse tilbage, fik jeg besked om at afhente en pakke hos min faster og onkel, Hans Chr. Hansen, Nørrelykke. Det var jeg ikke længe om at efterkomme. Faster havde lavet en pakke med mange gode ting, men da jeg mødte onkel ude i alleen, syntes onkel alligevel, at det var for lidt til en sådan »kriger«. Jeg måtte med ned i frugthaven, hvor der i et bihus stod flæskesider på højkant, og her blev der skåret et godt stykke af. Så fulgtes vi ad til vognporten, hvor en skjult låge gav adgang til andre gode ting.

Da vi stod inde ved køkkenbordet, optaget af at pakke (24) min proviant, sagde onkel, idet han pegede på en russisk krigsfange ude i gården: »Det burde jo være Feodor, der rejste østpå og ikke dig. Tal med ham om, hvor han er fra«. – Det viste sig nu, at han var hjemmehørende lige ovre på den russiske side af vor stilling. Faderen havde en gård i forpagtning fra godset Ellern, og deres kirke var Kalnischki.

Jeg had nu om at få et brev med, som jeg så ville forsøge at overbringe hans pårørende, som han ikke havde haft forbindelse med siden tilfangetagelsen i 1915. Da han ikke selv kunne skrive, blev brevet skrevet om aftenen i fangelejren i Holm kro.

Jeg spekulerede meget over, hvorledes jeg kunne få brevet afleveret. Betro det til en geværgranat eller en lille mine, turde jeg ikke, det var jo. ikke det samme som flyveblade, hvor det ikke betød så meget, om det halve gik tabt. Først i februar lykkedes det at få brevet afleveret.

Fronten var da lagt frem til Peipussøen, og da jernbanen bagud var genoprettet, anmodede jeg min kompagnifører, som jeg havde orienteret om mit ærinde, om at måtte rejse tilbage til Kalkuny, hvorfra jeg startede mod mit mål.

Fra den røde bro over Dvina fulgte jeg vejen sydpå og kom hen på eftermiddagen til godset Ellern. Godsejeren, der hed Rommel, afviste mig brysk og henviste mig til degnen, som boede i et lille hus ved kirken. Da jeg bankede på her og lukkede døren op, var degnen ikke sen til at komme ned fra ovnen. Jeg trak mig tilbage til vindfanget foran huset, og da han kom frem, viste jeg ham brevet. Han bad mig vente lidt og fulgte så med mig over en mark i retning af floden. Jeg var lidt betænkelig, men da vi kom hen til skrænten, så jeg en ældre mand sidde på en sten ved bredden, og jeg forstod nu, at det var præsten. Han læste nu brevet, men af hans gebærder kunne jeg forstå, at han var i vildrede. -

Navnet Junevorich var tilsyneladende lige så almindeligt, som Hansen og Petersen hos os. Men efter at have (25) oplyst ham om Feodors Søskende og om, hvilket regiment Feodor tilhørte, viste han mig den rette vej. Da jeg kom til ejendommen, stod en ung, kraftig mand, iklædt militær drejlstøj i døren. Jeg spurgte: »Er det Junevorich?«

Han pegede mod sit bryst: »Stanislaus Junevorich«.

Det var broderen, som på dette tidspunkt var gået fra sit regiment, artilleriet. Han kunne læse, og jeg blev modtaget på det bedste. Om eftermiddagen besøgte vi en tolk, hvor vi havde lejlighed til at tale sammen. Det var det første livstegn fra Feodor siden 1915.

I en båd, som var gemt under høet, blev jeg roet over på den østlige bred, hvorfra jeg kun havde en milsvej til Dvinsk.

Desværre var Feodor rejst til Fyn, da jeg igen kom hjem.

- - -

Under Karenski-styret blussede kampene på fronten op en kort tid. Således brød russerne ind i stillingen syd for chausseen Novo-Alexandrovska-Dvinsk. Vort regiment blev trukket tilbage og måtte besætte denne stilling. Da vi havde ligget ca. et halvt års tid i vor gamle stilling, blev jeg sammen med en kammerat kommanderet til reservelejren som vagt. Man regnede med at komme tilbage igen. Kompagniføreren havde fire høns, som var anbragt i en kasse på fire ben. Hen på morgenstunden anden dagen efter alarmeringen gik jeg udenfor og så da, at kassen var forsvundet. Vi fandt den i nogle brændenælder i en lavning i skoven, jeg måtte afgive beretning til rettergangsofficeren og blev beordret til at undersøge affaldspladserne i omegnen, men til noget resultat førte det selvfølgelig ikke.

Den næste aften blev vi anmodet om at besøge en tilsvarende vagt ved bataljonens stabskvarter. Her blev vi budt på kogt høne med ærter og gulerødder. En lun hamburger, som var fotograf ved bataljonsstaben, spurgte, om vi kunne lide »kaniner?« Det var det bedste (26) måltid, jeg havde fået under krigen, men »kaninen« har sikkert haft fjerdragt.

Dagen derpå måtte vi vende tilbage til regimentet. Kompagniføreren mødte os med ordene: »Har hønsene smagt godt?«

Det var ikke let at holde masken ...

 En nat stod jeg vagt ved gas-alarmerne og blev af den tjenstgørende officer anmodet om parolen, som lød: »Feldkeller« (navnet på vor divisionskommandør). Ved en fejltagelse kom jeg til at sige »Felsenkeller«, som var et øgenavn. For mangel på respekt blev jeg omgående dømt til at gå på patrulje den følgende aften.

Det var en meget interessant stilling. Ingenmandslandet havde en bredde på ca. 800 meter, men hvor vi lå, bulede den tilbage. Og gik over til en ø, som ved dag kun kunne nås ad en løbebro på ca. 200 meter over et sumpet terræn. Russerne havde en ophøjet, fremskudt feltvagtstilling, som satte en stopper for vor forbindelse til højre og til venstre. Den var således en torn i øjet og skulle fjernes.

Vor opgave var at konstatere, hvor stærkt den russiske hovedstilling var besat. Vi afleverede vore private ejendele og identifikationspapirer og entrede op ad stigen og ud i ingenmandslandet.

Halvvejs ude blev der lagt to mand ud til sidedækning og sammen med løjtnanten og en underkorporal mavede vi os frem, indtil vi kunne se russerne trippe rundt i deres stilling.

Endnu føler jeg det ubehag, det var, da vi efter tegn fra løjtnanten vendte om med ryggen til den russiske stilling. Vi kom godt forbi feltvagtstillingen og ind igen, og rart var det igen at få et navn ...

Navn mangler.

En soldats erindringer fra første verdenskrig

(27) Mine brødre, Hans og Peter, som havde tjent ved feltartilleriet i Itzehoe, måtte i 1914 straks afsted, lige til høst, Peter blev såret i Flandern, en kugle, som ikke kunne fjernes, og Hans blev syg og opereret i Noyon straks i begyndelsen af krigen. Fader syntes, at jeg skulle gå over grænsen. Peter fik varigt men af kuglen og blev sat til at uddanne rekrutter i Jüterbock. Hans blev overført til trænet i Rendsborg. Han foranledigede mig til at melde mig til trænet, hvorved jeg kunne slippe for at blive taget til infanteriet.

I Rendsborg traf jeg sammen med Andreas Rolskov, Rurup, J. Jakobsen, Mjang, Hans Torp, Hjordkær, og Henrichsen fra Læk. .

Ved at melde os frivilligt kom vi sammen i et hestedepot, først i Belgien, så i Longeville ved Metz og senere i Bourlon, vest for Cambrai. – Vi talte dansk sammen og blev i almindelighed ikke forulempet af den grund, tværtimod. Henrichsen skoede heste, Torp blev skriver, Rolskov var en af de bedste blandt mandskabet, hørte jeg vagtmesteren sige, Jakobsen fik også betroede hverv, og jeg blev sammen med to andre udset til ordonnans.

Metz var fæstningsområde, og vor korrespondance blev censureret.

– En skønne dag måtte jeg møde op og forklare, hvordan jeg, når fædreland et var omringet af fjender, kunne finde på at skrive hjem på engelsk. – jeg sagde, at jeg skrev på mit

danske modersmål, og der skete ikke noget, men da der nu kun skulle være en ordonnans, slap jeg.

I Bourlon hvor vi indrettede os i et slots luksusestald og ridehus, fik vi foruden partruljegang også opsyn med landbruget, (28)

Tyskere og franskmænd forstod hinanden udmærket. De begyndte med at sige: »Malheure la guerre, nix pomme de terre«.

Underofficer Twesten, en stout mecklenborgsk herregårdsforvalter, tog gerne os danskere, Især Jakobsen og mig, ud til opsyn med høst og tærskning; derved lærte vi mere fransk.

Det var ældre franskmænd og unge piger, der udførte arbejdet. Både vi og franskmændene tog det gemytligt og havde det i grunden rart sammen, om end kanonerne stadig talte deres alvorlige sprog,

I spisepauserne opfordrede jeg sommetider de unge piger til at synge, og det ville de gerne. Der var især en sang, digtet af en lokal poet, som jeg endnu husker en del af, en hyldest til landsbyen.

Man sang om:

»Gud, som skabte verden
og dannede den runde jord,
så den med stolthed kan vises frem
for både store og små,
skabte dog det største,
da han fremtryllede Bourlon.
Denne skønne landsby
vier jeg al min kærlighed,
for her stod min vugge.
Bourlon, dig jeg altid elske vil!«

Når vi snakkede om krigssituationen, bildte jeg mig ind at vide mere end tyskerne. Jakobsen og jeg blev igen foreholdt, at vi skrev dansk. - »Vi var jo tyske soldater«, men jeg svarede, at vi var danskere.

Men så kom majoren til Bourlon, og da vi var trådt an i ridehuset, hed det: »Petersen, vortreten! – Majoren var lynende vred og bruste ud: »Jeg bringer Dem for krigsretten, og De bliver skudt!«

Det var vel ikke så alvorligt ment ...

Vore daglige foresatte var flinke folk, som ikke ville gøre ondt. Alligevel blev jeg sendt bort fra mine kammerater (29) og tildelt en trænkolonne, som bestod af ældre, oldenborgske dragoner. (Der var kun lidt brug for rytteri i stillingskrigen). Vagtmesteren sagde til mig, at takket være min ellers gode opførsel var jeg ikke blevet indespærret. Men også der slap jeg for det værste, for jeg var kun »udlånt«. Jeg hjalp med at skaffe foder til hestene og kom ikke som de andre skiftevis ud til udbedring af skyttegnavene. Kun en enkelt gang kørte jeg med proviant eller sårede.

Under de forbitrede kampe ved Somme mødte vi en dag en anden kolonne. Jeg opdagede da, at en mand der sad og blundede lidt, var min svoger, Hans Lyck fra Varnæs.

Jeg råbte: »Hallo, Hans!«

Han løftede hovedet og genkendte mig. Men begge kolonner havde travlt, og jeg hørte ikke hans svar, da jeg spurgte, hvor han skulle hen. – Vi sås ikke igen under krigen.

Ligesom i Bourlon blev jeg også i Inchy kendt med en del franskmænd. Ejeren af et større landbrug med bryggeri, Larouge, overraskede mig en dag, da jeg spillede »Kong Christian stod ved højen mast« på klaver. Han var lidt af en komponist.

Mr. Modeste så modfalden ud efter en luftkamp og sagde: »De tyske flyvemaskiner er gode«. – Nogle af hans slægtninge var flygtede op mod Kanalen.

Mr. Deleau spurgte: »Hvornår er krigen forbi?«- men det kunne vi jo ikke vide. De fra skyttegravene kommende udasede infanterister sang ikke mere om »krigen, der snart var forbi«.

Jeg kom i begyndelsen af februar 1917 tilbage til hestedepotet nede ved Mars la Tour, men det blev dog snart opløst. Vi kom til Hannover, hvor det igen lykkedes Jakobsen og mig at blive sammen og komme med et hestelazaret til Serbien. Der kom en dansker mere med. Så vildt jeg husker en murer. Vi kaldte ham »Block«. Han kom fra infanteriet, Jakobsen hed han vist. (Hvis du lever endnu og læser dette, kunne det være morsomt (30) at høre fra dig). Der var kaldt i Tyskland endnu, men ved Belgrad var vi ude at svømme i Savafloden, hvor den munder ud i Donau.

Ved dette hestelazaret, som blev oprettet ved Alexinac i Serbien, gik det galt igen. Jeg havde nemlig, medens jeg stod vagt, skrevet nogle selvlavede rim på en hvidkalket væg. Rimeriet handlede om den dårlige forplejning, og det var på fransk. Næste dag måtte vi træde an, og de, der kunne fransk, skulle træde frem. Der kom to, men de havde jo ikke skrevet noget, - Først skulle så hele mandskabet strafeksercere. indtil det blev opklaret, Man nøjedes dog med at tage dem, som havde haft vagt. Kammeraterne grinte lidt smørret til mig, for de kendte min skrift! – Vi skulle jo så straffes. I den brændende sol blev vi ført ud i skyggen af et træ. Der fik vi lov til at blive liggende, medens andre arbejdede, og dermed var den sag ude ...

En dag forlod jeg lejren, trods forbud. Jeg stod og forhandlede med en bulgarsk soldat om et brød, da overveterinæren kom til.

»Hvad laver De her?«

Jeg måtte bekende, at jeg uden tilladelse var gået bort.

»Vent De blot«, sagde han.

Jeg kom for retten i Nich. Der fortalte de mig, at de kendte mig fra Frankrig. De ville dag kun straffe mig med vagttjeneste. Men da der senere skulle sendes ti mand til Macedonien, kom jeg med. Vi blev blandet op med polakker, men jeg meldte mig syg og gjorde mit til at blive sendt tilbage til Tyskland igen med mistanke om at være angrebet af tyfus, og jeg kom under behandling og i karantæne i Amberg, Bayern, hvor vi havde det godt.

Efter endt lazaret-, karantæne-, rekreations- og kaserneophold meldte jeg mig til en ammunitionskolonne nede ved den græske grænse, hvor tysk artilleri gjorde tjeneste i den bulgarske hær. Vi kørte ud om natten i alle retninger mellem bjergene. Nordstjernen, det eneste, der kunne fortælle os verdenshjørnerne, så (31) vi jævnlig efter, men skyerne hang sommetider over bjergtoppene. Det eneste danske, jeg hørte i lange tider, var af en sømand, Wiese, en såret infanterist, en gemytlig fyr, som under ophold i dansk havn havde lært at sige: »smukke pige, jeg elsker dig«.

Vi morede os begge ...

Jeg meldte mig frivillig ved enhver lejlighed og ved, som omtalt, at blive sendt bort, slap jeg for infanteriet. – Nu skulle vi igen gøre rede for, hvorfor vi var her. Lægen kom for at mønstre, og jeg tænkte: »Nu slipper du ikke mere«. – Men da det blev min tur, sagde løjtnanten: »Tunghør!«

Jeg holdt stillingen.

En slags oprejsning for tidligere genvordigheder fik Jeg, da den øverstbefalende general, Scholz, en dag ankom og spurgte, om Jeg talte dansk, Jeg skulle sammen med en underofficer have tildelt Jernkorset.

Det hed igen: »Petersen, træd frem!«

Vi var alle trådt an i fuld udrustning, men denne gang ikke for at trues med dødsstraf. Jeg havde ærlig talt ikke gjort mig særlig fortjent, det skulle da være for godt kammeratskab på de natlige, ikke ufarlige ture, hvor vi måtte igennem spærreild.

I Frankrig gjorde tyskerne i 1918 de sidste fortvivlede anstrengelser for at vinde krigen. Peter var hårdt med igen. Men det var her i Macedonien, i vort afsnit, det endelige sammenbrud begyndte. Det var omkring den 18. september 1918. De allierede var brudt igennem til højre for os, ved Monastir, og hos os var fronten trykket noget tilbage. De allieredes lænkeballoner var oppe, og kanonilden havde antændt et ammunitionsdepot og et tømmerlager i vor nærhed. Nu begyndte de at indskyde en kanon på vore barakker. – Vi fik straks ordre til afmarch ...

Den nærmeste vej langs med Vardarfloden var allerede afbrudt af de allieredes fortrapper, så vi måtte tage mod øst langs med Strumnitza, en biflod til Struma, til vi nåede Struma inde i Bulgarien. Flyvernes angreb gik (32) mest ud over bulgarerne. Marchen fortsattes i dagevis, stadig opad, langs Strumafloden, og fortsattes så til Sofia, hvor fem af os blev udtaget til at køre bagage for staben. Bulgarien sluttede våbenstilstand under den betingelse, at tyskerne skulle være ude af landet til fastsat tid. Staben skulle hurtigt bort, og dens bagage skulle indlades i et tog. På vej en til rampen var der en vogn, der havde mere travlt end vi. Den pressede min vogn ud over en skrænt, og jeg trimlede et par gange rundt med heste og vogn, men kom dog godt fra det.

Vi kom til Nish i Serbien. Kanonerne buldrede allerede. Resten af kolonnen så jeg aldrig mere noget til. Vi fortsatte pr. hestevogn med bagagen langs med Morawafloeden. Her kom det igen til skærmydsler med friskytter. Der lå dræbte ved vejene, men vi slap igennem. Vi fortsatte gennem Belgrad. Peterwandain, det oprørske Kroatien og Ternesvar i Ungarn til Arad, hvor vi fik afleveret vor bagage. Vi måtte selvom, hvordan vi kom til Tyskland. Jeg tror, at nogle solgte deres heste og vogn, men jeg traf en maskingeværafdeling, som havde brug for mit køretøj, og man gav mig kvittering for det. Jeg steg så ind i det første, det bedste tog mod Tyskland. Nu havde imidlertid også Ungarn sluttet våbenstilstand. Man skulle afvæbne os tyskere. Der var ingen, der gjorde modstand. Vi trænsoldater fik i begyndelsen af krigen udleveret en muskedonner til gevær. Jeg ved ikke, hvor gammel en model det var. Den var stor og tung og kun til en stor blykugle. På tilbageetoget lod jeg min ligge og samlede en nyere model op.

I Ungarn lå vi en nat i en træbarak. Det var mørkt, men jeg mente at høre en kendt stemme, stod op og genkendte underofficer Twesten. Jeg kendte ham fra Frankrig. Vi havde meget at tale om ...

Inden vi nåede Schlesien, kom tjekkiske soldater ind i toget og krævede udleveret næsten alt af os på nær det, vi havde på kroppen. Jeg måtte af med et par sko og et tæppe, og det var måske årsag til, at jeg blev angrebet voldsomt af den spanske syge. Vi var nemlig et par (33) stykker, som i Schlesien opdagede, at vi var på vej mod Polen. Vi steg ud, lå på gulvet i ventesalen og frøs, medens vi ventede på tog. Vi havde været to måneder undervejs og blev, da der havde været revolution i Tyskland, modtaget af »Arbeiter- und Soldatenrat«. Man havde et umådeligt arbejde med at ordne alt for de tilbagevendende soldater. Vi

kom også gennem en »afslusningsanstalt«, og vi selv kom i bad. Det var vel nok dejligt. Derefter kom i hvert fald jeg i en dejlig seng; men dagen efter blev jeg syg i toget på vej mod Sachsen. Jeg meldte mig syg, men der var ingen plads til mig. I Magdeburg kunne Jeg komme på sygehus, men mente dog at kunne fortsætte til min garnisonsby, Hannover. Jeg måtte vente længe på banegården, inden man kom og hentede mig. Så kom jeg på et interimistisk sygehus. Der havde man meget travlt. Først efter et par dage kom jeg under rigtig lægebehandling og blev overført til en lille stue med ti senge med alvorligt syge. Jeg synes, Jeg skylder de tyske læger og sygeplejersker tak for den omsorg, de viste os. Det var sandelig ikke let for dem i nederlagets dage. Særligt tænker jeg på den sygeplejerske, vi havde på vor stue, en ældre, vistnok adelig, østprøjsisk dame. Hun var i gang det meste af dagen og skrev hjem for mig. Jeg kunne ikke.

Min fader og en søster besøgte mig, og en dag henad mod jul blev jeg overrasket ved at se Peter træde ind ad døren.

Der døde, da jeg var der, lige så mange, som der var senge i stuen, nogle blev bedre og flyttede, andre kom og døde ...

Omsider blev jeg med nervelammelse flyttet til Waldhausen. Efter ansøgning kom Jeg senere til Flensborg og kom endelig nervesvækket hjem til Gram i midten af maj 1919. Hvor det glædede mig at blive modtaget med Dannebrog!

Aage Petersen, Fitting pr. Vorbasse.

Østfront - Vestfront

Jeg er født i Skrydstrup i 1895 og blev indkaldt den 2. november 1915. Min uddannelse fik jeg ved infanteri-regiment 84, eder på dette tidspunkt lå i garnison i byen Husum. Uddannelsen varede kun kort tid. Hen på foråret 1916 var vor uddannelse fuldendt. Vi blev derfor en skønne dag puttet i toget, og rejsen gik nu over Slesvig, Lybæk og videre gennem Mecklenborg. I Neu-Brandenburg gjordes der ophold, for at vi kunne få middagsmad. Så gik det igen videre ud i natten. Den næste dag passerede vi byen Insterburg i Østprøjsen og nåede frem til grænsebyen Eidkuhnen. I Rusland passerede vi fæstningsbyen Kowno, og så holdt vi da endelig i byen Vilna. Vi var nået frem til vort foreløbige bestemmelsessted.

Ved aftenstid kom vi i kvarter, i en russisk kaserne. Vi troede, vi var rigtige soldater, men vi havde endnu en del at lære. Dagene gik med eksercits og øvelser, både dag og nat. Fritid var der ikke meget af. Der fandtes dog flere gode soldaterhjem. Her kunne vi sidde og skrive, man kunne overvære teaterforestillinger. Vi kunne både få mad og drikke her, og tilmed var det hele ret billigt. Af den grund var her altid godt besøgt.

Så kom da dagen, da vi igen måtte forlade byen Vilna. Med fuld oppakning marcherede vi af sted. Turen gik kun til en lille by, der lå 15.km borte. I byen Villejca kom vi i kvarter i et russisk sindssygehospital, der var lavet om til kaserne. Vi lå her fire til fem dage, hvorefter turen gik videre, ud til fronten. Vi kørte med tog til Lintopi, og videre derfra med en

feltbane til Shemoj. Videre fremrykning måtte nu ske til fods. Vi vandrede fremad til mørkets frembrud. Om natten gjorde vi ophold i en skov, men - hvor vi frøs. Om morgenen kogtes (35) der Kaffe på feltmaner, og da den var nydt, gik det igen videre i gåsegang. Langt om længe nåede vi frem til vort foreløbige mål, skovlejren ved byen Pronki, Fronten var ikke ret langt borte, for kanon tordenen hørtes tydeligt.

Rekrutdepotets dage var talte. Det blev opløst, og mandskabet blev tildelt Reserve Infanteri Regiment 266. Jeg kom til regimentets 12. kompagni. Det viste sig, at der var mange sønderjyder ved dette regiment. Den første, jeg traf, var Niels Jakobsen fra Sommersted. Niels var musiker ved regimentsorkestret.

Om aftenen gik kompagnierne i stilling.

Langsomt traskede vi af sted efter kompagniets feltkøkken. Der var skov hele vejen. Vi nåede frem til landsbyen Plizniki. På vejen så vi et stort granathul. For kun fire minutter siden var det der ikke. Bedst at smutte lidt ud til siden, for man vidste aldrig, når man kunne vente den næste. Egnen omkring Plizniki og dens lille kirke lå altid under ild fra det russiske artilleri. Dette var særligt tilfældet om natten, når afløsning eller forplejning skulle bringes frem. Ved kirken gjorde feltkøkkenet holdt. Mad og forplejning blev uddelt - og køkkenfolkene havde travlt med at komme bort igen.

Russerne vidste nok, hvad de gjorde, når de holdt egnen under stadig beskydning. Også kompagnierne fik travlt med at komme bort. Næppe var vi nået ned i løbegraven, før den første salve slog bragende ned bag os. Vi gik lettede fremad. Enhver af os havde nok at slæbe på. Vi havde til vort ophold i skyttegravnen fået udleveret et brød samt en stor saltet sild, som jeg dog ikke fik nogen videre fornøjelse af. Jeg tabte den under vandringen frem til vor forreste skyttegrav. Men det gjorde nu heller ikke så meget, for appetitten var for længst gået fløjten. Det var fælt, som det så ud her. Russerne skød med geværer og kanoner på den tyske gravstilling. Maskingeværernes tak-tak lød, og der hørtes brag af svære granater. Ingen vil derfor fortænke os i, at vi søgte dækning i en understand, som man anviste os. Det var (36) et solidt træskur. bygget ind i jordvolden og med en meter jord eller mere som dækning,

I den gruppe, jeg blev tildelt, traf jeg igen på en Landsmand, nemlig Peter Hansen fra Gallehus. Vor bunkers lå for resten på et ret farligt sted, for der fandtes et minefelt i vor umiddelbare nærhed. – Om dette nu sprang i luften -!

Om natten var en stor del af kompagniets mandskab på arbejde. Når mørket indfandt sig, måtte 20 til 30 mand ad sted bagud til pionerparken, hvor man modtog pigtrådsspæringer, kaldet »spanske ryttere«, og andet, som skulle slæbes ud og anbringes i eller foran stillingen i det såkaldte »Ingenmandsland«.

Så skete der det, at Jeg en skønne dag fik mig en lille dækspost. Der blev nemlig spurgt, om der var nogen, der var musikalsk. Jeg meldte mig og havde det store held at blive antaget. Jeg fik straks besked om at pakke mit klun og begive mig tilbage til skovlejren ved Pronki. Vi var seksten mand ialt. Nogle blev udtaget til hornblæsere, andre til at slå på tromme. Jeg hørte til den første kategori. Vi seksten fik vort eget kvarter i lejren, var fri om natten. Om dagen gik det løs med øvelser på de forskellige instrumenter. Det var nok en dejlig koncert at høre på ...

Senere blev vi dog også sat til andet arbejde. – Vi byggede fine kvarterer til kammeraterne. Også en kantine blev der bygget. Senere byggede vi et helt lille hus til seminarielærer Claus Eskildsen fra Tønder. Claus Eskildsen var feldwebel og regimentssskiver. Matemalet dertil samt kaminen hentede vi i kirken i Plizniki. Med hakker brød vi de store munkesten

løs, læssede dem på vognen, hvorefter vor postkører, Hein, kørte dem til lejren. Arbejdet med nedbrydningen var ofte ret farligt, for Russerne skød efter os.

Vort kvarter var ret stort og rummeligt. En kamin havde vi, så her var dejligt Lunt, da kulden omsider meldte sig. Selv om vort kvarter kun var tiltænkt os seksten mand, kunne tyve godt finde plads her.

(37) Folk fra regimentet rejste hjem på orlov. De kom tilbage fra den forreste grav og havnede så hos os i lejren. Der var gerne tre til fire mand fra hvert kompagni, der nød den fornøjelse at komme hjem i fjorten dage eller så. Mændene skulle bades og afluses, og papirerne skulle underskrives, før de fik lov til at tiltræde rejsen hjem. De måtte da gerne vente, til postvognen gik til den nærmeste jernbanestation, Den var i byen Shemo.

Kammeraterne skulle under deres ophold hos os have anvist natlogi.

På skrivestuen sagde man da: »Gå I bare hen i spillemændenes kvarter, de kan sagtens huse jer for en nat eller to«.

Det var altsammen godt nok, men glade var vi just ikke ved al den indkvartering. – Vi mente selv at være fri for lus; men når vi lå i vore senge og om natten blev varm, begyndte det alligevel at krible og krable under skjorten. I mørket blev der lavet jagt på de uvelkomne gæster, og lod de sig fange, havnede de gerne i sengen neden under, hvor vore gæster lå

...

Efterhånden blev vi da også fri for al denne uvedkomne indkvartering. De indlogerede klagede over, at spillemændene var lusede, og at de - gæsterne altså - hos os blev fyldt med lus.

Regimentet lå længe i dette frontafsnit. Dog en skønne dag befandt vi os i en hel anden egn. Der lå et sumpet terræn, vel nok 3 km bredt, mellem de to fronter. – På godset Kasines lå bataljonsstaben samt kompagni-skrivestuerne, bagagen og så vi spillemænd, også kaldet »Knippelgarden«.

Julen 1916 nærmede sig. Som ofte før gik der nu igen rygter. Det hed sig, at divisionen skulle afløses og sendes til en anden del af fronten. Nogle mente at vide, at vi skulle sendes ned til Rumænien, andre mente, at det nok var til Italien, og dette skulle ske inden jul. Snart viste det sig dog, at rygtet havde talt sandt. Vi skulle bort,

Skønt der endnu var et par dage til jul, uddeltes der julegaver, som var sendt ud til os fra byen Bremen. Alle (38) blev betænkt med en halv flaske vin, et par seler - af papir - skrivepapir og tyve cigaretter. Foruden alle disse dejlige ting havde man, hvor underligt det end lyder, også tænkt på dem, der skulle afløse os. Der var ankommet fem store trækasser, der ved en nærmere undersøgelse viste sig at indeholde flasker med vin. -

Flaskerne var vel nærmest bestemt for officerskasinoet. Der var sat vagt ved kasserne. Jeg ville gerne have set vore afløseres ansigter. Noget lange i ansigtet er de nok blevet, da de opdagede, at vel var flaskerne der alle, og i god behold, men desværre allerede tømte ...

Dagen var kommet. Vi forlod fronten og kom i toget, der rullede bagud med os. Det var juleaften, da toget holdt på stationen i Eidtkuhnen. Vi kom først i bad og blev afluset ... Senere fik vi juleaftensmad - kålrabi-suppe, kød og kartofler. Det var ved at blive smalhans nu. – Min hele forplejning til juledag bestod i en tør brødskorpe ...

Turen gik hverken til Rumænien eller til Italien, men over til fronterne mod vest. Toget kørte gennem Nordtyskland, over Hamborg, Köln, Aachen til Souain ved Valenciennes i Nordfrankrig, I Souain, en lille kulmineby, fik regimentet foreløbig kvarter. En kammerat og jeg kom i kvarter hos en fransk kone, madame Ledy hed hun. Hun var meget rar og

flink. Hun vidste ikke alt det gode, hun skulle gøre os. Vi havde hver en god seng. – Jeg følte mig næsten som Jeppe i baronens seng ...

Madame fortalte os, at hendes mand var med på den anden side som fransk soldat. Den gode kone lavede kaffe til os om morgenen, før vi skulle møde til tjeneste. Ofte gentog dette sig også om aftenen. Vi var nu også betænksomme over for hende og gav hende brød, og hvad vi ellers fik udleveret og kunne undvære.

De gode dage her i Somain var snart forbi.

Igen kom vi i toget, der bragte os nærmere fronten, Vi kørte til byen Salome og blev foreløbig liggende her i nogle dage i reserve. Så pakkede vi vore sager og kom i stilling ved La Basse. Man sagde, at denne stilling var en (39) af de dårligste på hele vestfronten. Og det var nok ingen løgn. Vand var der i det mindste ingen mangel på. – Vi gik og vi stod i vand, og vi måtte hele tiden pumpe. Den eneste trøst var, at vi vidste, at det var lige så slemtovre hos englænderne ...

Hans P. Hansen, Tønder.

Dukken fra far ...

Det var i november måned 1916. Regimentet, hvortil Jeg dengang hørte, havde deltaget i de hårde kampe ved Somme. Tabene havde været store. Mange faldt under de rasende kampe i fangenskab, men man fandt, at det så bedre ud at anmelde dem som savnede.

Med kun halvdelen af styrken i behold blev regimentet trukket ud af kampene og indsat foran Ypern, der på dette tidspunkt gjaldt for en rolig stilling. Efter et kortere ophold her blev vi igen afløst. Regimentets kompagnier trak sig tilbage til omegnen af byen Becelaere, hvor bataljonsstaben lå. Vi kom dog tilbage til lejren i Thorhout, men lå kun her i et par dage, hvorefter vi forlod denne lejr for med tog at fortsætte tilbage til den lille by Courtrei, hvor bataljonen derefter kom i kvarter.

Sammen med min deling opslog vi foreløbig vort kvarter i en lille beværtning - en estaminet kaldet - »In het Anker«.

Mere end otte dage havde vi allerede tilbragt her i disse ret fredelige omgivelser. Vi havde ret gode dage. Nå, ja, der kunne jo nok være et eller andet, der kunne have været bedre. – Forplejningen hos os stod således en hel del tilbage at ønske; men ellers havde vi hidtil haft gode dage ...

Vi havde netop fået tildelt nyt opfyldningsmandskab: men sikke noget skrabsammen! – Unge, uudviklede fyre, næsten endnu drenge. Synd, at sende sådanne børn ud i døden ...

Og så til den anden yderlighed. De halvgamle mænd, (40) hvoraf flere allerede før havde været ved fronten og fået et lille »Heimatschuss«.

Nu var de havnet igen herude i »skidtet«!

Hvis Juan sagde, at mændene her var glade, ville det være at lyve. - Men man skal aldrig tage forskud på sorgen - det må en soldat absolut ikke.

Trods alt herskede der en ret fornøjelig stemning i vort opholdsrum., beværtningens lille sal. Halmsækkene lå i række på gulvet langs væggen. Her sad eller lå kammeraterne og fordrev tiden, så godt det lod sig gøre. Nogle tog sig en lille skraber. Tydeligt hørte man deres faste snorken. Andre fik sig et slag kort. Af og til rullede Latteren gennem salen, når en eller anden af kammeraterne fik sig en ordentlig bet. Stuens eneste bord havde et par af os for en stund lagt beslag på. Man havde fået breve, og nu skulle der skrives igen - medens tid var. De kære derhjemme måtte man ikke glemme, og også kammeraterne herude ved andre frontafsnit ville da også gerne have en lille hilsen.

Jeg gjorde et lille ophold i brevskrivningen; jeg så op og troede mig ude for et synsbe- drag. - En af mine venner, kammerat Heinrich Mager, han var fra Kassel, stod og syede på et eller andet ubestemmeligt, en broget klud eller hvad ... ?

»Hvad er det, du foretager dig, Heinrich?« bemærkede jeg og så samtidig spørgende hen på ham.

»Foretager mig«, sagde han smilende, »kan du da ikke se, Knakker, at det er en kjole til denne her« - og i det samme halede han en dukke frem, som han havde holdt skjult under bordet.

En dukke! Bare en krop med et porrcelæns hoved.

Velsagtens havde dem gode Heine fundet dukken i et eller andet hjørne på en losseplads som noget gammelt ragelse. Og nu sad han der med dukken og så ret glad og forventningsfuld ud. Han hostede temmelig stærkt. Jeg så igen hen på ham. Han var allerede i gang med syningen igen. Ud og ind gled nålen, ført af en lidt (41) klodset hånd, der sikkert var uvant med den slags arbejde. Heine så ret falmet, ja, ligefrem sygelig ud, så jeg nu. Vi havde kendt hinanden længe, vel mere end et halvt år. Jeg vidste nok, at min kammerat var gift, men at han også var far til et barn - ja, måske flere, vidste jeg dog ikke før nu.

»En fin fin kjole skal det nok blive«, sagde Heine og så op fra arbejdet, »mener du ikke, Knacker?«

Han hostede stærkt ...

»Jo, jo«, fortsatte han efter at have sundet sig lidt, »den skal nok blive fin, og - hvor vil min lille Hilda bliver glad, når hun om få dage får denne herlige dukke af sin far, og du ... « - et nyt hosteanfald afbrød ham - »og den fine kjole, den er vel nok nydelig, ikke ? - Ja, ja, først må den dog være færdig«, fortsatte han. »Og stoffet er, som du ser her, klippet ud af en sandsæk Ja, jeg vil ærligt tilstå, jeg stjal dem. Jeg tror, det var seks eller syv, jeg huggede under vort ophold ved pionerparken foran Becelaere. Jeg holdt denne ene tilbage. De andre har jeg allerede sendt hjem til Hertha, du ved, min kone - til en bluse, forstår du, så hun vil være fin, når jeg om kort tid kan rejse hjem til hende på orlov«.

Atter var hosten der og afbrød for en stund samtalen. Jeg sad igen fordybet i skriveriet, men blev pludselig afbrudt af en mærkelig lyd - et dybt Suk, og da jeg så op, faldt mit blik straks på min kammerat. Heinrich Mager havde indtaget en ret mærkelig stilling; og - da så jeg, at hans øjne var brystne - han var død ...

Men i hånden holdt han stadig dukken med den endnu ikke helt færdige kjole -

Et par dage senere blev Heinrich Mager bragt til hvile i fremmed jord.

Dukken? Ja, den blev sendt hjem til den lille Hilda -

Niels H. Lustrup, Spandet.

Oplevelser under kampene i Flandern i 1917

(42) Vi blev trukket ud af stillingen i Champagnen, og efter et lille pusterum kørte vi med toget til Charleville. Derfra gik det til fods ind i Ardennerne, hvor vi blev indkvarteret i de omliggende byer.

Jeg havde heldet med mig, idet jeg sammen med en kammerat blev indkvarteret hos en enig kvinde. Vi fik hver en hvidbetrukken seng. Sikken nydelse; men hvor længe var Adam i Paradis?

Allerede den næste dag, gik det løs på en mark uden for byen Evigny. Vi var dårligt nok kommet i gang, da en ordonnans kom med besked om, at der skulle udtages et lille kommando, som skulle med til en hædersbevisning, en parade for kronprinsen i Charleville.

En lille flok drog af sted - den kom snart igen tilbage med ordener og hæderstegn.

Om aftenen marcherede vi tilbage til en forstad til Charleville. Her holdt toget parat, og det varede ikke mange minutter, før vi igen var i fart.

»Hvor går det hen?« blev der spurgt ...

Ingen vidste noget, fordel kørtes om natten. Næste morgen, da det blev lyst, var vi ikke i tvivl mere. Vi så det flade land, med tåge og havgus, og rigtigt, der stod Rouleers på banegården.

Lidt længere fremme lå Izegem, og nu steg vi ud. Jeg fik igen et efter forholdene godt kvarter på en lille gård. Sammen med mine otte mand kravlede vi op på et lille kommagasin og indrettede dette så pænt, som det lod sig gøre. Men desværre ... Ikke en time efter var ordonnanen der igen.

»Aarup, tag en mand med fra Deres gruppe. Om en (43) halv time skal I være ved gas-kammeret, maskerne skal afprøves!«

Så var der ingen tvivl mere ...

Vi hørte kanonerne tordne ved Ypern.

Da maskerne var afprøvet, stod der allerede en stor lastbil parat. Forkommandoet, som vi hørte til, steg op - uden proviant. - »Den kommer de andre med«, blev der sagt. - Dette forkommando bestod af løjtnant Nissen med tjener, fem underofficerer og fem mand samt sanitetsunderofficer Peter Holm fra Vojens. Turen varede ikke længe, bilen blev beskudt, og så gik det videre til fods, til vi nåede landevejen Langemarck-Bischoote. Der gik vi i dækning i landevejsgrøften, medens granater og shrapnels slog ned omkring os. Vi kunne umuligt komme videre. Da det stilnede lidt af, kom der en ordonnans, som overtog føringen. Han førte os til et sammenskudt hus, hvor en anden overtog føringen. Dette gentog sig endnu en gang. Så var vi ude i granathullerne - uden tab ...

Vi søgte dækning, så godt vi kunne, og skulle så overtage stillingen, men der var ingen.

Løjtnant Nissen kravlede ind i bunkeren til kompagniføreren, som skulle afløses, Der var en officer mere i bunkeren, og desuden en sanitetsunderofficer og en telefonist. Bunkeren var fuldt belagt, En lille fænrik, som vi havde med, satte sig i bunkeråbningen.

Jeg sagde til Müller, højrefløjmanden i kompagniet, og Nissen, tjener, som stammede fra omegnen af Christiansfeld: »Lad os kravle hen i den sammenskudte bunker«. Vi dækkede vort teltplan over os. De store skibskanoner, som englænderne skød med, lavede store granathuller, og jorden rystede, som om man befandt sig i en båd.

Men der var, på grund af den bløde bund, mange blindgængere. Traf det sig, at der gik en ny granat ned samme sted, opstod der en hel branddam ...

Da vi var kommet i dækning, suste en granat ned. Den ramte kompagniførerens bunker. Vi sprang derhen. Den første, vi så, var den lille fænrik. Han var af (44) lufttrykket blevet slynget ud i granathullet. Med begge arme trykket ned i mudderet råbte han: »Mor -'mor!« - Müller strakte sine lange arme ud og fik ham trukket ind på det tørre. De andre, som opholdt sig inde i bunkeren, var alle døde. Tre officerer og to underofficerer blev såret. Ligeledes oppasseren. Han var helt ude af sig selv af skræk. Han smed sin pung hen til mig og sagde: »I må have alle pengene, når I bringer mig tilbage« - Hvor mange penge han havde, ved jeg ikke, men vi fik ham da forbundet og beroliget. Han måtte ligge i dækning til om aftenen, for fik englænderne øje på en enkelt mand, skød de, så det battede ...

Løjtnant Nissen, der var fra Husum, var vellidt i kompagniet. Det var mere, end man kunne vente af alle kompagniførere.

Jeg lærte ham rigtig godt at kende i oktober 1914 ved Moulin. Her meldte jeg mig frivilligt for at få lov til at hjælpe ham under jorden; men så kom der besked om, at han skulle rejse til Hamborg.

Om aftenen måtte jeg tilbage for at hente kompagniet i stilling. Vi fik ingen vejviser til hjælp, men jeg fandt dog kompagniet på det sted, vi startede fra aftenen før. Derefter meldte jeg mig hos vor kompagnifører, løjtnant Beuck. Han var tydelig nervøs og spurgte, hvorledes sagerne stod. Jeg forklarede ham, at der var både døde og sårede - og denne oplysning beroligede ham ikke ...

Vi startede i gåsegang med otte skridts afstand og kom velbeholdne frem. Jernbandedæmningen fra Rouleers var undermineret. Her sad størstedelen af kompagniet i beredskab. I forreste linie fandtes kun enkelte fremskudte poster.

Müller og jeg blev beordret ud i den forreste linie. Vi fulgte bandedæmningen. Kuglerne pøb omkring os. Pludselig råbte Müller: »Jeg er blevet ramt!«

Han havde fået en kugle gennem højre ben. Jeg forbandt ham så godt, jeg kunne. Jeg bad ham ligge stille, til jeg kom med hjælp. Fire af de stærkeste mænd fra min gruppe kom med en bære, og så gik det gennem (45) geværliden. Vi kom heldigt igennem. Senere fortalte han mig, at en af de fire, som bragte ham tilbage, ville lade ham ligge, forlade ham. Det var usselt.

Denne dårlige kammerat plejede for resten at hente vore pakker og breve. Brevene fik vi godt nok, men pakkerne, de små feltpostpakker, forsvandt. Han blev derefter udspioneret, og så blev han jo afsløret. Engang havde en kammerat herhjemmefra haft en pakke med til mig. Den indeholdt en høne, et franskbrød og et pund smør. Da jeg havde haft vagt ude i forreste linde og kom sulten ned i bunkeren, parat til at gå ombord i pakken, opdagede jeg til min store overraskelse, at der i pakken ikke fandtes andet end skroget og en lille klart smør. Understanden lå tyve trappetrin under jorden, Jeg havde derfor et tændt lys i hånden og kikkede ud i mørket. Da så jeg, at der var en, som iagttog mig, øjnene lynede som en ilders. Jeg sprang frem og fik fat i fyren og råbte: »En gang til, min fine ven, så slår jeg dig til krøbling!«

Tilsyneladende hjalp det; men engang senere, da jeg eksercerede med en deling på Moltke-kasernens plads, kom der en mand gående ret frimodigt hen imod mig. Han ville hilse på mig. Det var tyveknægten: Jeg så rødt og gav ham en ordentlig overhaling. Delingen blev helt forskrækket og kunne ikke forstå meningen med det hele. Jeg forklarede dem derfor, at han var den usleste kammerat, jeg nogensinde havde mødt, Så var de med.

Men tilbage til Flandern.

En aften lå vi nede ved en jernbanedæmning. Jeg fik da lyst til at gå hen til mine to gamle kammerater, Peter Kehlet og Peter Holm. De lå begge i en betonbunker, der var halvfyldt med vand. Sovebriksen var dog tør, når man ellers øste en gang imellem. Da trak der let forfærdeligt tordenvejr op. Lynene glimtede i den mørke nat. Tordenen overdøvede granaterne, og det siger ikke så lidt. Vi sad og sludrede.

Da sagde Peter Kehlet: »Jeg er urolig, jeg tror, jeg vil gå udenfor, måske er der nogen, der trænger til hjælp«.

(46) Jeg sagde: »Peter, det er den visse død« - men han agtede ikke derpå og gik.

I mit stille sind sagde jeg farvel til en gammel, god ven. Der gik tyve minutter. Der blev mørkt i bunkeråbningen. Det var Peter. »Alt i orden«, sagde han på sin rolige måde.

Jeg skulle tilbage til min gruppe, inden dagen brød frem, tog afsked med de to gamle kammerater og kom godt over til dæmningen; men så skete det. En kugle for gennem min venstre skulder. Hvad nu? Tilbage igen? Jeg kunne nok gå. Peter rev frakken af mig og lagde en forbindelse på. Efterhånden var jeg ligefrem ved at blive trænet i at blive såret. Første gang skete det i 1915 i Champagne, anden gang ved Verdun i 1916 og så nu tredje gang.

Vi havde lige fået forplejning, bl.a. en hel skinke i dåse. Den vejede ni pund. »Smør mig et par stykker brød, så får I to nok bugt med resten«, sagde jeg.

»Der er endnu et par sårede, dem må du tage dig af, for du kender vejen«, sagde Peter Holm.

Den ene var såret i hovedet, den anden var blevet ramt i armen. Vi tog afsked og begav os på vej. Det blev en trang vej rundt om kanterne af de vandfyldte granathuller. Samtidig slog granaterne ned til højre og til venstre. Eksplosionerne ligefrem flængede luften. Vi passerede kirkegården i Zonebeke. Gnavstenene var væltede og lå hulter til bulter. Efterhånden vidste vi ikke, hvor vi skulle finde dækning - Det lynede og blinkede i alle hjørner og kanter. Omsluder kom månen frem. Det gik op for mig, at det tyske artilleri måtte findes i den retning, hvor månen var kommet frem. Vi fulgte afskuddene derfra, fortsatte højre om batterierne og nåede endelig vort udgangspunkt - landevejen.

Vi tog den nu med ro. Jeg smed min stålhjelm bort, for den havde jeg ikke brug for mere, og da en stor ammunitionsbil nærmede sig, spærrede vi vejen for den. Den standsede, og da chaufføren på vor forespørgsel (47) fortalte, at han skulle til Rouleers, kravlede vi op på den og kom således hurtigt fremad. Jeg tænkte dog på ham med såret i hovedet, for det er ikke just godt at blive rystet.

Vi nåede Rouleers og fandt lazarettet, Vagten ville dog ikke lade os komme ind; vi måtte nøjes med nogle madrasser til om morgenen. Så kom lægerne og kikkede på os...

Vi var heller ikke videre hyggelige at se på, oversmurt, som vi var med blod, ler og mudder. Tøjet var næsten revet af os i den pigtråd, som vi havde jokket rundt i. Men vi havde heldet med os. Et lazarettog kørte op foran os, og snart var toget fuldpakket. Toget satte sig i gang. En læge gik gennem toget for at kontrollere, om alle var blevet vaccineret mod stivkrampe. Det var vi naturligvis ikke, for vi kom jo lige fra skyttegravene. Mens vi gik hen til lægevognen, var jeg lige ved at få et chok, for jeg traf her min gamle ven og kammerat, Carl. Han var blevet såret i hånden. Vi kom på lazaret i Bad-Orb, og her lå vi på stue sammen. Efter endt behandling rejste vi sammen til Slesvig.

Peter Aarup, Hammelev.

En oplevelse fra krigens dage...

Hvad en gammel frontsoldat fortalte -

(48) Det var en ret afvekslende egn, vi passerede, Snart var det frugtbart land med en brusende flod, hvor der gled større og mindre flodpramme frem og tilbage. Så følte toget os gennem et landskab af et helt andet udseende. Høje bjerge og mørke tunneler, som vi passerede i flere minutters mørke. Skov var der meget af, og broer førte os over rivende vandløb. - I dalene lå der kønne småbyer og savværker, og ældre industrier sås langs vandløb og kanaler. - Rigtigt et typisk sydtysk landskab med alle dens særpræg. Langs vor vej dukkede der mennesker frem. Der vinkedes fra begge sider. Vi fortsatte videre mod vort mål.

Vi følte os vist nærmest som store børn, som er ude på den årlige sommerudflugt ...

Men det var vi nu alligevel ikke. - Turen gjaldt noget helt andet. Toget, et godstog, var undervejs tilbage for at hente barakbygninger, som skulle stilles op ude bag fronten. Vi fortsatte rejsen og gjorde af og til et lille ophold, for at maskinen kunne blive forsynet med de nødvendige kul og med vand, Maskinen havde allierede mange år på bagen; nu var den efterhånden blevet lidt utæt og opslidt. Mester var dog omhyggelig med den. Hist og her var der nok en ener anden skrue, der' skulle have en lille tand med nøglen, og så prustede toget nok så lystigt videre ...

Endelig var målet i sigte.

Toget løb ind på stationen i B-lager og gjorde holdt.

B-lager viste sig at være en skov-station uden nogen videre bebyggelse, bortset fra de ret talrige (49) barakbygninger. Her havde militæret til huse, og det var selvfølgelig også dette væsen, der havde ladet de store træbearbejdningsfabrikker opføre. Egnen var opfyldt af larm og enerverende spektakel. Luften var helt tyk og føltes fyldt med savsmuld. Man så russiske krigsfanger, der agerede heste. De slæbte af sted med tunge blokvogne, hvorpå tunge tømmerstokke var anbragte. Et sted sås et par mand beskæftiget med at save de lange granstammer i passende stykker.

En ting lagde jeg her mærke til: Russerne havde god tid; de forhastede sig så sandelig ikke ...

På lossesporet holdt der en lang række godsvogne. Nogle af dem var allerede læsset, andre var man ved at fylde med store vægflader og dele til barakbygninger. En vogn var man ved at fylde med pressede træulds-baller. Selv savsmuldet fandt sin anvendelse, idet det blev anvendt ved fremstillingen af det farlige sprængstof nitroglycerin,

Men trods alt det drev det med støvskyer, som solens stråler næsten ikke var i stand til at trænge igennem. En ingeniør var så flink at føre os igennem det hele, og vi fik sandelig mange interessante ting at se.

Vi ankom en lørdag og blev her søndagen over, så vi havde god tid til at gå det hele igennem, men den evige harpiksduft hang tungt i klæderne. To kompagnier af landstormen førte tilsyn med krigsfangerne. Da vi indfandt os, blev vi hilst hjertelig velkommen og fik anvist det bedste kvarter.

Barakbygningerne var bygget på en ret mærkelig måde. De var meget lave at se til. På bagsiden nåede det skrå tag jorden. Lyset fandt dog sin Vej ind gennem de mange små vinduer i taget. På frontsiden, hvor befalingsmændene havde deres rum, var der indsat store

vinduer, der endda kunne åbnes. Selvfølgelig fandtes der elektrisk lys, der ved et flyverangreb kunne nedblændes.

Det mærkeligste var sengene. Det var dobbeltsenge, d.v.s. beregnet til to mand i hver. Ved en sindrig mekanisme lod det hele sig sænke ca. tre meter ned i jorden, (50) og så viste det sig, at den midterste del af barakbygningen var en betonbunkers. Når man fik besøg af nærgående franske flyvere, søgte man hened. Også vi aflagde besøg dernede. Her var der selvfølgelig også lys. Der var køligt henede. Væggene var hvidtede, og der var anbragt bænke.

Jeg måtte indrømme, at så flot havde man det ikke ude ved fronten. Efter denne tur steg vi atter op til dagslyset. Der lød et hyl ...

»Hvad var det?« spurgte jeg, »vel ikke flyvere«.

»Nej«, sagde underofficeren og lo. »Nej, det er bare fyraften nu!«

Det var alarmsirenen henne på vagten, vi hørte. Maskinernes larm standsede brat. Hvor blev der dog stille. Lidt efter lidt forsvandt støvskyen, og nu skinnede aftensolen, og sandelig, inde fra skoven lød fuglesang. Solen, der var ved at gå ned, kastede sit gyldne skær ud over omgivelserne. Henne på en grøn plet stod der nogle Fandens Mælkebøtter. De lyste som det reneste guld. .. Nogle høje, fritstående graner kastede allerede lange skygger hen over den åbne plads. Hvor var det herligt at kunne leve og være modtagelig for sådanne indtryk. Vi slog os ned i en bygning, der lignede et lysthus, satte os ved et bord og nød udsigten og tilværelsen, mens snakken gik -

Nede fra lejrens indgang hørtes latter - ungpigelatter. Og sandelig! Der kom en hel flok unge piger til syne.

»Ja«, sagde den unge lægekandidat, der nu også havde sluttet sig til vort lille selskab, »hvor der er soldater, skal der også være piger. Det ligger nu engang i sagens natur«.

Vor nye ven, lægen, fulgte pigeflokken med øjnene. Han talte 13, 14, 15. Jo, de var der alle femten. Af den måde, de mødte ham på, forstod jeg, at de kendte lægen. Da de var i vor umiddelbare nærhed, kom det ret umotiveret fra en af pigerne: »Hej, goddag, Fritzel! Hvordan har du det idag?«

(51) Fritz rødmede slet ikke. Han har sikkert været vant til sådan en hjertelig tiltaleform.

»Ja, det er vel nok nogle tossede tider, vi lever i«, bemærkede han tørt.

Nu dukkede en procession frem på pladsen. Det var kokken og hans medhjælper. De uddelte dagens ret, der bestod af en halv liter kålsuppe pr. mand. I suppen lå der nogle brokker kød af en ret ubestemmelig art, men lige meget, det smagte helt godt. – Foruden suppen bestod menuen af to skiver groft rugbrød, hvorpå der var lagt en skive sylt. Vi var jo gæster og fik som sådanne ekstra to halve rundstykker belagt med en klat margarine.

Ja, sikken herlig tid ...

Glædespigerne, for sådanne var det, var allerede borte. De var gået ind i barakkerne. Nu lo og fjasede de med soldaterne, og det gik ikke stille af. Støjen derindefra lød helt ud til os. - »Hej, du, Lisbeth, du kalveknædede«, eller endnu værre betegnelser hørtes fra de forskellige rum i baggrunden.

Men det lod til, at ingen af de unge damer følte sig stødt over nok så intime beskrivelser af deres figur. Man var jo ung og havde en glubende appetit ...

Vi sad og havde det hyggeligt. Endnu lød der fuglefløjt i den stille aftenluft. Nede fra den lille by Altziller lød aftenklokkens spæde toner, medens andre og mere dybere klange lød ude fra det fjerne.

Næppe var klokkeklngen forstummet, før man hørte tonerne fra en flot og fejende march. Foran vagtbygningen stod et hornorkester og truttede løs. Efter en række musikstykker sluttede orkestret af med den velkendte melodi: »Ich bete an die Macht der Liebe!« Men størst glæde havde jeg, da orkestret intonerede »Den finske Rytteri-March«. Så døde de sidste toner hen; det blev stille, Ovre fra russernes barakker lød der sang, kraftig og monoton i den stille nat. Tågen indhyllede dalen som et hvidt slør. Vi rejste os og gik hen for at opsøge vore hvilepladser ...

(52) Tidligt næste morgen var vi igen på benene. Mester havde allerede længe været oppe. Lokomotivet var i bedste orden, forsikrede han.

Igen lød fabriksfløjten ...

En ny dag var begyndt. Vi rullede langsomt boet fra lejren, hvor en støvsky allerede så småt havde begyndt at rejse sig.

Søren Thrane.

Da vi drak Ingeborgs Skaal!

Efter at jeg havde ledet Stabsvagten ved 22. Reserve Armekorps lige til Efteraaret 1916, skete der nogle ændringer ved Kommandoet. Vi blev undersøgt af Lægen og nogle af os blev sendt til vor Opfyldningsbataillon i Berlin. Efter en lille Orlov landede jeg som Baga-gefører ved 3. Bataillon i Infanteri Regimentet 442, der blev indsat paa Vestfronten.

Her var det, vi drak Ingeborgs Skaal ...

Jeg var tildelt 9. Kompagni, og da Kompagniet efter haarde Kampe laa i Ro i Nærheden af det Sted, hvor vi laa med Bagagen, sagde jeg til min Medhjælper, en Sergent: »Skal vi ikke ud til Kompagniet i Aften? De har øl-Aften henne i Skolen, og maaske kan vi træffe en Landsmand«.

Jeg havde nemlig under hele Krigen ikke været sammen med en Dansker.

»Er du gal?« sagde Sergenten, »de misunder dig bare«.

Jeg vovede mig dog derud, og der var god Stemning, efterat Frontsoldaterne havde faaet Møg, Ler og Smuds af sig. Der blev fortalt Historier og sunget. Jeg var lige blevet fremmet til Sergent og havde faaet lidt Løntillæg, og jeg dristede mig derfor til at henvende mig til Feldwebelen med Forespørgsel, om man ikke kunne faa Lov til at give en lille en, maaske et Kvart Anker øl.

Tilbuddet blev modtaget med Begejstring, og da vi havde faaet Glassene fyldt, hævede Kompagniføreren Glasset, (53) og henvendt til mig sagde han: »Sørensen, paa Deres Ingeborgs Velgaaende!«

Jeg studsede, men tømte Glasset, tog senere Mod til mig og spurgte, hvor Herr Løjtnanten kendte Ingeborg fra.

Med en Armbevægelse slog han ud og sagde: »Skulle jeg som Kompagnifører ikke kende Ingeborg fra alle de Orlovsansøgninger med Underskrift: Hochachtungsvoll, Ingeborg!«

Det var nu forstaaeligt nok, at Landmandskonerne ønskede deres Mænd hjem. Min Kone havde en Tjenestedreng og to Piger paa en Gaard med 100 Tønder Land; men hun havde fjorten forskellige Karle i et Aar. Det gik saadan, at min Fader, der var op i Aarene, nu havde tre Gaarde at føre Opsyn med. Min Svoger, Søren Andresen, der havde en Gaard paa 150 Tønder Land i Øster Terp, faldt allerede i September 1914, og min Søster stod derefter ene tilbage. Min Broder, Hans M. Sørensen, der havde Fædrengaarden paa 100 Tønder Land, faldt i 1916. Han var ugift, og her var heller ingen kyndig Hjælp. Min Fader tog ud til Højer, hvor der laa et Landstormskompagni, og her fik han Tilsagn om, at man vilde sende en Mand til Hjælp. Det kostede nogle smaa Sorte til Kaptajnen. Medhjælperen kom, men efter nogle Dages Forløb kom der pludselig Besked om, at Medhjælperen skulde vende tilbage. Fader maatte afsted igen og saa fremdeles. Det blev til mange Toddyer og Punche og mange Karle, ofte Folk fra Byerne, som slet ikke var kendt med Landbruget.

Intet Under, at jeg med Glæde drak Ingeborgs Skaal i Frankrig ...

Jes Sørensen, Sdr. Sejerslev.

Fra Masuren til Beresina -

(54) Vinteren var forbi, Tøbrudet overstaaet og Foraaret 1915 begyndt. Tøbruddet eller Foraaret, om man vil, varede faktisk kun en Maaned, Men med det forfærdelige Pløre paa Veje og Marker, med Smeltevandssøerne næsten overalt, ufremkommelig for baade Soldater og hestetrukne Vogne og Kanoner, syntes denne Tid ikke at faa Ende, men endelig kom Solen og tørrede Veje og Marker, saa det blev til at færdes igen ...

Nu begyndte saa Sommeroffensiven. som paa nær Kulden var lige saa anstrengende som Vinterfremrykningen. Der var jo ikke længere 35-40 Kuldegrader, men lige saa mange Varmegrader, Vi smed Uldtøjet, men havde jo stadig den tykke Uniform. Det var en Lidelse at marchere paa disse sandede, smalle Skovveje, hvor Støvet fra de tusinde Støvler hvirvledes op og blev staaende mellem de 20-25 Meter høje Graner. Sveden løb i Strømme ned ad Kroppen. Det var næsten ikke til at faa Vejret, og sorte blev vi til Ukendelighed,

Vi drev omkring i de Egne, hvor Tøbruddet havde standset os og rensede Byer og Skove for Fjender. I de første Dage i Maj kom vi frem til Njemen (Memel). Her havde vi den store Oplevelse at komme i Kamp med den russiske Flaade. Det vil sige, at en skønne Morgen kom der et Skib til Syne bag en Krumning af Floden. Vi troede, at det var en harmløs floddamper, men - det var en russisk Kanonbaad. Pludselig gav den sig til at overdænge os med Granater og Kugler fra Maskinkanonerne.

Skibet skulde aabenbart ud og sondere Terrænet, for Russerne regnede nok med, at vi var naaet ned til Floden. Vi plaskede nok saa lystigt i Vandet for at faa fjernet det generende Støv fra Porerne, men det Plaskeri (55) kunde de sikkert ikke lide, og saa gav de os det glatte Lag. Heldigvis stod der et Batteri fra »Felt 63« i Stilling langs Floden. Floden var

meget bred paa dette Sted. Vi kunne kun lige se russisk Kavaleri strejfe rundt paa den anden Side; men med vore Geværer kunne vi intet udrette mod den svært armerede Kanonbaad.

Ved Skyderiet kom den gamle Batterifører frem og fikscrede Uhyret i sin Kikkert. Han gav derpaa Skydeordrer. Han ledede selv ilden, og det tredie Skud sad omtrent midtskibs ved Skorstenen. Saa skyndte den sig at faa drejet og dampede tilbage mod Kovno, hvor den kom fra. Det Søslag var nu ikke saa forfærdeligt ...

Omkring den 20. Maj fik vi saa en meget lang Hvilepause. Den varede næsten tre Uger. I den Tid havde vi hverken Eksercits eller Appel. Vi hentede kun vor Forplejning, sov, dasede og hvilede. Det skulde være en udtrykkelig Ordre fra selve Hindenburg, som en Paaskønnelse for den svære Tid i Vinterslaget i Masuren.

Desværre var der jo ogsaa en Slange i dette Paradis. Vi havde nemlig slaaet vore Telte op i Kanten af en stor Naaleskov. Det tykke Lag af nedfaldne Grannaale gav et behageligt og blødt Leje.

Et Par Dage efter at vi havde slaaet Lejr, havde Myggene fundet frem til os, og det i saa store Sværme, at Luften var helt tyk. Den Fjende kunde ikke bekæmpes med Geværer og Haandgranater, men vi fandt saa hurtigt paa at fordrive dem med Røg, det lod sig kun maa-deligt gøre, men bedre blev det dog. Grannaalene skrabede vi sammen i smaa Tuer og satte Ild paa. Utallige var disse smaa Baal, og de halvtørre, skimlede Naale røg som bare Pokker. Ikke en Vind rørte slig. Den tykke Røg blev staaende ca. en Meter over Skovbunden. Om Dagen laa vi i vore Telte, hvor vi var nogenlunde i Ro for disse Blodsugere. Naar de saa hen ved 4-5-Tiden forsvandt, kom vi frem for sammen med Kammeraterne at snakke og le, fortælle Historier og spille Kort, Men alt faar jo en Ende i denne Verden. En skønne Morgen fandt vi os igen paa Vej ud i Kampens Tummel.

(56) Efter Kalenderen skulde det nu være omkring 1. Juni. Den 11. om Middagen ramlede vi sammen med Russerne ved Iglischki, et stærkt og befæstet Plateau foran den egentlige Frontlinie. Naar vi saadan marcherede frem i sluttet Kolonne og ikke vidste, hvornaar Modstanderen meldte sig, gjaldt det om at sikre sig, og det gik for sig paa følgende Maade: De fire Kompagnier i Bataillonon skiftedes til at marchere foran. Den 11. Juni havde vort Kompagni, det fjerde, Teten. Tre Mand blev sendt af Sted, en Delingsfører, sædvanligvis en Løjtnant, en Korporal og en menig. Flere hundrede Meter bag dem kom der to Mand med skydeklart Gevær under Armen derefter atter to med samme Afstand og til sidst endnu to. Saaledes var der 8-9 Mand forude, altid i en Afstand, der passede til Terrænets Ovensigtsforhold. Saasart de første tre Mand bliver beskudt, skal de andre seks ile frem til dem og tage Kampen op, enten det saa er en fjendtlig Patrouille eller en beset Skyttegrav, de er stødt paa. Er det en vigende Patrouille, følges der efter; er det en stærkere Stilling, sendes en Mand tilbage efter Forstærkning.

I en saadan Situation kom vi den nævnte Dag ved Middagstid. Da vi traadte ud fra en Skovkant paa Kuglerne om ørerne paa os. Næsen i Jorden og tilbage til Skovkanten, Ved nærmere Eftersyn med Kikkert viste det sig at være en godt camoufleret Stilling og formodentligt godt besat. Det viste sig, at der bagved laa et helt System af Skyttegrave. De første blev taget inder Aften og Resten den 12. og 13. Juni.

Der var ret haarde Kampe om hver enkelt Stilling, for de laa saadan, at de flankerede hinanden. Gaarde og Huse brændte, Civilbefolkningen, Kreaturer og Heste løb rundt mellem hinanden. I min Nærhed blev en ung Pige haardt saaret, Hun blev stoppet Ind i Ambulancen mellem saarede Tyskere og Russene. Natten blev tilbragt paa Slagmarken. Næste

Morgen fortsattes Fremrykningen, og til Aften blev den sidste Stilling stormet. Marchen mod Kovno kunde fontsættes.

(57) Den 21. Juni gennembrød vi den russiske Front, og fra den Dag og til den 18. August, da Kovno faldt, arbejdede vi os Nat efter Nat længere ind under Fæstningen. Utallige var de Patrouiller, vi i denne Tid gik. Snart langs med Banen fra Kovno til Gumbinnen, snart langs med Njemen, snart længere inde i Landet. Banen og Floden løb i lange Strækninger side om Side. Helt galt blev det først, da vi naaede ind under Fæstningskanonerens Rækkevidde, for Russerne kendte jo Afstanden til hver Skov, hver By, hvert hus og hver Gaard, og til de store, dybe Slugter, hvor vi søgte at gemme os. Vi led svære Tab. En enkelt Granat dræbte femten Mand.

De store 42 cm's Kanoner kunde nu begynde deres ødelæggelsesværk paa de tolv Forter rundt om Byen. Mit Kompagni var med i Stormen paa Fort Nr. 4. – Stormen begyndte ved Middagstid, først gik det over Floden, derefter op ad den græs- og træbevoksede Skraaning, saa over Voldgrave og Palisader og direkte ind i Fortet. Alt var jævnet og banet for os af de frygtelige 42 cm's Kanoner. Besætningen havde ikke kunnet holde til det, men var flygtet. Hen paa Eftermiddagen prøvede Russerne et Modangreb, men det var uden rigtig Kraft og blev resultatløst.

Regimentsmusikken var tilkaldt og ledsagede os gennem Byen til den interimistiske Pontonbro, der var opført ved det sammenskudte Bryggeri nede ved Floden. Banen fra Vilna til Kovno gik over en bro ved Siden af, men den var selvfølgelig ubrugelig, den var styrtet i Vandet.

Vi kom nu Ind i et trøstesløst Landskab, sandet Jord, Markerne overstrøet med Buske og Trægrupper, enkelte magre Køer, som sikkert ikke gav Mælk. Terrænet var meget kupe-ret, varmt var det, og fremad gik det. Vi oplevede mange farlige, men ogsaa mange sjove tildragelser i den Maaned, det tog os at kæmpe os frem til Vilna. Regiment 263 havde taget Vilna den 18. September, og vi marcherede lige lukt gennem Byen Dagen efter.

Vilna var en meget smuk By, som den laa der, spredt (58) ud over Antokol-Højderne, kun lidt beskadiget, og efter sigende skulde der være atten Kirker.

Nu gik det i Iltempe østpaa for at naa saa langt ind i Rusland som muligt før Vinterens Komme,

Den 7.-8. Oktober gik vi i Vinterstilling ved Kunawa, den 15. frøs det allerede fem Grader. Vi var uheldige med Valget af vor Stilling, for vi var kommet for nær ind paa de russiske Skyttegrave. Heldigvis kunne vi ikke naa hinanden med Haandgranater. – Efter faa Dages Forløb havde Russerne bragt meget store Minekastere i Stilling. Deres Miner kom sejlene i en meget høj og spids Bue og sprang ca. en Meter over vore Hoveder. Splinterne kunde feje alt bort oven paa Jorden, og da vi stadig skulle skanse, var de meget farlige. Vi maatte ustandselig søge Dækning. Arbejdet skred derfor ikke rigtigt fremad. Vi kunde tydeligt høre Afskuddet. Afstanden var jo saa ringe. Vi satte derfor en Mand forsynet med en Trompet til at holde Vagt, saa han kunde varsko os. Saa snart vi hørte to korte Trompetstød, søgte vi i Hast Dækning. Det Signal kunde Russerne selvfølgelig ogsaa høre, og før de nu sendte den næste Mine af Sted, raabte de over til os - Germanski, dut-dut! - og saa kom Uhyret hvæsende ...

Da vi havde ligget her en Tid, blev Vi flyttet længere sydpaa, ned til Egnen overfor Smorgon og Moledetchno. Smorgon var helt ødelagt, og Moledetchno laa saa langt tilbage, at end ikke Artilleriet kunde naa dertil. I klart Vejr kunde vi tydeligt se Røgen fra de russiske Lokomotiver. Disse to Byer er jo historisk kendt fra Napoleons Tilbagetog fra Moskva i

1812, idet Resten af Hæren, der ikke blev tilintetgjort ved overgangen over Beresina, blev indkvarteret her, og i Smorgon forlod Napoleon Tropperne og rejste tilbage til Paris.

Vor Fremrykning gik nu helt i staa, men vi foretog endnu en Flytning til Sutschow, beliggende ved Beresina, og her blev vi liggende til først i December 1916, da vi flyttedes til Frankrig.

Johs. Jessen, Korup.

Uden mad og drikke duer helten ikke!

(59) Så vidt jeg ved, har jeg aldrig været kræsen, som man siger, men har altid, uden at mukke, med sund appetit og god vilje taget for mig af de retter, der blev budt på. – Sådant var det skik og brug hjemme hos os, og jeg tør nok antyde, at jeg har fået brug for denne tilvænning, ikke mindst som soldat i den første verdenskrig,

Det var jo unægtelig en forandring at komme fra mors veldækkede bord og mors veltil-lavede mad til kejser Wilhelms soldaterkøkken, hvor servicet kun bestod af en bulet blik-skål, hvor fortinningen tilmed var så afslidt, at man hverdag måtte skure den med sand for at få den til at se blot nogenlunde appetitlig ud. Spise bestikket var nu heller ikke prægt af kejserlig luksus. En blikspiseske med sammenfoldeligt skaft, der samtidig var gaffel var hele herligheden. Blev der endelig brug for andet og mere, ja, så måtte man bruge fingrene eller sin lommekniv. For det meste kunne man dog klare sig med skeen, Den mad, vi hen-tede fra feltkøkkenet eller gullaschkanonen, som vi også kaldte det, var jo næsten altid sammenkogt. Flæsk eller kød, kogt med ærter eller bønner, linser, hvidkål, kålrabi eller ris ... Det var i og for sig ret god og velsmagende mad og også populære retter. I anden række kom nudler, sødsuppe og risvælling og sauerkraut. Til det sidstnævnte fik vi gerne et stykke kogt flæsk eller et par knækpølser. Det værste var det såkaldte »Dörrgemüse«, hølvet og tørret kålrabi, gulerødder, hvidkål, selleri og forskellige andre ting, hvad nu ernæringseks-perter havde fundet på kunne give styrke og mod og kærlighed til kejser og fædreland. Det smagte ækelt og blev kaldt »Drahtverhau«. Tilmed var det altid fuldt af sand. Mærkeligt nok havde netop de (60) retter, vi satte mindst pris på, fået deres navne, hvidkålssuppen hed »Fusslappen«, sødsuppe »Wochenbett-suppe« og risvælling kaldtes for »Blauer Heinrich«, vel nok, fordi mælken var så stærkt fortyndet.

Som tiden gik, og der blev mangel på mange ting, blev også forplejningen dårligere. I forsommeren 1915 var der langt mellem kartoflerne, og man savnede dem stærkt. Da så de nye kartofler begyndte at vokse til i haverne og på markerne, var der en del, som om natten gik ud for at »besørge« nogle. Hos militæret kalder man det ikke at stjæle, der »besørger« man. Jeg var med engang på en sådan natlig ekspedition, men kunne alligevel ikke lide at tage fra dem, der havde mindre end vi. Den civile befolkning bag fronten havde sikkert

stort besvær med at skaffe til livets ophold, og så var det trods alt tyveri og ville blive strengt straffet, om man blev grebet på fersk gerning.

Engang i foråret 1915 holdt vore officerer klappagt. Ikke engang dyrene havde fred, og det var tilmed i fredningstiden. Der var en del forstmænd blandt officererne, og det undrede mig, Tit de gik med til den slags overgreb. – Der blev nedlagt en del harer, kaniner og fuglevildt. Klapperne fik kaninerne. Vi var fire mand om en, der med hår og hud kun vejede omkring to og et halvt pund. Der blev anvendt megen kogekunst og ødslet meget smør på det lille kræ, og til sidst var der næsten ingen ting tilbage af det hele, men vi havde dog fået »stegt vildt« ...

Vort regiment lå i lang tid i egnen omkring Noyon, og her drev vor bataljon en ret stor bondegård for alt forbedre vore levevilkår, som det hed sig. Menigmand fik dog næppe nok duften af herlighederne. Den store stab af hjælpere, og de mange, som snyltede på dette foretagende, hjalp officererne med at fortære alt det, de ikke kunne overkomme at sende hjem til familien. Ja, der blev endog fortalt, at mandskabets kantine var med til at betale underskuddet. Når nogen gjorde vrøvl over, at vi aldrig fik noget af kantinens overskud, og at varerne var (61) for dyre, fortalte man os, at overskuddet gik til et fond til hjælp for faldnes efterladte.

Så vidt jeg husker, fik vi udleveret et pund brød om dagen, og brødet var godt, men det kneb med pålægget. Efter reglementet skulle vi hver dag have lidt smør eller fedt og lidt pølse, ost, eller marmelade. Vi fik det bare så sjældent, Vi var derfor altid glade ved en pakke hjemmefra. Da æblerne begyndte at vokse ril, kogte jeg æblemos i lange haner. Som gryde brugte jeg en stor konservesdåse på en 4-5 liter, og sukker byttede jeg mig til ved artilleristerne, som fik det som tilskudsfoder til deres heste. Dermed havde jeg godt pålæg til brødet, og jeg lod også kammeraterne tage for sig; der var jo nok af det ...

Sommetider købte jeg mælk af en hollænder, som havde en gård lige uden for byen, og så spiste jeg æblegrød. At det kunne jeg selvfølgelig kun lave, når vi lå i reserve, men når vi igen gik ud i de forreste stillinger, havde jeg en hel del fyldte glas med i min oppakning. Det værste vær, at det efter nogle få dages forløb ville gå i gæring, selvom jeg udfoldede al min viden. Siden har min kone gjort mig klogere, men nu har jeg jo ingen brug for det.

Det havde altid derhjemme været tradition, at vi fik den første æblekage på min fødselsdag, den 2. august. Nu sendte mor mig noget rasp, i kantine købte jeg et glas rød frugtgele og lavede den dejligste æblekage, som gjorde megen lykke blandt mine kvarterfæller. Da jeg året efter lå på lazarettet, traf det sig så mærkeligt, at en søster forærede mig en æblekage til min fødselsdag. Uden at vide det, efterkom hun derved en skik fra mit hjem.

Officererne ville nu ikke nøjes med groft brød og marmelade. De havde på deres gård ladet bygge en bageovn, og en bager blev afkommanderet til at bage lækkert hvedebrød til dem. Ja, de undslog sig end ikke for at få morgenbrød bragt ud i forreste linie, og det på en (62) tid, hvor man i Tyskland kun kunne få hvedemel efter lægens anordning.

Der løb tit en flok agerhøns foran vor stilling, og dem havde vi megen glæde af, men en dag skød en kammerat et par stykker af dem og bragte dem til vor bataljonskommandør, vel i håb om belønning, eller i det mindste anerkendelse, men han måtte nøjes med at stå ret og aflevere dem. En morgen kom en kammerat hen til mig og fortalte, at der sad en hare ude foran pigtråden. Han vidste, at jeg var jæger. Om jeg havde lyst til at skyde den. Vor løjtnant, som også var jæger, havde hørt vor samtale og bad nu om at få lov til at nedlægge Morten, der havde valgt så farligt et sted at sove dagen væk på. Haren måtte lade livet, men

der blev ingen steg til mig, og her ude i skyttegraven havde jeg vel heller ikke haft mulighed for at få den tilberedt, dersom jeg selv havde byttet.

Måske hører disse par jagtfortællinger slet ikke med her, men jeg synes, de viser os et bredt udsnit af den menneskelige psyke og livets modsætninger. Vi, som var sat til her for at udslette menneskelig liv og lykke, glædede os samtidig over skabelsens umælende væsener, men urmenneskets jagtinstinkt bød os dræbe dem, og vor organisme krævede føde.

En aften, mens vi lå i forreste linie, blev der bragt os noget, der skulle være vor middagsmad. Hvad det i grunden var, husker jeg ikke, men vi blev enige om at spørge kompagniføreren om det, og vi gik en efter en ned til ham i dækningen. Så snart den ene var borte, var den næste der. På den måde kunne det jo ikke tydes som sammensværgelse eller mytteri. Nu kunne man naturligvis ikke koge ny mad og få den frem til forreste linie i den korte sommernat, men vi fik siden hen på aftenen hver et par knækpølser at trøste os med.

Kort efter fik vi lejlighed til at bringe forplejningsspørgsmålet frem for vor regimentskommandør. Han gav forresten selv anledning dertil ved et besøg i vort kvarter, og en overgang blev det virkelig bedre. Oberst (63) von Baltarsa var en fin mand, jævn og ligetil overfor enhver og slet ikke nogen prøjsisk militærtype. Hans død vakte da også almindelig sorg. En dag ude i forreste linie ville han kigge lidt over dækningen og fik da en kugle gennem hovedet.

Under stillingskrigen var det vist meget sjældent, at forsyningerne svigtede. En dag havde vi dog ingen brød fået, og om aftenen skulle vi ud til skansearbejde. Ved solnedgang forlod vi kvarteret, og vi var knap kommet uden for byen, før der blev uro i rækkerne, og her og der råbtes der: »Kohldampf«, der vel betyder så meget som, at vi ikke kan blive mæt af dampen fra kålen, eller, vi er sultne og kan ikke arbejde, når vi ikke har fået noget at spise ...

Til sidst gik kolonnen helt i stå.

Vor kaptajn tog det meget roligt; han red op på siden af kompagniet. »Folkens«, sagde han, »begå nu ingen dumheder, jeg forstår udmærket, at I er utilfredse over ikke at have fået brød, jeg beklager det, men jeg ved ikke, hvor fejlen ligger, Jeg lover, at I nok skal få brød i morgen, og kender jeg jer ret, har I vist alligevel fundet lidt at stille sulten med, før I trådte an!«

Her antydede han måske til den såkaldte »jernportion«, som enhver soldat havde i sit tornyster.

»Nu tager vi et lille hvil«, fortsatte han, »og så går vi lidt før hjem!«

Dermed var sagen bilagt, man havde fået luft ...

Så kan man gætte på, hvad der ville være sket, hvis kaptajnen havde været en vaskeægte prøjser, som havde brugt stærke ord, og måske truet med sin pistol og alle landsens ulykker. Han havde jo alligevel et par hundrede mand med skarpladte geværer overfor sig, og en enkelt kunne let tabe besindelsen. Sult og massepsykose er farlige i en givet situation.

I midten af oktober 1915 blev vi sat ind på de store slagmarker omkring Vimy og Gisseller-højene i Nordfrankrig. Måske var det en følge af de hårde strabadser, vi her kom ud for, at forplejningen blev bedre. Der er (64) dog også grund til at tro, at det var, fordi vi her havde så svære tab. Der var hver dag færre om at dele rationerne. Man kunne simpelthen ikke følge at føre mandskabslisterne a jour.

I de dage, vi lå ude i forreste linie, fik vi heller ikke anden forplejning end den, vi kunne tage med, og da vi ingen tornystre havde med, var det begrænset, hvor meget vi kunne slæbe på. I stillingen havde vi ingen dækninger og derfor heller ingen steder at opbevare

brødet. Da det var om vinteren, og det næsten altid regnede, blev brødet tit gennemblødt og fuld af jord. – Det skete også, at det frøs og blev hårdt; så måtte vi putte en skive ind under Jakken og få det optøet. Det samme måtte vi gøre med feltflasken for at holde kaffen flydende. Man kan nøjes med meget lidt fast føde i nogle dage, det er meget værre med tørsten, og når man kun får brød at spise, skal der noget at skylle det ned med.

Vandpytterne kunne vi ikke risikere at drikke af, der lå overalt fuldt af døde mænd, og rotterne færdedes overalt. Vi spændte teltsejlet ud for at opfange lidt regnvand.

For at pynte lidt på disse umenneskelige forhold, fik vi udleveret snaps, når vi lå i forreste linie. Kvaliteten var mere eller mindre god, den dårligste brugte jeg til at fyre op med under mit drikkebæger, for at få en tår varm kaffe. Også med hensyn til spritten gjorde de store tab sig gældende, Vort kompagni var snart svundet ind til langt under det halve. Der ved blev rationerne, som kom til uddeling, alt for store, og det endte sommetider med, at nogle drak sig fra sans og samling. Hvem kunne vel fortænke dem i det under disse forhold. Der har været dage, hvor franskmændene sikkert kunne have taget hele stillingen, uden at der ville være blevet løsnet et skud ...

I min gruppe var der kun fire tilbage. Den ene drak ingen sprit, og jeg var meget mådeholden. For at have lidt kontrol med drikkeriet, tilbød jeg en dag at hente noget mere end den vante ration. Underofficeren, som (65) uddelte snapsen, var i opstemt humør og kunne godt unde en tørstig kammerat en hjertestyrkning. – Han fyldte mit kogekar og gav mig en hilsen med til kammeraterne. Undervejs tilbage til min gruppe hældte jeg det meste bort og fik et syndigt hus, fordi jeg ikke havde bragt mere. Jeg havde forøvrigt altid en lille lomme-lærke med snaps. På de lange vagter om natten kunne en snaps varme helt ned i de våde støvler.

Kom vi så tilbage fra dette helvede af ild og vand, tilsølede og gennemvåde, forfrosne, sultne og trætte, ja, så frådsede vi i mad. En dag havde jeg fået fat i en dåse med oksekød. Den vejede to pund. Jeg skar den over på midten og varmede begge halvdele, som jeg så spiste til et stykke brød, men jeg må indrømme, at jeg kunne ikke tåle at se kød de første dage. Når vi så havde skruttet fuld og det værste skidt jævnet, kunne vi hente »Glühwein« ved køkkenet. – Den hede drik skyllede som en varm bølge gennem hele kroppen og prikkede helt ud i huden. Man blev døsig, naturen krævede sin ret, og snart sov man trygt på det hårde leje, mens man i drømme var langt borte, hjemme, hvor der var smil og kærlighed, men i underbevidstheden fornåm man alligevel frontens aldrig hvilende lyde.

Det var en underlig følelse igen at sidde ved et bord og spise rigtig mad. Reserveinfanteri-regiment 84 var blevet trukket tilbage fra fronten for at hvile ud i Douai og slikke sine sår. Jeg var blevet afkommanderet som ordonnans i officersmessen. Det menige mandskab bestod her af kokken, oppasseren og ordonnansen, Vi drog omsorg for kompagniets fem officerer.

Vi tog os betalt ved at spise af deres mad og drikke af deres vin, og vi var samvittighedsløse nok til at tage de bedste bidder, men sommetider skete det da også, at vi spenderede lidt af vore egne pakker for til fælles bedste at gøre maden mere interessant. Det hændte da, at de spurgte efter produktets oprindelse, og det fik de uden forbehold at vide, og vi var lige gode venner. Ordonnansen var den, der havde mest tid. Så slentrede jeg ofte (66) omkring i byen, studerede civilbefolkningens kår og byens arkitektur, gik på torvet og i butikker eller ind på en »Estaminet« for at nyde et glas vin eller drikke en øl. En dag købte jeg en flaske vin i en beværtning. Damen kom med en meget støvet flaske. Jeg må vist have set lidt misbilligende på den, for hun skyndte sig at forklare mig, at den var »bon«, og hun

pegede på årstallet, der angav årgangen. Jo, jeg nød nuet, man vidste jo aldrig, hvor længe

...

Et par uger hen i det nye år gik vi igen i stilling i de forreste linier. Denne gang ved foden af Loretto-højen. Det var en meget god, udbygget stilling, men det hjalp jo ikke på forplejningen, der blev mere og mere sløj. Nu kunne de unge ikke længere få brødet til at slå til. De spiste de skorper, vi ellers plejede at lægge til side til køkkenets heste. Det eneste pålæg, vi fik, var nu næsten marmelade, og der blev digtet mange og lange vens om den undergørende marmelade og den tapre marmeladehær, som pigerne så godt kunne lide. Disse åndsprodukter kom endog på postkort, udstyret med talende billeder. Når vi havde lejlighed til det, ristede vi brødet på kakkelovnen, lagde et lag marmelade imellem to skiver og kaldte det kejsertærte,

En gang imellem fik vi udleveret en slags blodpølser. Man sagde, at de var lavet af hesteblod og savsmuld, men det var nu nok ikke sandt. De var lavet i tynde tarme, som tilmed kun var halvfylde, og de syntes helt uegnet til menneskeføde. De burde rimeligvis have været kogt. Så var den norske sild alligevel bedre, men de var gloende som salt, og det var ikke så heldigt, når vi lå ude i skyttegravene. Vi havde ikke vand til udvanding og da slet ikke drikke til at slukke tørsten med efter et sådant måltid. Der var godt nok en brønd i vort afsnit, men den stod i kalkundergrund. Vandet var helt mælkehvidt og uegnet til drikkebrug. Der blev sagt, at det gav syge nyrer. – Mange kastede simpelthen silden ud til rotterne. Som ivrig fisker var jeg vant til hjemmefra at behandle fisk, og når vi kom i reserve, vandede jeg mine (87) sild ud og lagde dem i eddike med løg og peber. – Så kunne kammeraterne også lide dem, men mange glad ikke gøre sig den ulejlighed. Jeg mener også, at det var noget, køkkenet bunde have taget sig af.

En morgen, da jeg stod på valgt foran kompagnifører-dækningen, så jeg, da det blev lyst, ved indgangen et sammentømmret kors, som var sømmet fuldt af saltede sild, fæstnede ved halen. Da kompagniføreren lidt senere så det, udbrød han: »Hvad er det!«

»Ja, jeg synes, det ligner et kors med sild på«, svarede jeg.

Om jeg havde stillet det op?

Nej, det havde jeg da ikke.

Jeg måtte da hellere fjerne det, mente han, og så hørte jeg ikke mere om den sag.

Som ordonnans havde jeg fået lidt Indblik i gangen med forplejningen, og når jeg fra forreste linie bragte meldinger tilbage til bataljonen, som lå i reservestillingen, og det skete altid et par gange i døgnet, opsøgte jeg gerne et køkken. Der var altid en lille rest at få. Det skete et par gange, at jeg overraskede vort køkkenpersonale, forplejningsunderofficeren, feldwebelen og hvem der ellers havde deres arbejde her, omkring et veldækket bord. Det var der måske ikke noget alt sige til, men maden var alligevel, taget fra den fælles tildeling, og det foreholdt jeg da også forplejningsunderofficeren i temmelig stærke vendinger, da jeg noget senere kom på kant med ham. Jeg vidste noget, som de ikke ønskede at få publiceret.

Vor kompagnifører blev såret, og vi fik en ny. Dermed blev jeg afløst som ordonnans og havde ikke mere adgang til lidt ekstra mad, i hvert fald ikke, når vi lå forude, og samtidig blev mit arbejde strengere. Det forår skar jeg 10 cm af min livrem. I forvejen havde jeg taget 12 cm. Pakkerne hjemmefra begyndte for alvor at få betydning, også for mig. Vi kunne en enkelt gang købe lidt smør i kantinen. Man fortalte at det var mejerismør fra Belgien, men det var dårligt æltet og fuldt af (68) vand, sikkert fremstillet af ukyndige tyske soldater. Det skete også, at jeg købte lidt smør hos civilbefolkningen, men det var for det meste uappetitligt. Det var ikke farvet og kunne have mørke rande, som om det var rullet sammen

på et snavset bord. Dansk smør så jeg aldrig, men jeg tænkte sommetider på, om det flæsk, vi fik i dåser, var fra Danmark. Jeg så da danske bønder med brede smil indkassere gode penge for indleverede søer og orner. De kunne jo altid være gode nok til de forsultne tyske soldater. Jeg ville vel have sagt det samme, om jeg tilfældigvis havde været en af dem, der måtte hale flæskestykkerne op af dåsen ved deres egne børster.

Nej, appetitligt var det ikke, men sult giver en vidunderlig appetit og slører så rart begreberne om æstetik og hygiejne.

Jeg kommer i tanker om et billede, jeg så i et tysk vittighedsblad, som jeg fik fat i. Billedet var taget fra »Blæksprutten« og forestillede en typisk dansk bondegård. Manden og konen stod brede og veltilfredse midt på gårdspladsen, og rundt om så man husdyr; gennem stalddøren så man køer, på møddingen stod hanen og galede midt i hønseflokken; der var gæs og grise, og der var duer på taget. Alt var der hæftet pris ved. »Trofast« var vurderet til 100 kr., katten i loftslugen til 25 kr., og selv pærerne, som lå bag »Lotte«, var sat til 25 øre. Alt var tilfals og alt var efterspurgt, for Tyskland sultede.

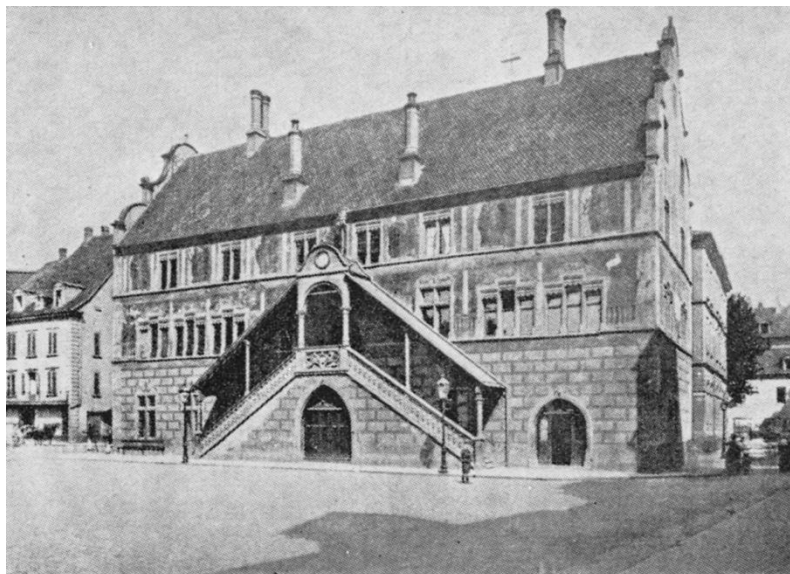
Den 6. juni 1916 blev jeg såret, og dermed var min helterolle i denne tragedie udspillet, men skal livet leves, stiller legemet krav til føde, selv om man ikke mere er helt, det er tilværelsen i al sin enkelthed. »Giv os i dag vort daglige brød« - det synes for vor tid slet ikke ikke at være noget problem, men før min generation var det engang en inderlig bøn ...

Søren P. Petersen, Christiansminde, Rødding.

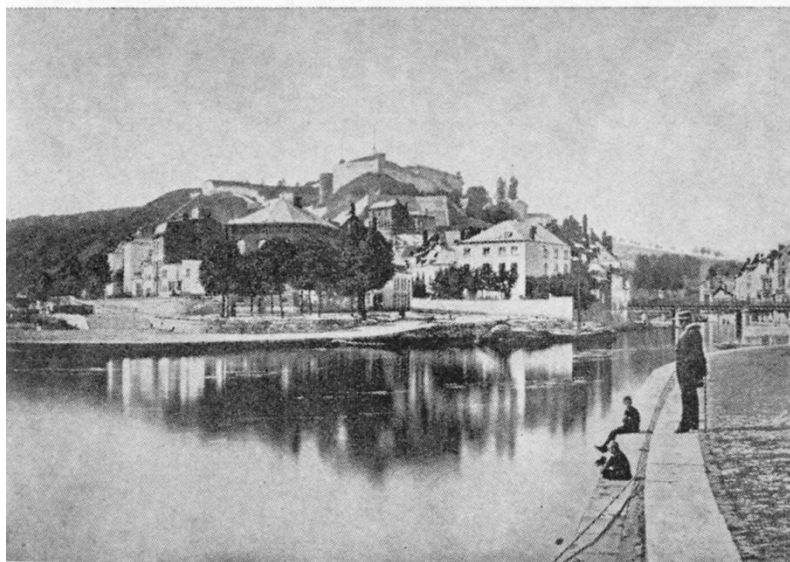
En Armeringssoldats Oplevelser i 1 917

(69) Et Par Dage hen efter Nytaar 1917 fik jeg Orlov i fjorten Dage. Hjemme var der streng Vinter og en Masse Sne. Sneen var mange Steder over en Meter høj.

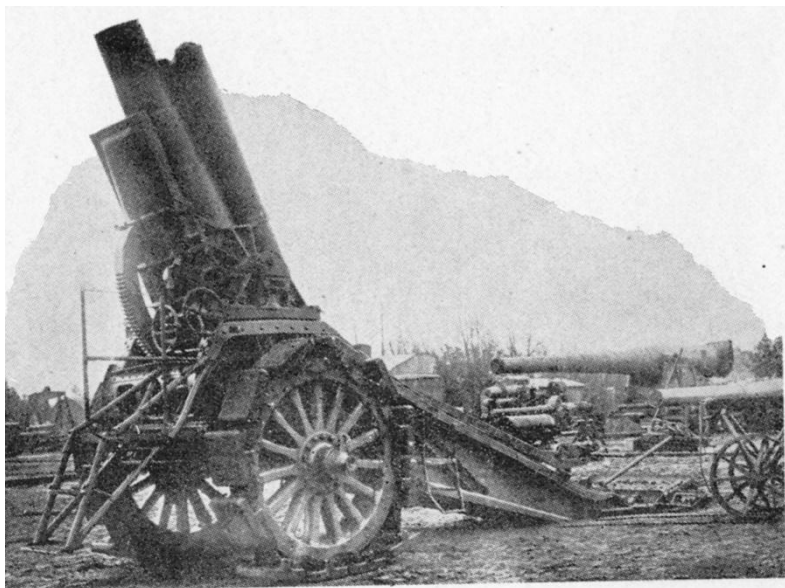
De fjorten Dage gik alt for hurtigt. Jeg maatte igen af Sted. – Til Hamborg havde jeg Følgeskab af Anton Schmidt fra Stenderup Nørremark, som rejste til Berlin, og af Hans Hedelund fra Toftlund. I Frankrig frøs det haardt, 15-18 Grader. Det kneb med at holde Varmen. Især Fødderne var det galt med. Vi kørte ellers flot i en første Klasses Vogn. Vinduerne var helt tillukkede af Is. Hans Hedelund naaede sit Bestemmelsessted et Par Stationer før mig, Jeg naaede omsider mit Maal, Bazancourt. Herfra havde jeg 8-10 km at gaa, over Tomacle og Fresne les Hoy. Jeg naaede Bourgogne Kl. 2.30 om Natten. Alt det, jeg havde med hjemmefra, var dybt frosset. Vejret var smukt, herligt Maaneskinsvejr og en sagte Vind. Ude ved Fronten var det roligt. Man skulde ikke tro, der var Krig, Jeg meldte mig om Morgenen hos vor Feldwebel. Saa kom jeg atter i Gang med at grave. Det var Løbegrave, vi lavede.

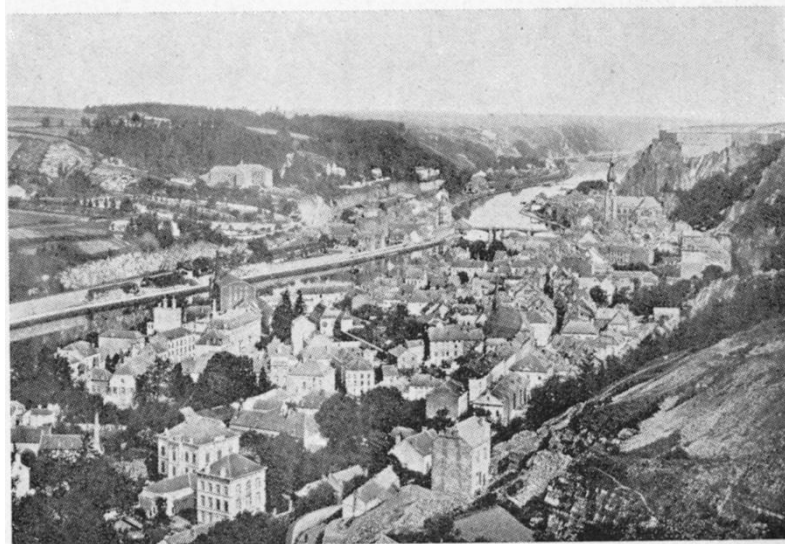
Markedshal i Mühlhausen

Namur med citadellet

En af de store tyske belejringskanoner foran et belgisk fort

Meuse-dalen med Dinant

Alt gik godt en Tid lang; men en Dag blev vi beskudt og maatte søge Dækning. Vi kom nu til at lave Understande et andet Sted og blev derude om Natten, men en Morgen kunde vi ikke forstaa, at det pludseligt var saa lunt og stille i Understanden. men da Vi vilde ud af den, lod det sig ikke gøre, for Graven var fuld af Sne. Den var føjet til om Natten. Vi fik travlt med at skovle os fri. Der, hvor vi havde arbejdet før, faldt der nu hver Nat Granater. Omsider blev det dog tøvøj, men det resulterede i, at der blevet forfærdeligt Ælte ...

(70) En Aften blev vi kaldt op til Feldwebelen, Han spurgte, hvad vi var i det civile Liv. – Der fremkom nu mange pudsige Scener. Een Mand havde været Slagtermester, een havde arbejdet ved Banen, og der var mange andre Ting.

»Hvad skriver vi nu?« sagde Feldwebelen.

»Lejlighedsarbejder!« svarede een.

Jeg havde engang meldt mig som Minør. – Det var nemlig Dagarbejde. Jeg meldte mig igen og var nu fri for at gaa ud om Natten. Det var ikke saa farligt. Det var Forberedelsen til den store Offensiv, som skulde foregaa om Foraaret, man var i Gang med at forberede.

En Dag hen i Marts, da det var blevet Tøvøj, og Markerne var fri for Sne, var hele Civilbefolkningen ude at plukke en Slags Løvetand. Den spiste de som Salat, og de blev bevogtet af Soldater. Et Stykke uden for Byen gik en Dag nogle Soldater og holdt Vagt. Pludselig forsvandt en af dem. Han var sunket ned i Jorden. Der var her en Hule, hvorfra der gik en lang Gang ud mod Fortet Brimont. Her fandtes baade Brønd og Ildsted, og paa Arnstedet laa der endnu Trækul. Paa Væggen stod malet med Kul: 1870. Man mente, at det havde været et Tilflugtssted under Krigen i 1870. Der fandtes ingen Stole eller Senge, men vi opdagede et Leje, som man kunde hvile paa. Jeg opholdt mig et Stykke Tid inde i denne Tunnel: man kunde gaa omtrent oprejst derinde, men hvor lang den var, fik jeg ikke set.

En Dag fik jeg sammen med otte Mand Besked om at gaa ud i Skoven ved Fortet Brimont. Vi skulde melde os hos en Major von Goldenbaum ved det svære Artilleri. Vi fandt denne Herre nede i en dyb Understand. Han laa med Telefonen for Ørene og kommanderede. Jeg meldte os. Vi blev ikke naadigt modtaget paa denne Tid af Dagen. Vi kunde komme igen om Aftenen, Han skældte ud, det bedste, han havde lært.

Jeg tillod mig at sige: »Det er ikke saa let, for vi har i (71) Gaar haft en længere Marchtur, og det er gennemgaaende Folk med Fodskavanker«,

»Naa, ja, saa meld Dem til Feldwebelen«, sagde han, hvorefter han vendte sig om paa Lejet. – Der var ikke mere at snakke om. Jeg fandt denne Feldwebel og fik at vilde, hvor vi skulde gaa i Arbejde. Feldwebelen var meget flink

Han sagde: »Ja, Folkens, det er meget farligt der, hvor I skal arbejde, men kommer der Flyvere, saa rør jer ikke, for saa kommer I ikke levende bort!«

Vi blev delt i 'tre Hold.

Magnus Lange, Søren Eskildsen og jeg fulgtes til vor Arbejdsplads. Det var i Udkanten af en Skov under nogle store Grantræer. Der blev lavet en Stilling til en Nærkampkanon. Vi kunde se ned i den franske Stilling. Her arbejdedes der vel 60-70 m under os. Kanonstillingen skulle afstives med Trærammer, og naar vi havde sat een Ramme paa Plads, var vi fri. Vi arbejdede i Jordens graa Kridtmasse, og det var ikke noget let Arbejde. Overfor os laa en sammenskudt By. Den hed Loirre og laa bag ved Aisne-Marne Kanalen.

Vi blev færdige med vort Arbejde og drog hjemad. Jeg havde aftalt med de andre, at naar de var færdige, skulde de bare gaa og saa melde sig hos Korporal Bachmann i Bourgogne. – Vi passerede en Hulvej op mod Fortet Brimont, men her fik vi en Regn af Granater og maatte søge Dækning. Vi kom godt fra det og fortsatte ud over fri Mark, for Vej ene

blev beskudt. Der stod flere Batterier bag ved Fortet. De fyrede løs i et væk. En Flyver var oppe over Terrænet. Den sendte et Par Lyskugler som Tegn paa, at her var noget at skyde efter. Kanonaden begyndte, Granater, store og smaa og Shrapnels. Vi maatte flere Gange smide os ned, men kom dog ud af Skudfeltet uden en Skramme - men godt beskudte. De øvrige Kammerater var ankommet i god Behold ...

Vi fik nu et andet Arbejde. Vi kom til at bygge en Telefoncentral i Nærheden af Aumencourth le Petit. (72) Centralen anlagdes i en Sandgrav. Der blev gravet Opholdsrum til Mandskabet inde i Sandgravens Vægge. 200 m herfra stod en af de vældige Observations-Kikkerter. Den kunde skydes 25 m i Vejret. Observationerne foretoges af en gammel Artillerist. Jeg talte nogle Gange med ham.

En dag begyndte Franskmændene at skyde efter denne Kikkert, og da vi om Morgenen var paa Vej derud - stadig ni Mand - kunde vi, inden vi naaede derud, se, at de skød ind paa vor Arbejdsplads, og da vi kom helt derud, var der faldet enkelte Granater i Sandgraven. I Bunden af Graven levede der mange Kaniner, og en Gang imellem havde vi Held med at fange nogle i en Snare. Mens jeg engang var ved at efterse Snarerne, begyndte en sand Trommeild. Vi retirerede i en Fart og kom i Dækning, og da vi kom frem igen efter en Times Tid, var alle Telefontraade sprængt. Af 50 Ledninger var kun tre brugelige, og de gik alle bagud mod Rettal. Vi talte med Artilleristen, der foretog Observationerne, og han fortalte, at den store Kikkert var blevet gennemhullet. Telefoncentralen saa ikke godt ud efter denne Omgang. Vi begyndte at rydde lidt op her og der, men paa een Gang hed det sig: »Kommandoet er ophævet!« Vi skulde blot bjærge Omstillingsbordet og rykkede saa tilbage mod Bourgogne, men enkeltvis - med 50 m Afstand. Da vi nærmede os Byen, kunde vi se, at der var blevet skudt ind i den. Byen saa ikke godt ud. Husene var væltet ud paa Gaden. Vort Kvanter var uskadt, men der, hvor Officererne spiste, var der gaaet en Granat ned lige overfor, alle Vinduer var gaaet sig en Tur.

Officererne var løbet fra Middagen. – Den stod endnu paa Bordet, men fuld af Kalkpuds

...

Vi fik Befaling til at skaffe os Kvanter i en Kælder. Kælder var der under det Hus, vi boede i, men den kunde ikke rumme os alle. Vi gravede derfor en Kælder i en stor Lade og væltede derefter hele Laden ned over den; men da vi var færdige, fik vi Besked om at rømme Byen. Den vilde nemlig blive beskudt Klokken fire. Alt, hvad (73) der var i Byen, baade Folk og Fæ, forlod Byen. – Vi gnavede os lidt ned for at have lidt Dækning. Og det kan nok være, at Byen blev beskudt. Saa fik vi Ordre til at rykke ud igen og se efter, om vort Kvarter var uskadt. Mærkeligt nok var vort Hus uskadt. Der udleveredes Post og Proviand for to Dage, og alle søgte ned i Kældrene. Det franske Artilleri begyndte igen at skyde, og Magnus og jeg maatte skyndsomst forlade vort Hus og søge ned i den mere sikre Kælder.

Afstanden hen til Kælderen var vel 60-70 m. Vi maatte gennem en Have og langs med en Mur. Der kom et Par Granater, de slog ned lige ved Siden af os. Tagsten og Mursten røg os om Ørene,

»Det var ellers tæt ved!« sagde Magnus, efter at vi havde faaet Jord og deslige rystet af os, og saa gik det med endnu større Fart ned i Kælderen. I Skyndingen havde jeg glemt min Vaabenfrakke, og nu savnede jeg den.

»Den henter jeg«, sagde en Kammerat, en Berliner, men han talte godt Dansk. Han havde nemlig tjent i Barsmark. - »Du har jo Familie hjemme; det har jeg ikke, og ingen sørger over mig«, sagde han og gik, og han kom tilbage med Frakken.

Saadan var der mange gode Kammerater blandt Tyskerne ...

Vi laa nu i vor Kælder og afventede, hvad der videre vilde ske. Byen blev stadig beskudt, og vi kunne høre Husene ramle sammen. Klokken var vel ti, da der blev givet Ordre til at gaa tilbage. Vi skulde samles i en lille By, Hou Ailcourt. Den laa langt bagude ved en Biflod til Soippes, der er en Biflod til Tirne. Vi var tre Mand i Følge, og vi kom godt ud af Byen, tog saa Vejen mod St. Etienne; vi var nu blevet flere, men Broen over Floden laa under Spærreild. Vi turde ikke gaa over den, men tog til Boulton, hvor Pionererne havde lavet en Bro. Vi gik ind over Markerne, men overalt blev der skudt, og flere Gange maatte vi smide os ned. Engang blev vi overdænget af Jord. Der kom et Par 21 cm Granater. (74) Den ene sendte en Kaskade af Jord ned over os, den anden var en Blidgænger. Den faldt ca. ti Meter fra os. Vi skyndte os videre og naaede Broen, kom ogsaa godt over den. Paa den anden Side var det mere roligt. Vi kom videre gennem en Skov. Stammerne var alle klippet over af Granaterne. Stubbene, der var tilbage, var ca. en halv Meter høje. Grenene laa i et værre Virvar, og det var ikke rart at gaa her.

Hen paa Morgenstunden naaede vi Byen, godt trætte og beskidte. Vi kom i Kvarter oppe paa Loftet hos et Par gamle Folk. Her opbevarede de deres Brændsel. Konen græd, da hun saa os i den Forfatning, snavsede og svedige. Maaske har hun tænkt paa sine Sønnerovre paa den anden Side. Hun hjalp os paa bedste Maade, Jeg tog Plads paa en Trillebør og laa dejligt. Hun dækkede os alle til med vore Tæpper.

»I Stakler«, sagde hun og græd, saa Taarerne løb ned ad de furede Kinder.

Vi faldt omgaaende i Søvn ...

Vi laa her et Par Dage, og vi sov hele den første Dag, vaskede os saa grundigt og gjorde alt i Stand. Ude ved Fronten gik det løs baade Dag og Nat. Det var den store Paaske-Offensiv i 1917, der havde taget sin Begyndelse, og mange gøde Kammerater mistede livet. Saa kom vi til Byen Toilecourt. Vi laa oppe paa et Loft, hvor der næppe var Plads til os alle. Da vi havde ligget der nogle Dage, kom der en Aften en Soldat, som spurgte, om der her laa en Bossen. Det gjorde der jo. Jeg skulde komme ned, for der var een, der vilde tale med mig.

»Jeg gaar Halvvejen saa har vi lige langt«, sagde jeg og gik hen over Loftet. – Det viste sig, at det var en bekendt hjemmefra, Marius Christensen fra Brændstrup. Hans Kones Mor var født Rossen og stammede fra Hurup, Vi havde mange dejlige Timer sammen. Han var ved Pioner-Regiment 300, ved Bagagen. Hos ham fik jeg mange rare Ting, som vi savnede, Især Tændstikker. Jeg forsynede ogsaa mine Kammerater. En Aften, mens vi stod og talte sammen, kom fire unge Løjtnanter forbi. (75) De var lige kommet fra Officerssskolen og var overtallige for Tiden. De var meget flinke. Der var stillet Vagt ved deres Vogne.

Den ene Løjtnant henvendte sig til Vagten og sagde: »Det er dog et dejligt Gevær, De har, lad mig lige se det!«

Vagtposten rakte ham det, hvorefter Løjtnanten fortsatte: »Nu maa De have Farvel!« – Og saa gik han.

»Jeg maa have mit Gevær igen«, sagde Vagtposten.

»De faar det, men lod aldrig nogen tage Deres Gevær! Skyd ham, om det saa var selve Kejseren, der ville se det!«

Vagtposten var en stor Dreng, lige kommet ud. Han havde endnu ikke lugtet Krudtrøg

...

En anden Gang, da vi stod og talte med Løjtnanterne, kom vor Feldwebel forbi. Han maatte jo hilse; men senere spurgte han mig, om jeg kendte Løjtnanterne.

»Ja«, sagde jeg, »det er bekendte hjemmefra«.

En Dag drog Marius' Tropeafdeling bort, men vi havde aftalt, at naar vi kom hjem, skulde vi besøge hinanden. Det har vi ogsaa gjort ...

Peter Rossen, Rurup.

Et 45 års minde

(76) Det var i den første verdenskrigs sidste år. I Tyskland havde demoralisationens og defaitismens spøgelse forlængst begyndt at stikke sit grimme hoved frem, man så tydeligt skriften på væggen. Ombord i S/M Hulk »Mars«, det gamle artilleriskoleskib, der lå fortøjet ved en bro i Kiel-Wik, og som forøvrigt i 1905 var det første krigsskib, der ankom til den nybyggede marinestation i Sønderborg, gjordes der forsøg på at give moralen kunstigt åndedræt ved at forsamle de 7-800 ombordværende til massemøder på Øverste dæk, hvor officererne fortalte om den tyske marines bedrifter, hængte nye glories om kejserens pande og lovede snarlige nye, hemmelige våben, som hurtigt skulle gøre det af med Tysklands fjender, især de forhadte »BRITTER«. Plakater med påskriften: »BRITTE. sei dein ärgstes Schimpfwort« var opslået omkring i skibet. Da vi under det sidste massemøde var nået så langt, at de traditionelle hurraer for kejser Wilhelm skulle udbringes, og officererne havde rejst sig med hånden ved kasketten, blev de hilst med pinlig tavshed. Ikke et eneste Hoch! Det var en slukøret flok, der sank tilbage i stolene. Så, tænkte jeg, nu går det galt. Men opløsningen var så vidt fremskredet, at der intet skete.

Under mit ophold i »Mars« kom jeg en del i den kristelige marineforening, hvis formand var u-båds-kommandanten, den senere pastor Niemöller, om hvem det blev sagt, at det var ham, der havde torpederet »Lusitania«, hvilket omgående bragte USA. med i krigen. Flere af underofficererne fra »Mars« kom også i denne forening, hvor de omgik os på en god og kammeratlig måde. En af (77) dem, han stammede fra Harzen, opsøgte mig en aften, efter at vi var gået til køjs i hængekøjerne på batteridækket, og foreholdt mig det Opsætsige og farlige i, at jeg blev ved med at skrive hjem på dansk, altså et sprog, der var »unzulässig«, til trods for, at brevene blev censureret i Flensborg og returneret til Kiel. Manden kom sikkert i bedste mening, men resultatet var negativt, han havde jo ingen forudsætninger for alt kunne forstå en »MUSSPRØJSER«.

Om bord i »Mars« lærte jeg signalisering. Der var en signalstation om bord og en anden i land. Vor chef var en ældre overløjtnant af reserven, en skibsreder fra Stettin. Han var ikke upopulær, enen forhad. Af flere grunde. Blandt andet havde han en stor Sct. Bernhardts-hund, til hvilken hans flunki, tjener, hentede maden om bord hos os. Når vi fik øst de ¾ liter vandsuppe op, gik tjeneren i land med ¾ spand af samme slags til hunden! Da revolutionen brød igennem, var en af dem, regnskabet skulle gøres op med, hundens herre, men ved ankomsten til hans bopæl var fuglen fløjet.

Uhyggen bredte sig ...

En dag i begyndelsen af november blev al landlov stoppet. Der hørtes skud inde fra Kiel. Søndag eftermiddag kom næstkommanderende om bord og beordrede ekstra forplejning udleveret. Vi fik ost og smør - s m ø r ! Det var for sent til, at branden kunne slukkes.

Revolutionens arnested var 7. kompagni, der lå i Waldwiese, gennemgangsstedet for alle udkommanderinger, hvor der lå mange ældre Folk, der havde været i trøjen i syv år eller mere, og som hellere ville risikere at blive skudt for mytteri end at blive sendt til søs eller til Flandern en gang til ...

En skønne dag blev vi med 480 mand fra »Mars« sendt i land for at være med til at slå revolutionen ned. – Bevæbningen bestod af et gevær, model 71-84 med lang bajonet og do tasker fulde af blyprojektiler, veritable dum-dum-kugler, Vi førtes af en marinekaptajn. Føreren af min gruppe var en løjtnant, der under ilmarchen (78) mod Kiel forsøgte at vinde vor gunst ved at tiltale os på plattysk. I sandhed, det store fædreland måtte befinde sig på afgrundens rand! Det var en mørk og trist regnvejrsdag, da vi blev stillet op på matrosdivisionens kaserneplads sammen med en masse andre troppedele. Der befandt sig omkring ved 80.000 mand militær i Kiel på det tidspunkt. Flådestationens øverstkommanderende, en admiral, der, hvis jeg husker rigtigt, hed Heine, kom ud på pladsen med sin stab. Admiralen var en lille, ældre mand. Mit blivende udtryk af ham er, at han var ved at blive knuget til jorden af den store, guld-belæssede kasket, af de svære epauletter, der tyngede hans skuldre og af situationens alvor ...

Hans første ord til os var disse: »Dieser Tag ist ein wäherender Schandfleck in der Geschichte der deutschen Marine«. – Så formanede han os til art bevare ro og orden, medens der forhandlede med oprørerne. Da vi i ventetiden spredtes ud over pladsen, kom min instruktør fra infanteri-uddannelsen, overmatros Knoop fra Mecklenborg, hen til mig og sagde: »Nå, Matzen, nu er det snart slut med svindelen, så går det hjem til lilleemor«.

Kort før det blev mørkt, vendte admiralen tilbage og meddelte, at det, for at undgå blodsudgydelse, var blevet besluttet at kapitulere til oprørerne, og at vi skulle aflevere vore våben på kaserne. – Han bad os bevare besindigheden, hvorpå han forsvandt med sin stab, Så fik vildskaben frie tøjler ...

Inden for døren af det rum, hvor vi kylede vore våben ind, stod kaptajnen, der havde ført os i land, stiv som en stenstøtte, kridhvid i ansigtet. Det var tydeligt, at hans verden var sunket i grus for ham. Da vi kom ned i korridoren, sås de sidste officerer forsvinde i skyndsom flugt. Det første, der blev plyndret, vær proviant rummene i kælderen, hvor det, der var mest af, åbenbart var svesker. Fra øverste etage røg tæpper og beklædningsgenstande ud gennem vinduerne og ned i skidtet på kasernepladsen - enhver tog for sig af retterne ...

(79) Så skulle der nye våben til. Der var jo revolution. De nye anførere dukkede allerede op hist og her med røde armbind, ingen distinktioner mere, ingen eksercerkrave, men bart bryst. Det viste sig snart, at adskillige af de nye herrer ikke netop hørte til dem, vi brød os mest om. Militærfængslet i Feldstrasse blev stormet og besætningen fra slagskibet »Seydlitz«, ca. 1000 mand, der havde siddet fængslet for mytteri, befriet. Imidlertid havde jeg på kasernepladsen truffet en gammel skibskammerat, Peter Jessen fra Graasten. Vi var enige om, at vi ikke vilde tage del i dem vilde jagt, og da optoget med de befriede fanger nærmede sig under råbet: »Kom med, ellers bliver I hentet«, kravlede vi op på skansen, der var blevet benyttet under infanteriuddannelsen, og lod det passere forbi under anførsel af en matros i dagligt blå og med en oprakt officerssabel i hånden.

Ved midnatstid listede jeg stiltfærdigt om bord i »Mars«, Ligeså stiltfærdigt listede jeg hen og læste en plakat, jeg før havde gransket. Det var et opråb, forfattet af den kendte

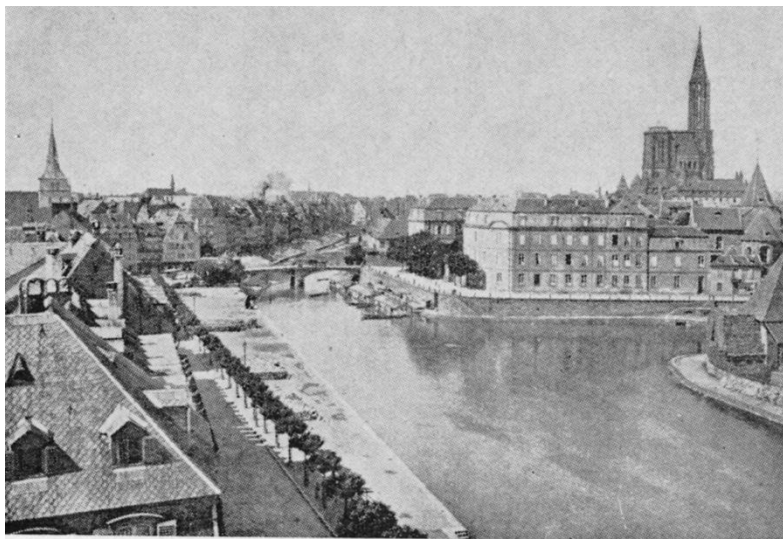
holstenske hjemstavnsdigter Gustav Frenssen, og det sluttede med disse ord: »Wir sollen, wir wollen, wir müssen, wir werden siegen«. Ja, ja, da, men nu skrev vi dem 9. november i det Herrens år 1918. Efter at vi var rykket i land dagen i forvejen, var en af de to store, nye destroyere, »Bremse«, kommet på prajehold og havde givet »Mars« et ultimatum om, inden 15 minutter alt stryge krigsflaget, hejse det røde flag i stedet, rense skibet for officerer eller få en torpedo i maskinrummet. Omgående hejstes det røde flag, mens officererne blev jaget i land ...

Jeg gemmer den dag idag et fotografi af »Mars« under det røde flag. Medlemmerne af den fejlslagne ekspedition var sultne, og efterhånden, som de trissede om bord igen, skreg de på mad! Vor fourageofficer hed Eichmüller. Han var respekteret og vellidt af alle om bord, hvilket gav sig udslag i, alt ingen under den øjeblikkelige lovløse situation krummede et hår på hans hoved. Efter at han sammen med de øvrige officerer var (80) gået fra borde, vendte han frivilligt tilbage igen og fyrede op under de store kedler i kabysen, hvor han tilberedte vor livret, krabbesuppe, Husumer Hoppkrabb. Det blev alle tiders festmåltid, tænk, at kunne spise krabbesuppe helt til man var mæt! Samme nat blev vi igen bevæbnet, efter at signalet: »Sämtliche Kameraden ans Oberdeck«, var blevet fløjtet gennem skibe. Samtlige kammerater, uha. Det viste sig, at manden i den røde nøglestilling om bord hos os var en overmath, en godt kendt plageånd. Bevæbnet med nye geværer af model 98 førte han os mod banegården i Kiel, hvortil der var sendt afdelinger fra andre garnisoner for at nedkæmpe revolutionen. Fra banegårdshallen hørtes geværprojektilernes hvin og opslag, når de ramte væggene. De nyankomne soldater gik over til oprørerne ...

Dagen efter blev vi igen bevæbnet og kommanderet i land af det øverste soldaterråd for i øsende regnvejrr at høre Noske, den senere første rigsværnsminister, tale til en menneskemængde på 12.000 fra taget af en gammel, sort bil på Wilhelmsplatz. Medens vi rykkede bort, var der igen skyderi og maskingeværild, idet en del officerer stadigvæk forsøgte at gøre modstand. Da jeg omsider vendte tilbage til »Mars«, slængte jeg geværet bort og lovede mig selv, alt jeg havde båret våben for sidste gang under disse forhold. Henimod aften dagen efter stod vi ude på dækket og læste signalet fra signalstationen i Düsternbrook om, at der var sluttet våbenstilstand, og at alle fjendtlige handlinger omgående skulle indstilles. Det var den 11. november 1918.

For mit vedkommende fulgte der endnu en bevæget tid, inden jeg i foråret 1919 sammen med min gode ven, »Ede« fra Sønderborg, rejste på orlov fra torpedobåden S. 147 i Stettin, der strøg miner på Gedser rev. Hjemmefra skrev jeg til torpedobåden såvel som til personalebureauet i Kiel, at jeg ikke kom mere, og lod dem sende mine papirer og penge til mine forældre. Så stak jeg i civil og gik til søs under Dannebrog. Da jeg halvandet år efter genforeningen vendte hjem, lå mit tyske (81) militærpas, behørigt udfyldt, og ventede på mig. Selv under sammenbruddets og efterkrigstidens virvar havde den tyske ordenssans og effektivitet ikke fornægtet sig. Min afregning i penge har de derimod beholdt ...

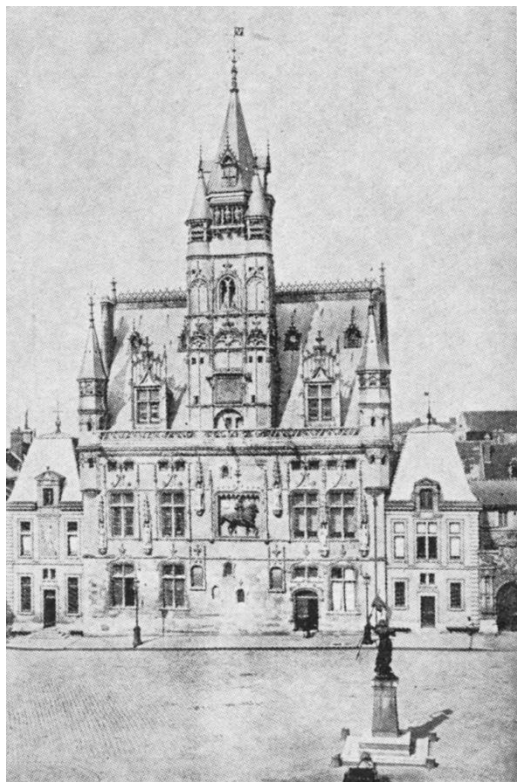
F. Matzen, Sønderborg.

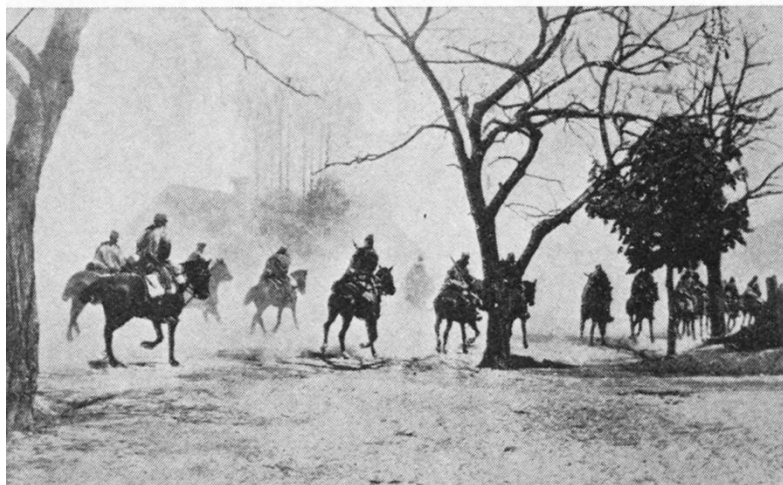
Strasbourg med domkirken

Parti fra Metz

Rådhuset i Compiègne

Tirolsk kavalleri forfølger en russisk bagtrop

Soldatertjeneste i fredstid og i krigstid -

Nogle af mine kammerater på Rømø havde i årene forud for verdenskrigen 1914-18 aftjent deres værnepligt så langt borte som i Graudenz og Königsberg, og af dem havde jeg hørt, at dersom man meldte sig frivilligt, kunne man udtale ønske om alt få lov til alt aftjene værnepligten i den by, man foretrak.

Af den grund meldte jeg mig den 27. januar 1906 i Flensborg, og jeg fik også mit ønske opfyldt, idet jeg den 22. oktober samme år mødte som rekrut i Flensborg. Jeg blev tildelt 1. kompagni. Rekruttiden var meget streng. I mit korporalskab blev to mand totalt ødelagte og måtte hjemsendes. I et andet korporalskab berøvede en af rekrutterne sig selv livet. Disse voldsomme begivenheder resulterede dog i, at man for en tid slog af på fordringerne. Man lod os have ro, og kompagniet blev strengt overvåget af nogle højtstående officerer. Det var nu også hårdt tiltrængt. Første gang, rekrutterne gjorde tjeneste sammen med andet års mandskab, skete der dog en episode. Andet års mandskabet havde det med at tildele rekrutterne grimme spark. På den måde syntes de at udføre en heltedåd. Netop som vi havde startet tjenesten, sprang en af disse helte ud af geledet og gav mig et så voldsomt spark, at jeg ikke kunne røre mig ud af stedet. Løjtnanten kom hen til mig og spurgte, hvad der var i vejen.

Ja, jeg var jo blevet sparket.

»Er det så slemt, at De ikke kan gå?« spurgte han,

Det var det!

Vi stod og så på hinanden. indtil han spurgte, om jeg (82) kunne gå hen til en mur i nærheden. Jeg kom med besvær derhen, men havde dog så store smerter, at en underkorporal måtte opholde sig i min nærhed hele formiddagen. Jeg spurgte underkorporalen, om han ville meddele underofficeren, at jeg agtede al indgive klage over mishandlingen.

Da tjenesten var forbi, kom manden, der havde sparket mig, hen til mig og bad mig om ikke at foretage anmeldelsen. Jeg gik ind på det, men kun under den betingelse, at al sparken i kompagniet hørte op, Vi led herefter heller ingen overlast fra den kant.

Rekruttiden blev overstået, og den 22. oktober 1907 blev jeg udnævnt til underkorporal. I marts 1908 blev jeg korporal. Der var nemlig blevet afskediget tre korporaler. Det gik ganske godt med at være befalingsmand, kun med det tyske sprog gik det ikke alt for flot, for hjemme på Rømø var man ikke alt for ivrig efter at dygtiggøre sig i det tyske sprog.

Tjenesten var overordentlig streng; men det gik da ret godt med vor fordringsfulde feldwebel, Max, indtil hen i juni måned. På den tid indkaldtes reservisterne til mønstring. Det var folk, der havde aftjent deres to-årige tjenestetid i andre garnisoner. De havde aldrig været med til den vilde jagt, der prægede livet i vor garnison, tværtimod! De tog det hele med en knusende ro. Det var dog mere, end Max kunne tage. Han gik fuldstændig ud af sit gode skind, beordrede tjeneste til langt ud på natten, og der afsluttedes med, at stuerne skulle skrubbes ...

Blandt dem, der var indkaldt til mønstring, var også en løjtnant Eriksen fra Haderslev. I det civile liv var han ansat i et ministerielt kontor i Berlin, Mens vi var ved at skrube stuegulvet, dukkede han pludselig op. Han udspurgte mig om, hvori tjenesten havde bestået i dagens løb, og om mandskabet havde fået noget at spise. Jeg fortalte ham, hvad sandt var,

at Vi havde haft en drøj dag, men at mine folk i ny og næ havde fået lejlighed til at spise en bid brød. Da løjtnanten hørte det, gik (83) han lige lukt hen til feldwebelen og gav ham en ordentlig skylle.

Min kammerat, Andreas Jessen, der også var fra Juvre på Rønmø, havde fået en fin tjans, Han var blevet oppasser. Han havde aftenen før besøgt mig og havde indbudt mig til en lille sammenkomst i »Colosseum«. Det gik nu ikke så glat med at efterkomme denne invitation. Jeg iførte mig mit fineste tøj og prøvede derefter at slippe bort: men uheldigvis dukkede feldwebel Max op i døren. Han spurgte, om jeg ikke vidste, at der var tjeneste, og at han vilde inspicere stuerne klokken elleve, altså om aftenen. Der var ingen vej udenom. Jeg måtte af med mit gode tøj og i gang. Mine folk skulle slæbe vand op til stuerne på tredje etage, for gulvene skulle jo skrubbes. Jeg var i dårligt humør; men mine folk, ti mand ialt, slæbte vand op og pøsede det ud over gulvet, så det sivede ned til anden etage, og derfra videre til første sal.

Næste dags morgen, det var en Søndag, meldte feldwebel Seegard fra andet kompagni det passerede til kaserneinspektøren, og klokken ti mødte en af de høje herrer op hos mig. Han brød mig om at gå med ud på korridoren.

»Har De brugt mere vand end nødvendigt?« spurgte han.

»Nej, det har jeg ikke«, svarede jeg naturligvis.

»Godt«, sagde han, og så skete der ikke mere i den sag. Men en måned senere, da jeg sammen med de andre korporaler var mødt op hos feldwebel Max for at modtage dagsbefalingen, gjorde han os bekendt med en »allerhøjeste kabinetsordre«, som han havde modtaget, og ifølge den blev »al skrubben med vand i stuerne strengt forbudt i hele den tyske arme! Man skulle herefter kun gå gulvene efter med en gulvklud!«

Det var et slemt nederlag for feldwebelen ...

En morgen var der stort røre i første kompagni. Den kommanderende general - von Bock und Pollak - der havde kommandoen over 9. armekorps og boede i (84) Altona, kom på inspektion i Flensborg. Generalen ankom altid med sit følge klokken et om natten og indlogeredes på Hotel Flensburger Hof. Selvfølgelig skulle der i den tid, han opholdt sig i Flensborg, anbringes vagtposter ved hotellet; men da selskabet ankom, var der ingen vagt til stede. Feldwebelen havde glemt at vække vagten. Det var jo i høj grad uheldigt og førte en masse vrøvl med sig. Men, som det altid går i sådanne tilfælde, prøvede feldwebelen naturligvis at skubbe skylden over på en anden, over på underkorporalen, Christiansen, der var fra øen Før, og som også skulle have været udkommanderet. Her kom han dog til den rette, for han var et rigtigt mandfolk, og samtidig var han godt skåret for tungebåndet, så han fik ansvaret for forglemmelsen placeret, hvor den rettelig hørte hjemme, nemlig hos feldwebelen. Og han måtte da bide idet sure æble ...

Alt får jo dog en ende, og den aktive soldatertid fik det også; men troede vi, at soldatertjenesten dermed var forbi for altid, tog vi dog grundigt fejl, for verdenskrigen udbrød jo, og dermed måtte jeg, som så mange andre, atter i trøjen.

Jeg skal slutte med at berette om en lille episode fra verdenskrigens dage. Det var i november 1916. I årbogen 1962 har jeg fortalt om, at jeg blev hårdt såret i Rusland. Da jeg blev bragt tilbage, sagde lægen, at man lige så godt med det samme kunne lægge mag over i den lange række døde soldater, for jeg havde alligevel ikke langt igen, Nå, jeg klarede den jo. – Men i november 1916 altså blev jeg Sammen med fire andre fremstillet for overlægen. Han gjorde nu ikke meget ud af det, men dikterede til sanitetsunderofficeren uden overhovedet at se på mig: »Skriv k.v.!«

»Nu er det nok på tide, at du siger noget«, sagde jeg ved mig selv.

Jeg spurgte overlægen, om han troede, at jeg kunne gøre felttjeneste i Frankrig, jeg, der havde opholdt mig (85) tretten måneder i Lazarettet, og hvis sår endnu ikke var lægt! – Lægen blev fuldstændig rasende.

»Det er for mig noget ganske nyt, at nogen finder på at modsige mig!« råbte han og fortsatte i samme tone. Jeg lod ham rase ud og stod imens og spekulerede på, hvad jeg ville sige, når han var færdig. Omsider havde han raset ud, hvorefter jeg sagde til hæv i hans åbne ansigt: »Hr. overstabslæge, jeg kræver, at man giver mig mit helbred tilbage, og kan De det, da går jeg til fronten, men heller ikke før!«

Lægen blev fuldstændig tavs; men så vendte han sig om mod skriveren og sagde: »Skriv fem måneder tjeneste som rekonvalescent!«

Mine fire kammerater havde jo været vidne til episoden, så lægen var nødsaget til også at diktere det samme for deres vedkommende, og glade var de naturligvis,

For resten havde jeg, mens overlægen rasede, i mine tanker arbejdet videre med min sag, for det kunne jo tænkes, alt han ville besvære sig over mig, og at jeg var blevet stillet for en krigsret. I så fald ville jeg have fremført, om det i den tyske hær var lovligt, at en læge kunne sende en så hårdt såret mand til fronten uden alt foretage den mindste undersøgelse«. Og det var jo det, der for mit vedkommende var ved at ske. Det havde jeg jo vidner på, og forøvrigt - jeg havde jo alt at vinde og intet at tabe ...

G. J. Bleg, Emmerlev.

Krigsminder af en, der saa Krigen bagfra -

(86) Se Krigen bagfra, hvad vil det sige? – Det vil sige at være Krigsdeltager paa den Maade, at man, som Regel da, slipper for de uhyre legemlige Strabadser, som andre maatte døje, at man fik et godt, i Sammenligning med andre, overvældende godt Kvanter, at Kosten ogsaa forholdsvis var god og tilstrækkelig, at man kunde gaa i sin Seng hver Aften og sove ugeneret af den mange Gange øredøvende Kanontorden ude fra Fronten. 10, 15 eller 20 km bag ved Fronten kunde man have det forholdsvis godt. Intet Under, om Frontsoldaterne kunde misunde os en Smule. At se Krigen bagfra blev min Lod i mere end fire Aars Krig, og jeg tænker ofte paa, hvor Skæbnen var mig blid i disse Aar. Lad mig delagtiggøre gamle Krigskammerater i mine Oplevelser ved 18. Reserve-Divisions Stab.

Jeg mødte, som saa mange andre, i Flensborg den 5. August 1914, blev tildelt 4. Komp. af Reserve-Regiment 86 og fik Beklædning og Vaaben udleveret; men allerede Aftenen efter fik jeg af Feldwebelen Ordre til at melde mig næste Dag paa Bataillonsbureauet. Jeg skulde overføres til Divisionsstabten. Her samledes en halv Snes Mand, og vi traskede ud til Stabens Kvarter. Vi fik at vide, at vi var »Stabswache« og slet ikke skulde have noget at gøre med Kompagniet, kun med Staben.

Efterhaanden kom der flere og flere til, det var Chauffører, Cyklister, Haandværkere, Hestepassere, Oppassere, Kuske o.s.v., en broget Blanding, der nu skulde i Krigen som »Stabswache«. Hvor mange Officerer der var, ved jeg ikke, men der var mange, og vi skulde jo gaa dem til Haande paa forskellig Vis. At dette vilde (87) betyde, at vi skulde faa en ganske anden Tilværelse end Frontsoldaterne, kunde vi jo ikke vide paa Forhaand. Jeg havde dog en Anelse derom og skrev hjem om det til min Kone, og da vor Nabo, Gendarmen, spurgte hende, om hun havde hørt fra mig, og hun fortalte om Divisions-staben, udbroød han: »Det var godt, meget godt!« Det lettede jo lidt paa Humøret, som ellers vær langt nede i de Dage.

Vi blev i vore Kvarterer i Flensborg i nogen Tid. En Del af os havde lidt at bestille; jeg bestilte ikke andet end at møde til Parole hver Aften Klokken syv, Vi vidste dog nok, art dette ikke kunde blive ved. Den 22. August kom Ordren! »I Aften alt klar til Afmarch!« Hvorhen vidste vi ikke, men det blev altsaa Vestfronten, med Tog over Hamborg, Crefeld og Aachen. Den 24. August kørte vi over Grænsen til Belgien. Dermed var vi altsaa med i Krigen. Hvordan vilde det gaa?

Det var hen paa Eftermiddagen, da vi kom over Grænsen. Foreløbig saa vi dog ikke noget til Krigen, bortset fra, at der stod Vagter paa Banelinien. Folkene arbejdede i Marken, Høsten skulde jo bjærges trods Krig og Ufred. Men lidt efter var vi da i Nærheden af Liège, og her fik vi det første Indtryk af Krigen. Liège var jo faldet i Tyskernes Hænder efter et Par Dages Bombardement.

Kort efter, at vi havde passeret Liège, blev vi udladet paa en lille Landstation og gik saa til en lille By, hvor vi fik Kvarter saa godt som gørligt. Vi fik dog Kvarter i en Lejlighed og fik et godt Indtryk af Vandalisme og ødelæggelseslyst. Folkene var flygtet. Hele deres fine Bohave, Klædningsstykker, Sengetøj og alt muligt var spredt ud over Gulvet. Jeg havde ikke paa Forhaand troet det muligt, men fik her Syn for Sagen. Senere saa jeg adskillige Gange noget lignende. Jeg mindedes med Smerte, at vi havde lært i Skolen, at den gamle Kejser Wilhelm i 1870 havde paalagt sine Soldater, at de skulde behandle den civile Befolkning i Fjendeland, som de ønskede, Fjenden vilde behandle dem selv i deres eget (88) Land. Uden at lægge alt for megen Vægt paa den Slags Paroler kan jeg dog sige, at jeg nu savnede en saadan. Jeg har i alt Fald ikke hørt om en saadan Anvisning fra højeste Sted. Maaske passede den ikke til Tiden og til den forfærdelige Krigspropaganda, der formaaede for en kort Tid at ophidse den i mange Maader godmodige tyske Soldat til at tabe Besindelsen. Den kom da heldigvis tilbage, saa vi kunde opholde os i aarevis iblandt Civilbefolkningen uden at fortrædige den, og vi kunde give vore Rester fra Køkkenet til de sultne Børn. Der stod altid fuldt af Børn ved Køkkenet, naar Uddelingen foregik, og jeg har som Medhjælper utallige Gange uddelt til Børnene. Det var mig en sand Fryd, Officererne saa det godt, men paatalte det ikke.

Vi kom igen paa Vandring med vore Bagagevogne og kom til en mindre Herregaard, hvor vi skulde i Kvarter. Der var ingen Mennesker at se til at begynde med, men omsider kom dog en Inspektør og en ung Pige og viste os rundt i Værelserne, hvor Officerne kunde komme i Kvarter. Førend vi rigtigt var kommet i Gang, kom der dog Kontraordre! Ikke læsse af! Vente! Kanontordenen, vi havde hørt hele Dagen, kom nu nærmere. Englænderne angriber, hed det, og det var vist nok rigtigt. Der kom ogsaa Ordre: »Alt klar til Afmarch!« Saa gik det tilbage til Louvain, som vi var kommet igennem om Formiddagen. Her stod vi med vore Vogne paa Gaden. Jeg antager, det var en af Hovedgaderne. Vi stod i alt Fald ved en vældig stor Kirke. Gaden var stopfyldt med tysk Militær, af Kanoner og Vogne, saa Vi

hverken kunde komme frem eller tilbage. Alt Tiden faldt os lang, vil ikke undre, men vi blev vækket paa en ret haandgribelig Maade. Klokken fra den store Kirke slog elleve, og næppe var det sidste rungende Slag døet hen, før der oppe fra tredie og fjerde Sals Vinduer paa den modsatte Side af Gaden blev skudt ned paa den tæt sammenpakkede Mængde. Det glimtede, og der lød øredøvende Geværskud deroppefra, men kun et øjeblik, saa blev Ilden besvaret nede fra Gaden.

(89) Jeg sprang ind til Kirkemuren og skød, men kun et Par Skud, saa fik jeg paa Grund af Ukendskab med Gevær 98 (jeg var uddannet med Gevær 89) og vel ogsaa paa Grund af en let forklarlig Nervøsitet, Vanskeligheder med Lademekanismen. Saa var det forbi! Geværlaasen kunne hverken rykkes frem eller tilbage. Det var Slut med mit Skyderi. Jeg haaber, at jeg ikke har ramt nogen. Det var de første Skud, jeg affyrede i hele Krigen, Ved Skæbnens Gunst blev det ogsaa de sidste ...

De tyske Soldater tog en grufuld Hævn, som jeg ikke skal udpensle i Detailler.

Om denne Træfning den skæbnesvangre Nat til den 26. August er der talt og skrevet meget. Da jeg et Aars Tid efter kom hjem paa Orlov, mente Folk herhjemme, alt det var de tyske Soldater, der i Misforstaaelse og Fejltagelse havde skudt paa hinanden (det forekommer vel i alle Krige). Jeg mener at vide, at en Kommission mange Aar efter har udtalt sig i den Retning, og det skal jeg ikke blande mig i. Jeg har ingen Grund til at tage Tyskerne i Forsvar, tværtimod: men om denne Affære maa jeg sige: »Jeg var til Stede og var med i deri, og der var flere Nordslesvigere blandt mine Kammerater, som ogsaa var der«. – Hvad der er sket andre Steder i den ulykkelige By og i Omegnen, har jeg ikke været øjenvidne til.

Naa - vi skulde vildere.

Paris var jo det store, foreløbige Maal, Først drejede vi dog opefter mod Antwerpen. Et Minde dukker op. Borgmesteren i Firmon sad paa sin Veranda og græd ved at se ud over sin brændende By ...

Et Par Dage var det, ligesom der ikke rigtig kunde blive Klarhed over, hvor vi skulde hen, men saa kom de Kampe, der er gaaet over i Historien som »Marne-slaget«. Derom vidste vi intet, men nu maatte vi hurtigst muligt mod Syd til Hjælp, og saa kom de lange Marchture, som gamle Kammerater sikkert husker. Jeg sluttede mig til det primitive Køkken, vi havde faaet stablet paa Benene, og kunde gaa eller køre, som det passede mig.

(90) Saavidt jeg husker, var det den 10. September, vi overskred Grænsen til Frankrig ved Conde og Valenciennes. Til Trods for, at jeg ventede, at det hele nu vilde blive strengere, var det mig en stor Lettelse at komme ud af Belgien og komme bort fra den beskæmmende Følelse at høre til en Hær, der kunde sammenlignes med de gammeldags Landsknægte, som brutalt og hensynsløst trampede igennem et lille, frihedselskende og fredselvende Land, der aldrig havde givet nogen Grund til Krig og Ufred. Med Frankrig var det ganske anderledes. I Frankrig havde man altid vidst, at naar Tyskland kom i Krig, vilde Frankrig være dets Modstander. Frankrig var et rigt, stort og mægtigt Land med store militære Traditioner, med store Hjælpekilder og stærke allierede.

Vi korn saa henimod Slutningen af September ned i Nærheden af Roye og Noyon, og efter at vi havde skiftet Kvarter nogle Gange, kom vi i Slutningen af Oktober i Kvarter paa Slottet Avricourt og blev der lige ved et helt Aar.

Her paa Avricourt viste det sig rigtigt, hvad det betød at høre til en Divisionsstab. Her hørte vi hver Dag Kanontorden ude fra Fronten, men vi havde vor egen lille Verden og vore smaa Pligter at varetage. Vi var alle godt tilfredse med Vor Lod i Krigen, og Dagene gik saa slidsomme. I Førstningen var der ikke saa meget at bestille i Haandværket. Jeg holdt

mig til Feltkøkkenet og gjorde Gavn her. Jeg ved ikke, hvor mange Kartoffler jeg skrællede, eller hvor meget Brænde jeg slog i Stykker, men det var meget. Mine Kammerater var jo optaget af at sørge for Officerernes personlage Opvartning eller passe deres Heste. Andre maatte køre efter de forskellige Varer, der var Brug for, og Tiden gik.

Efterhaanden, som Krigen trak i Langdrag, fik jeg ogsaa mere at gøre med at holde Officerernes Garderobe i Orden. Her i den forholdsvis rolige Stilling havde Officererne ikke saa meget at spekulere paa. De vilde derfor gerne være proper i Paaklædningen, og det gav meget Reparationsarbejde til mig. I de senere Aar blev (91) det endog i enkelte Tilfælde til nye Uniformsstykker. Det gik trods de primitive Forhold og det daarlige Værktøj ganske godt. Man kan jo indrette sig som man skal. Det gav til Tilder gode Drikkepenge, som min Familie hjemme fik godt af, og en Del ekstra Cigarer gav det ogsaa; engang en hel Kasse med 100 fine. Dem fik jeg af Divisionskommandøren, General Welmann,

Naar nogen af de høje Herrer skulde have noget repareret, om det var nok saa smaat, blev jeg altid tilkaldt til Konference om Sagen. Jeg Var ingenlunde ked af at komme saa ofte hos Officererne, for det interesserede mig at lære dem at kende fra en anden side end den sædvanlige, Vi kendte jo alle den stramme prøjsiske Officer; men naar jeg kom ind i deres Stue og traf dem, til Tider i Skjortæærmer, saa var der ikke noget, der hed Disciplin, saa var jeg den »sagkyndige«, og de var mine Kunder. De fornemste, jeg nogen Sinde har haft. De bøjede sig villigt for »Sagkundskaben«, naar jeg udviklede for dem, hvordan det ene eller det andet helst bunde laves. Saa var det jo tingen Sag, at komme hos dem, somme Tider hver Dag endda. Det vær jo Mennesker, jeg kom til, og det er særlig rart at lære Mennesker at kende, som er meget bedre, end man paa Forhaand troede. Det lyder maaske mærkeligt, men sandt er det alligevel, at jeg endnu saa mange Aar efter erindres de fleste af dem med Agtelse og Taknemmelighed. Som nu Overløjtnant Slubach, der gav mig Julegaver, jeg skulde sende hjem til Børnene, eller Ritmester, Grev Rantzau, der næsten altid bad om Forladelse, fordi han ikke kunde skaffe os bedre Kvarter i den af Soldater helt overfyldte Landsby nede ved Somme, og som besøgte mig paa Hospitalet, og Major Schletter, som alle havde den højeste Respekt for. Og saadan kunde jeg blive ved. Jeg har næsten ingen Minder om haard og hensynsløs Behandling fra Officerernes Side.

Det var en forholdsvis rolig Stilling hele det Aar, men det blev jo ikke ved. Sidst i Oktober 1915 gik det til Lorettohøjene. Vi havde Kvarter i Henin Lietand, til midt (92) i Sommeren 1916. Saa gik det til Somme – forfærdeligt! Vi var der igen i Oktober og maatte saa flytte flere Gange, men altid paa Streget fra Belgien med til Noyon. Værst var det vel i Flandern, og til sidst ved Cambrai, men vi levede stadig som en lille, fredelig Oase bagude, og saadan gik saa Tiden til Efteraaret 1918. Efter de voldsomme Kampe ved Cambrai gik det op for mig, at det snart maatte være Slut. Og endelig kom saa Vaabenstilstandsdagen - den med Længsel ventede.

Og saa gik det hjemad, fra Mons i Belgien til Schmalleberg i Vestfalen, kørende paa Vogne eller spadserende, som det passede os bedst i det fine Efteraarsvejr. Jeg gik ofte og nynnede: »Jeg er født paa Jyllands Sletter«, for det var jo Hjemmet, vi kunde skimte. Snart komme hjem, vor Længsel gennem flere Aar. Men der var jo endnu dette at blive permitteret fra Militæret - endnu en Vanskelighed. Da vi kom til Schmalleberg, viste det sig, at flere af Officererne skulde blive der foreløbig, og de ønskede ikke at have andre til at betjene sig, saa Sagen kunde maaske trække ud en Tid endnu. Men vi vilde hjem til Jul. Det var vort Maal, og det var jo klart, at der maatte tales et Alvorsord med Kommandanten. Men da hverken Soldatteraad eller Underofficerer kunde stramme sig op til det, maatte den af

Mandskabet, der var bedst kendt af Officererne, tage Bladet fra Munden over for Kommandanten, Ritmester Kaminetz, og det viste sig at virke ...

Næste Dags Aften steg vi ind i Transporttoget, og denne Gang gik det nordpaa. I Hamborg fik vi vort Kantineoverskud - hvordan det saa kunde være, for vi havde ingen Kantine haft, og vi fik vort Afskedspas. Jeg blev ganske overvældet over at se paa Tryk om alle de Slag og Fægtninger, jeg havde deltaget i, men det er med det, som med saa meget andet: Den mest ublu Svindel, for med Undtagelse af Gadekampene i Louvain (endda med liden Hæder) havde jeg ikke deltaget i noget som helst. De fleste af de mange Fægtninger havde jeg overhovedet ingen Anelse haft om. Men Papir er taalmodigt, (93) og Passet var i Orden. Jeg kunde med god Samvittighed rejse hjem.

Den 18. December 1918 Klokkeren ni Formiddag var jeg hjemme igen, og alt stod vel til. Genforeningen meld vort Fædreland var i Sigte,

J. Christensen, Store Nustrup.

Juledag 1915 blev en rigtig glædelig jul hjemme hos os

I mit hjem i Stepping var vi tre brødre, der måtte gøre krigen 1914-18 med. Min bror, Lorens Hansen, der nu bor i Skodborg, havde aftjent sin værnepligt som aktiv soldat. Han måtte stille den femte mobiliseringsdag i Flensborg og gjorde under hele krigen tjeneste ved det 86. infanteriregiment.

Min ældste bror var også indkaldt, Han gennemgik sin uddannelse i Østprøjsen, og endelig var der mig selv. Jeg blev indkaldt den 12. maj 1915. Sammen med mig indkaldtes også min skolekammerat Jens Bøttger. Desværre faldt han i Frankrig.

Stepping ligger jo i umiddelbar nærhed af den gamle grænse, og da vi i mit hjem havde indkvartering af en del græns vagtposter, ville det for os have været en let sag at gå over grænsen; men vi gjorde det altså ikke, i hvert fald ikke dengang. Senere, i juli 1918, gik dog en af mine brødre over »åen«.

Som det vil være mange af jer bekendt, havde man i nærheden af Sommersted oprettet en fangelejr for russiske krigsfanger, og det var ret almindeligt, navnlig om søndagen, at lægge spadsereturen til Sommersted for at se på disse fremmede mennesker. De plagedes af sult, og vi kastede altid et eller andet ind til dem gennem pigtrådsafspærringen for at hjælpe dem lidt. Fangerne kom dog også ud på gårdene i omegnen. De skulle hjælpe ved landbruget, hvor man manglede arbejdskraft. At (94) det var en flok forsultne stakler, fik min kone, der dengang tjente på en gård i nærheden af Sommersted, at mærke. De havde på gården fået tildelt fem fanger; men da hun en dag, da de var i gang med at tærsk, bragte et fad med æbleskiver ind til dem, sprang de ind på æbleskiverne og snappede dem væk, bogstavelig talt inden hun var nået over dørtærskelen. – Det skal dog siges, at mens fangerne opholdt sig her på gården, fik de så meget at spise, som de havde appetit til ...

I al den tid, jeg deltog i krigen, kom jeg ikke hjem på orlov, og den 26. oktober 1915 kom jeg i russisk fangenskab. Den samme skæbne ramte også Chr. Lund fra Normsted og Iver Jessen fra Damgaard Mølle ved Hovslund. Vi fulgtes ad hele vejen gennem Rusland og langt ind i Sibirien.

Jeg sendte så hurtigt, det kunne lade sig gøre, et brevkort hjem for at lade min kone vide, hvad der var blevet af mig, men det kort nåede aldrig hjem. Den 29. oktober 1915 havde jeg atter lejlighed til at sende dem derhjemme et livstegn. For resten var det det første livstegn fra mig, siden jeg var kommet til fronten. Det var et brevkort, og det ankom virkelig derhjemme juledag 1915.

I juledagene lå der herhjemme en mængde sne. Vejene var ufremkommelige, al trafik var standset; men hen under aften fik man hjemme hos os at vide, at det omsider var lykkedes, at få posten igennem. Min søster arbejdede sig da gennem sneen hen til postkontoret for alt se, om der skulle være breve til dem derhjemme, og hvem skildrer hendes store overraskelse, da der var breve fra os alle tre, altså også fra mig i russisk fangenskab. Man kan vel nok sige, at disse livstegn blev årsagen til, at man hjemme hos os kunne fejre en særlig glædelig jul ...

Chr. Hansen, Stepping.

Fra marts-offensiven 1918

(95) Da den store offensiv på Vestfronten havde stået på en uges tid, var vi kommet et godt stykke vej frem vest for St. Quentin. Det var den 28. marts. Vi lå med vort regiment ude i forreste Linie, og min bestilling var at skaffe ammunition frem til vore lette maskingeværer.

De engelske styrker var efterhånden blevet fuldstændig kampudygtige og var taget ud af linierne, Til afløsning for dem havde man sat franske tropper ind i forsvaret. Vor deling lå i umiddelbar nærhed af disse styrker, og vor stilling var ganske ubeskyttet. Dækning var der ikke noget af, og både franske og tyske granater gik ned imellem os. Vi var alle klar over, at vi kunne blive ramt af splinter hvert øjeblik. Vor udmærkede og afholdte kompagnifører befandt sig imellem os. Han opholdt sig lidt til højre fra den plads, jeg indtog.

En af mine kammerater var blevet såret og skulle nødvendigvis skaffes tilbage. Kompagniføreren, en ung løjtnant, Halk hed han og var fra Ditmarsken, kom da hen til mig og anmodede mig om at ledsage den hårdtsårede tilbage til forbindspladsen, der befandt sig på et slot lidt over 200 meter bag vor stilling, Han indtog da min plads, selv om det Var en af de mest udsatte.

Imidlertid parerede jeg ordre. Jeg skaffede to stænger til veje, spændte en teldug ud imellem dem og anbragte den sårede på den primitive bære. Sammen med en anden kammerat udførte vi derefter den besværlige transport tilbage til forbindspladsen. Denne havde til

huse i slottets kælder, og her måtte de mere eller mindre sårede opholde sig, indtil det var muligt at transportere (96) dem tilbage til St. Quentin, hvor man havde oprettet et feltlazaret.

Da vi kom tilbage til vor linie, viste det sig, at vor brave kompagnifører, der under mit fravær havde indtaget min post, var blevet ramt af en stor granatsplint og var hårdt såret. Man havde bragt ham tilbage til forbindspladsen i slottet, men hans sår var af en sådan art, at han ikke klarede den. Vi var alle kede af dette tab, for en bedre og mere forstående officer skulle man lede længe efter. Vi følte, at han var ganske uerstattelig, og at vi ikke blot havde mistet en dygtig kompagnifører, men også en god og helstøbt kammerat. Jeg personlig havde en fornemmelse af, at han ved at indtage min farefulde plads havde ofret sit unge liv for at frelse mit. Det skal jeg aldrig glemme ham.

Når der mellem frontsoldater ofte blev nævnt, at officererne forstod at finde nogle sikre dækstillinger, passer det ikke i dette tilfælde, og jeg kan nævne andre episoder, hvor officererne blev på deres post midt imellem soldaterne, stod last og brast med dem under alle forhold.

Den 31. marts 1918 nåede skæbnen mig. En fransk granat gik ned i min umiddelbare nærhed, og jeg blev ramt af splinter i højre ben og venstre arm. Kompagniet var fremme, og som dækning havde vi kun stammerne fra frugttræer, der optog en del af terrænet. Den franske artilleri ild satte ind tidligt om morgenen og kom egentlig ganske uventet. Flere af mine kammerater faldt, og vi var ikke få, der blev såret. Jeg blev bragt bagud og kom omsider på lazaret i St. Quentin. Her kom vi under dagligt lægetilsyn og blev plejet af sanitetsoldater, blandt hvilke der også var en del fransk sanitetspersonale, der under offensiven var kommet i tysk fangenskab,

Frederik Møller, Aabenraa.

Slaget ved Mons den 23. August 1914

(97) Den vilde Jagt gennem Belgien standsede den 22. August. Vi laa i Bivuak i en lille Landsby foran Mons. De engelske Tropper havde besat Byen, og de engelske Flyvere var i Luften for at kontrollere vore Bevægelser.

Om Morgenen, Søndag den 23. August, mærkede vi nok, at der var Optræk til et eller andet. Vi marcherede hen over en stor, grøn Græsmark over imod en Skov paa den anden Side af Marken. Der laa der en Gaard eller noget lignende, og der var Masser af Høns og Ænder, som vi havde Appetit paa; men vi fik andet at tænke paa. Kuglerne peb allerede i Trætoppene, og jo længere vi kom frem, des værre blev det. Vi kom forbi et Teglværk; foran dette laa der en Række Arbejderhuse, og i Kældrene sad Beboerne gemte ...

Byen Mons ligger lavt, og en Kanal løber foran Byen. Bagved denne er der en Gade med Huse. Oppe i disse havde Englænderne lavet Skydeskaar. Der var ingen Mennesker at se, men da vi gik frem over den aabne Mark, blev vi modtaget af et kraftigt Skyderi. Vi

skulde forstærke den Skyttelinie, der var sendt foran os, men det viste sig, at de alle var saarede eller faldne. Vi erfarede senere, at Englænderne alle var gamle Kolonitropper, nogle med ti Aars Tjenestetid bag sig. Maskingeværerne sendte deres Haglbyger ind i vore Hækker. Vi var syv Sønderjyder i min Gruppe. Vor Gruffefører var Lærer Petersen fra Jegerup, alle var vi unge Reservister. som var blevet indkaldt den 4. August.

Den første, der blev saaret i vor Gruppe, var Jørgen Mikkelsen fra Hammelev. Han fik et Skud i Skulderen. Saa korn Turen til Lærer Petersen. Han blev ramt af to (98) Skud i Armen. Derefter kom Turen til Hans Toft fra Jernvedlund; han blev ramt i Lungen. Den næste var min Sidemand, Mads Jessen fra Hoptrup. Han fik et Skud i Benet. Vi raabte: »Mads, bliv liggende!« Men han ville i Dækning ved et Hus foran os. Da han vil de rejse sig op, blev han desværre ramt i Hovedet. Han faldt.

Vi var efterhaanden kun fire tilbage. Det lykkedes os at komme frem til nogle Jernbanesveller ved Banen, som gik ind til Mons. Vi fire, som slap fra det denne Gang, var Johannes Andersen fra Styding, Peter S. Paulsen fra Skovby, Peter Petersen fra Rejsby, og jeg. – Johannes Andersen og Peter Petersen kom senere under Marneslaget i engelsk Fangenskab. Da vort Artilleri omsider kørte op, standsede den engelske Modstand.

Vi gik igen frem. Foran os førte en Drejebro over Kanalen. Broen var aabnet, men en lille Tysker sprang i Kanalen, svømmede over den og fik Broen lukket. Saa kom der Gang i Foretagendet. Vi var de førte, der kom over. Paa Bropillerne havde de Maskingeværer staaet, som havde taget saa voldsomt imod os. Nu laa baade Mænd og Materiel spredt til alle Sider. Det var første Gang, jeg havde været med til at møde saa kraftig Modstand. Det var hen paa Eftermiddagen, og der var 30 Graders Varme. I de engelske Stillinger stod endnu den varme Middagsmad: men der var ingen af os, der havde Tid eller Lyst til at spise den ...

Nogle af Englænderne var hoppet i Kanalen, da det tyske Artilleri begyndte at skyde. Nogle havde kun Hovedet over Vandet; men nu blev de hjulpet op og gik i Fangenskab.

Den vilde Jagt gik videre ...

Jeg blev Vidne HI noget, jeg aldrig glemmer. Byen var skudt i Brand. Af og til maatte vi passere Gaderne i Løb. En lille Hund kom ud fra et Hus. En Soldat ramte den med Geværkolben, saa den hylede. Da kom en ung Kvinde ud af Døren. Hun vilde vel frelse Hunden, men hun havde en Kniv i Haanden, kanske havde hun været (99) ved at skrælle Kartofler, Da en Sygebærer saa Kniven, fik han saadan et Chok, at han i sin Forfjamskelse trak sin Revolver frem og skød Kvinden. Det viste sig, at hun var høj gravid. Det var Krigen i al dens Gru ...

En tysk Kaptajn sad lænet op ad en Mur med Hovedet indbundet. Her laa en død og der en saaret spredt ud over Slagmarken. Trods det blev der raabt »Singen!« Jeg troede, at man da var blevet fuldstændig tosset. Der var dog ingen, der adlød. Vi kom ud af Byen, men næppe var Officererne kommet til Hest, før vi blev mægtigt beskudt ovre fra en Fabriksbygning. Vi kom ned i en Fart, men enkelte blev ramt i Benene, fordi de løftede dem for højt i Vejret, da de smed sig ned. Jeg blev nysgerrig og løftede Hovedet lidt for at se, hvor Officererne til Hest var blevet af. Jeg saa ogsaa et Glimt af dem ca. 7-800 Meter borte. De forsvandt bag en Husrække.

Vi blev liggende et Stykke Tid og marcherede saa videre i den Retning, hvor Rytterne var forsvundne. Det varede heller ikke længe, inden de paa ny havde indtaget deres Pladser foran Kompagniet. Vi kom ad en anden Vej ud af Byen, Vi studsede, da vi saa en Samling

Mennesker, civilister, flere Hundrede, drevet sammen paa en Mark. Vor Major raabte og skreg som en vild.

»Hvad skal man lave med saadan en Bande! Skyde dem alle til Hobe!« raabte han.

Han kom dog paa bedre Tanker ...

Under Marneslaget vilde han ogsaa storme det hele, men da tog Franskmændene ham ved Vingebenet. Han kom nemlig i Fangenskab og kunde herefter ingen Ulykker lave ...

Henad Aften kom vi saa i Bivuak syd for Mons, Vi kravlede ind i nogle Rugskokke. Min Sidekammerat, P. Paulsen. var i al den Hurlumhej kommet bort fra os. Vi fandt ham dog, men hans Tornyster, Overfrakke og Dækken var og blev borte. Hans Svoger, Johs. Andersen, og jeg puttede ham ned imellem os, saa han kunde holde Varmen.

Om Morgenen den 24. August blev vi vækket i en Fart. (100) Da var der Ugler i Mosen, Vi rykkede frem til en Husrække, men næppe var vi naaet frem, før de første Granater havnede paa Bivuakpladsen. En gammel Ko, som netop begyndte paa sin Morgenfourage, lavede et vældigt Kraftspring, men saa vidt vi kunde se, led den ingen Overlast, Værre var det med en Del Kammerater, som var i Gang med deres Morgentoilette i en Havremark - de sprang omkring som Raabukke ...

Artilleriet kunde ikke køre i Stilling, da Englænderne kun var fire hundrede Meter foran os. Man kaldte derfor frivillige frem, og da Antallet omsider var tilstrækkeligt, blev Kanonerne trukket i Stilling ved Haandkraft.

Efter kun fem Minutters Artillerild var der skaffet fri Bane. Saa hed det: »Hæng om! Gevær paa Skulder! Fremad - March!«

Den vilde Jagt fortsatte ...

Næste Dag, den 25. August, passerede vi ved Noire Bouteille den belgisk-franske Grænse.

Peter Aarup, Hammelev.

Erindringer

(100) Som en fortsættelse af min beretning i årbogen 1950 skal jeg lige oplyse, at vi lå i egnen omkring den lille by Monthois. Vor kompagnifører var faldet, og som hans efterfølger udnævntes en overløjtnant ved navn Urmann, en pertentlig herre, der egentlig slet ikke egnede sig til Livet i felten. Vi lå på denne tid otte dage i forreste linie, derefter otte dage i reservestillingen og endelig otte dage i ro.

Mens vi engang lå i hvilestilling; fandt nogle af mine kammerater og jeg på, at vi kunne besøge vor landsmand, Mads Gram fra Københoved, der gjorde tjeneste ved artilleriet i nærheden. Vi havde det hyggeligt og kom naturligvis også til at tale om krigens gang og om udsigterne til, at vor hjemstavn kunne komme tilbage til Danmark. Mads Gram mente,

at dersom vi skulle vente til Tyskland havde tabt krigen, ville det koste mange landsmænds dyrebare liv; men en af mine kammerater, Carl Paulsen fra Langetved, sagde ved afskeden:

»Det må ikke ske, at tyskerne vinder krigen, om så det skal koste mig livet!«

Carl Paulsen hører til de landsmænd, der blev derude.

Vi blev imidlertid flyttet til en ny stilling ved La Chapelle. Vi skulle her blandt andet om natten besætte nogle udsatte poster langs med den lille bæk Forbe, der udmunder i Aisne-floden. Den første aften skulle en underofficer føre os ud til disse stillinger men han var ikke så lidt af en kujon. Da vi var nået lidt over halvvejs derud, blev vi midt på en pløjemark overrasket af skud fra en fransk underofficerspost. Vi måtte smide os ned, hvor vi stod. Heldigvis blev ingen ramt: men »føreren« var forsvundet, Vi fandt dog frem til de poster, som vi skulle afløse, Mens vi stod her i nattens mulm og mørke med et »ingenmandsland« på ca. 200 m foran os, (102) blev der pludselig et mægtigt skyderi langs med flodbredden.

En franskmænd råbte højt: »Qui vive!« (Hvem der?) Jeg blev lidt slap i knæene, og det var ikke fri for, at jeg rystede lidt. Jeg fik dog geværet spændt, men min nabo, vagtposten til højre, forduftede. Nu var jeg alene, og det var en ubehagelig situation. Omsider dukkede en mand op. Han sagde: »Pst! Er du der endnu?« – Han fortalte nu, at kammeraten, der forsvandt, havde fortalt, at jeg var blevet snappet af franskmændene.

Midt i april måned 1916 blev vi trukket tilbage og kom i hvil i byen Granam. Det var en køn egn. Nogle af mine kammerater tog et bad i floden, der løb gennem egnen. Frugttræerne stod i blomst, markerne var grønne, og det blev min tur at komme på orlov. Det var noget af det kønneste, man kunne opleve i denne forårstid. Alt stod i sit skønneste flor så langt mod syd, helt anderledes end oppe på egnen omkring Hamborg, hvor alt endnu var trist og øde. – Desværre gik det jo som altid, at de dejlige orlovsdage alt for hurtigt gik til ende.

I juni måned lå vi i stilling i udkanten af Argonnerne. Medens anden bataljon lå i første linie, lå vi i reserve- stillingen. Franskmændene foretog her et angreb på vor første linie; men stillingen holdt, så vi mærkede ikke noget. Vi slap for at blive indsæt. Dagen derpå blev vi dog alarmeret. Vi kom ud i forreste linie og fik krigens uhumskheder nær ind på livet. Foran skyttegravene lå både tyske og franske døde soldater henslængte. Det var umuligt at komme frem og begrave dem, og da det var varmt, var luften opfyldt af en ulidelig stank. Vi var glade, da vi omsider kunne forlade dette ækle sted.

Vi kom til et andet frontafsnit i Argonnerne.

Sommeren forløb stille og roligt, men i slutningen af september mærkede vi en stærk flyveraktivitet, og den 24. september 1915 satte franskmændene ind med et voldsomt artilleribombardement mod vor stilling, Den kalkholdige jord føg omkring os som sne ved vintertide. Om aftenen var skyttegravene og løbegravene omtrent (103) jævnet med jorden. En del af vore kammerater var faldet, og vi havde slet ikke så få sårede.

Carl Paulsen og jeg havde været afkommanderet. Vi havde været beskæftiget med at grave en understand og ville opsøge vor dækning for at spise lift til raften; men på grund af kompagniets tab blev vi beordret på vagt i den forreste skyttegrav. Natten var forholdsvis stille, men om morgenen gik det atter løs. Der blev skudt med kanoner, og minekasterne var i arbejde. Jeg blev beordret tilbage efter kaffe til vor lille gruppe, men da jeg fandt det sted, hvor køkkenet holdt til, var alt forladt. En tung granat var eksploderet i nærheden, og man havde så fundet det nødvendigt at flytte. Jeg fandt dog en stor kaffebeholder, dypede hurtigt mine kagekar ned i den, fik dem fyldt og skyndte mig tilbage til vor stilling i forreste

linie. Artilleriilden havde imidlertid taget voldsomt til. Jeg kom dog helskindet tilbage til skyttegraven og delte kaffen ud blandt kammeraterne. Derefter opsøgte jeg min gode ven Carl Paulsen, der var på vagt i en fremskudt post lidt til højre foran skyttegraven. Her var for resten vor landsmand, Chr. Jensen fra Fole, faldet den 23. september.

Carl Paulsen stod med en håndgranat i hånden. Jeg foreslog ham at lægge den til side, for i nødstilfælde havde vi jo da vort gevær, og hvis vi kunne undgå det, ville vi jo ikke gøre en franskmænd fortræd.

Vi drak vor kaffe og spiste en bid brød dertil. Af og til måtte vi dog springe til side og sørge dækning for nærgående minenedslag. Vi kunne dog for det meste bedømme den retning, minerne kom fra. Stillingen var i virkelighed meget farlig, vi forsøgte derfor at finde lidt bedre læ i en påbegyndt skyttegrav. For at finde lidt dækning lagde vi nogle planker tværs over graven.

Senere sendte man bud ud til os om, at vi kunne søge dækning i kompagniførerens understand. Da vi var på vej derhen - I fuldt firspring - slog pludselig en mine ned, jernstumper og jord fløj til alle Slider. Jeg blev ramt i ryggen af en stor jordklump og følte mig en kort (104) stund som fuldstændig lammet. Vi kom ned i understanden. Carl Paulsen blev dog siddende oppe på trappen. Han var chokeret og ligbleg ...

Bombardementet fortsatte uafbrudt, og vi sad længe på samme plads som lænket. Der blev dog en pause, og vi gik atter ud på vor fremskudte post. Jeg var i skydningen ved at tage en anden mands gevær.

»Har du taget mit gevær, Carl?« sagde jeg.

»Det kan da være lige meget, hvilket gevær du får«, sagde Carl.

Det var jeg nu ikke enig med ham i, for i den situation, vi befandt os i, måtte man kende sit gevær, man måtte kunne stole på det. Men Carl gik med mit gevær. Det blev hans sidste gang, for kort efter faldt han.

Jeg genså aldrig mit gevær -

Skydningen faldt i styrke, og den steg i styrke. Til tider var den meget voldsom. Vi søgte da tilbage for at gå i dækning i kompagniførerens understand. Under et af vore ophold her råbte udkigsmanden pludselig: »Franskmændene har besat vor forreste stilling!« – Vi rykkede frem. Det viste sig da, at franskmændene havde trukket vældige forstærkninger frem i deres egen forreste linie. De var nu også ved at rykke frem og befandt sig foran deres egen pigtrådsspærring. Sigbarheden var dog ikke særlig god, for i den tidlige morgenstund havde det småregnet, og krudtrøgen lå som en tåge over jorden. Franskmændene begyndte at nærme sig vor stillang. De løb frem i smågrupper. Jeg krøb op på skyttegravskanten og sendte et skud over imod dem. – Sigte ordentligt kunne man ikke. Jeg vil ærligt indrømme, at jeg var nervøs. Næste gang, jeg ville skyde, gav det kun et klik. Det viste sig, at jeg ikke havde fået det tomme patronhylster ud af løbet. Egentlig var det et held for mig, for det bragte mig igen til besindelse.

»Du ville jo ikke skyde en franskmænd!« havde jeg jo altid sagt til mig selv.

Jeg fik nu øje på min landsmand, Seeberg fra Brøstrup.

(105) »Kom«, sagde jeg til ham, »nu er det på tide, at vi trækker os tilbage!«

Franskmændene nærmede sig mere og mere ...

Vi sprang ned i en løbegrav og trak os tilbage mod vor samlingsplads. Løbegraven var dog opfyldt af soldater. Jeg sprang derfor ud af løbegraven og ned i en sænkning i jordsmonnet. I samme øjeblik peb en kugle om Ørene på mig; men trods granatekspllosioner og shrapnelkugler ilede jeg af sted og kom også godt tilbage til samlingsstedet.

Mine kammerater og jeg blev modtaget af regimentekommandøren. Han holdt en tor-dentale og befalede os at indtage nye stillinger og forsvare terrænet omkring samlingsste-det. Jeg gjorde kort omkring og løb af sted, som om jeg var særlig ivrig efter at udføre hans ordre. I virkeligheden forsvandt jeg sammen med nogle kammerater i nogle barakker, hvor vi holdt os skjult. Sandheden var jo for mit vedkommende, at jeg som dansksindet var lige-glad med, hvem der holdt stillingen. Jeg kæmpede for en sag, der ikke var min, og i virke-ligheden skuede jeg fjenden i den trøje, vi bar.

Franskmændene startede deres angreb med for lidt kraft. De måtte trække sig tilbage, og de tab, de havde, var til ingen nytte. Også vi havde haft følelige tab. Vi havde omkring ved halvtreds faldne, desuden ikke så få sårede. Tilbage var vi kun ca. femogtyve mand i vort kompagni.

Sådan endte den 24. og 25. september 1915 for Landeværns Reg. 85. Carl Paulsen og Schultz fra Fole var blandt de faldne.

Den 26. september fik vi forstærkninger fra et andet regiment; men da var det for sent. Franskmændene var da allerede brudt igennem vore linier. Vore faldne blev alle begravet i en fællesgrav. Vi blev trukket ud af linien og kom i ro, og det trængte vi til ...

Jens C. Barsballe, Københoved.

Fra krigens dage 1914

(106) Jeg havde været aktiv soldat allerede før verdenskrigens udbrud og måtte derfor stille i Flensborg den 4. august 1914. Her blev jeg tildelt 8. kompagni reserve-regimentet 86. Efter nogle dage i borgerkvarter flyttede vi ud på Angel, men den 23. august blev vi beordret til Flensborg Sporskifte, og næste dags formiddag drog vi mod syd.

Vi passerede Hamborg, og da det herfra gik videre mod Køln, var vi klar over, at vi skulle til vestfronten. Rejsen foregik uden spor af begejstring. I Aachen lå vi stille nogen tid, men den 25. august om morgenen passerede vi den belgiske grænse, og nu varede det ikke længe, før vi fik øje på spor af krigens ødelæggelser.

I Louvain forlod vi toget, holdt en kort rast og begyndte så marchturen så at sige ud i det blå, - Længe varede det dog ikke, før vi kunne høre skydningen, og inden vi så os om, var vi allerede med i træfningerne omkring Mecheln. Det var alvorligt nok, for vi havde i vort kompagni seksten døde og slet ikke så få sårede.

Det viste sig, at byens præst havde installeret en telefon oppe i kirketårnet. Han var her-oppesfra i stand til at iagttage tyskernes bevægelser og lade sine observationer gå videre til belgierne. En kavaleri-patrolje opdagede dog, hvad der her gik for sig og fik sat en stopper for det. Vor fremrykning foregik herefter uden hindring.

Jeg blev sammen med nogle andre sat til at samle de faldne på en vogn. At det var et behageligt arbejde, kan jeg ikke just sige. De faldne blev lagt i en fællesgrav. Vi rejste et

kors over graven, anbragte en hjelm ovenpå (107) og skrev de faldnes navne på en plade, som vi anbragte på korset ...

Det gik derefter videre mod Dendermonde, men pludselig gik det i ilmarch ned mod Frankrig. – En morgen trådte feldwebelen frem og spurgte, om der var femten mand, der frivilligt ville træde frem for at udføre noget vigtigt. Der trådte kun otte frem. Han gik derefter langs med fronten og udtog de manglende. Blandt dem var også jeg. Vi fik ordre til at blive tilbage og tage os af alle de kammerater, der ikke kunne holde ud at marchere eller som blev syge. Vort hold blev ledet af den kendte læge Lausten Thomsen. Desuden var der også tildelt os en sanitetssoldat og en løjtnant. Det lykkedes os at samle tredive mand, som så blev sendt tilbage til Bruxelles. Dette arbejde blev vi færdige med op ad dagen, og da der ikke var mere at bestille, opsøgte vi en beværtning. Vi havde set, at der gik høns omkring huset, og vi fik derfor lyst til at få æg på en eller anden måde. Mine kammerater bad mig om at ordne bestillingen; men jeg vidste jo ikke, hvad æg hed på fransk, og værten kunne ikke tale tysk. Jeg prøvede at beskrive et æg med hænderne; men det begreb manden ikke. Så fik jeg den lyse ide at gale som en hane. Det forstod manden, og det varede ikke længe, før han serverede dejlige, blødkogte æg for os ...

Vi blev tilbage i den lille by, indtil den sidste rest af divisionen var passeret. Så mente Lausten Thomsen, at vi havde fortjent en bedre middag. Den blev serveret på sygehuset, og den var god. Så gjorde vi os klar til at drage videre. Marchen gik i retning mod St. Quentin. Lausten Thomsen sad højt til hest, men han var nok blevet træt af ridningen, for det varede ikke længe, før han satte sig på sanitetssoldatens cykel og overlod hesten til løjtnanten.

St. Quentin nåede vi om aftenen klokken elleve. I byen var der bælgmørkt. Vi fik at vide, at vor bataljon var på forpost uden for byen. Vi skulle altså videre, men i mørket tog vi fejl af vejen. Den første landsby, vi kom (108) til, var uden soldater. Der var ikke andet at gøre end at søge ly for natten, og næste morgen klokken syv travede vi videre.

Efter ti kilometers march standsede vi op og blev enige om, at der ikke var nogen mening i at gå videre, uden vi vidste hvorhen. Løjtnanten red derefter rundt i omegnen for at se, om han kunne finde kendte troppeformationer. Vi gik imidlertid ind på en gård for at drikke kaffe. Bondekonen var meget flink og serverede både brød og kaffe for os. Vi betalte hver en mark for traktementet. Hun ville i grunden slet ikke have noget for sin ulejlighed.

Løjtnanten var imidlertid kommet tilbage. Han havde omsider fundet marcherende troppeheder, og for at indhente dem så hurtigt som muligt, lagde vi vor vej tværs over markerne og gennem hegnene. Klokken to om eftermiddagen nåede vi regiment 39. Her fik vi tildelt en portion middagsmad, og langt om længe nåede vi da frem til vort eget kompagni...

Alle kvarterer var imidlertid optaget, anen vi fandt ind til to gamle mennesker, der tog vel imod os. Konen bød os noget at spise. Vi fik suppe og brød, og senere redte hun en seng op til os. Vi sov så godt, at vi næste morgen var lige ved at sove for længe. Kompagniet stod allerede parat til at marchere af sted, da vi ankom. Vi nåede kun lige at bringe bondekonen en tak for husly; men den kaffe, som hun ville servere os på sengen, måtte vi desværre rende fra. Det var for resten sidste gang, jeg sov i en rigtig seng. Næste gang var det på et hospital i Münster, og det var først i november 1918.

På vor fremmarch nåede vi efterhånden frem til Noyon. Det skete dog ikke uden svære træninger, navnlig omkring landsbyen Bois St. Marbe. Det var derfor nødvendigt at lade os få nogle dages hvil. Vi var da allerede nået hen i september og lå i rostilling i byen Ham. Der var tyndet svært ud i vore rækker, men nu fik vi nyt mandskab. Til tidsfordriv kogte

Peter Lund fra Gaansager, Appel Stenger fra Roager og jeg en stor (109) portion æblemost. Vi havde så meget, at jeg kunne fylde en stor dåse, som jeg anbragte i mit tornyster,

Den 2. oktober gik det atter fremad ...

Vi skulle være med til at indtage Lancourt. Det var ikke nogen let sag, for vi mødte stærk modstand og havde store tab. Vi var nødt til at grave os ned for at vente på forstærkning. Under gravningen røg en geværkugle gennem mit tornyster og gennem min mostbeholder. Mosten løb ned ad ryggen på mig. Der blev således ingen most til os, men på den anden side er jeg lige ved at tro, at beholderen frelste mit liv. Imidlertid var der kommet forstærkning rem, og byen blev truget, dog under svære tab. Her faldt Laurits Winter, den første fra Gram sogn.

Tre dage senere gik det atter slemt til ved byen St.Aury. Under fremrykningen gik en geværkugle gennem min hjelm. Kuglen gav mig et lettere strejfsår over det ene øre. Det var ikke slemt, men det forvoldte mig dog smerter længe efter. Da byen var taget, blev der gjort holdt; men løjtnanten udtog en snes mand og rykkede ud af byen. Blandt de udtagne var også jeg. Løjtnanten havde fået en mærkelig ide. Han ville erobre en fransk kanon. Med en revolver i hånden drev han os frem; men da vi var nået ca. fem hundrede meter frem, begyndte det tyske artilleri at skyde. De skød for kort. En granat eksploderede mellem os, og en af mine kammerater blev ramt i ryggen af en splint. Jeg var med til at bringe den sårede tilbage. Men løjtnanten gav mig samtidig ordre til at komme tilbage med forstærkning. Det blev der nu ikke noget af, for da majoren hørte, hvad der var på færde, blev han rasende.

»Løjtnanten er fuldstændig tosset!« råbte han, og så blev hele Styrken kaldt tilbage.

Det kneb nu med at komme længere frem, og vi begyndte da at grave skyttegrave. Bag linierne gik vi på hønsejagt i en lille by. Det lykkedes mig at opspore en stor hane, og jeg skulle lige til at gribe den, da en stemme bag mig (110) sagde:

»Hvad laver du her?«

»Det kan du vel nok se!« svarede jeg.

»Ja, men du har ikke noget at gøre her«, sagde han.

»Det er rigtigt nok; men jeg skal også nok forsvinde, så snart jeg har fået fat i en høne!«

Da jeg dog nu fik en direkte befaling om at forsvinde, måtte jeg liste af. Jeg lagde tilbagevejen om gennem baghaven og var så heldig at nappe en stor kanin, så tre af mine kammerater og jeg fik travlt med at gøre den i stand. Vi skulle netop til at lægge den i gryden, da døren gik op; en patrulje trådte ind, og føreren sagde: »Hvad laver I her?«

En af mine kæmmerater var snarrådig. Han svarede: »Fire mand fra ottende kompagni tilbereder en kanin til kompagniføreren!«

Med denne besked forsvandt patruljen ...

Efter nogen tids forløb kom vi til et andet frontafsnit, Vi lå her mellem to skove; terrænet foran os var meget stejlt. Der var livlig artilleriild fra begge sider. Hen på eftermiddagen dagen efter vor ankomst besatte franskmændene dette stejle højdedrag, og nu blev deres skyderi voldsomt. Der kom ordre til os om at tage højdedraget. Vi måtte altså frem, og det kostede os dyrt -

Men da vi var næsten oppe på toppen, hørte skyderiet pludseligt op. Løjtnanten gav mig ordre til at krybe forsigtigt frem for at rekognoscere. Jeg nærmede mig forsigtigt den franske stilling, uden at der skete noget. Jeg så omsider benet af en fransk soldat og greb fat i det, ruskede og konstaterede, at han var død. Det viste sig, at der lå flere døde i nærheden; men stillingen var rømmet. Jeg krøb langt om længe tilbage og fortalte, hvad jeg havde set. Efter en times forløb kom der ordre til at gå tilbage til vor udgangsstilling. Sammen med

fire andre kammerater undersøgte vi dog et nærliggende skovbryn, hvor vi vidste, at en af tyskernes kanoner havde sin plads. Det viste sig da, at hele betjeningsmandskabet var blevet dræbt eller såret, kun en løjtnant og en menig var tilbage. Vi hjalp med at slæbe kanonen (111) tilbage. Herved kom vi forbi en høstak, ved hvilken brigadestaben havde taget opstilling.

»Hør, infanterister«, sagde generalen, »har I nogen anelse om, hvordan der ser ud ude i stillingen?«

»Ja«, svarede jeg, »vi kommer derudefra, og der er så at sige kun døde og sårede tilbage!«

»Ja«, sagde generalen, »det er skrækkeligt! Jeg nægtede at indtage højdedraget med så fåtalligt mandskab, men befalingen blev gentaget, og så hjalp ingen protester. Vær klar over, I fra det 86. regiment, at dersom jeg havde noget at bestemme, så kom ikke en af jer i noget slag mere!«

Generalen havde tårer i øjnene, men efter kort tids forløb var han ikke mere i brigadestaben ...

Den 16. oktober 1914 gik vi i stilling ved Lassigny. Her var der ingen skyttegravene, kun nogle usle huller, der gav en sparsommelig dækning. Vi gik derfor omgående i gang med at grave skyttegrave. men da hele undergrunden bestod af kalk; var det et besværligt arbejde. Ved hjælp af tre lag svære egestammer fik vi lavet en solid dækning, og da det i det hele taget var en rolig stilling, havde vi det godt. Kompagniføreren sendte dog under vort arbejde med at lave vor dækning fem mand hen til os med besked om, at de skulle have nogle af vore egestammer udleveret; men korporalen sendte dem tilbage med besked om, at dersom de havde brug for egestammer, kunne de selv skaffe sig nogle. I hvert fald havde hans folk ikke slæbt dem sammen, for at andre skulle have glæde af dem ...

Det endte med, at korporalen blev anholdt og sat i arrest på en bondegård. Her sad han en dag og førte dagbog, da kaptajnen aflagde ham et besøg.

»Nå, De er i gang med at skrive?« sagde kaptajnen.

»Ja«, svarede korporalen, »jeg er ved at skrive en beretning hjem til mine bekendte i Hamborg for at aviserne kan få at vide, hvordan behandlingen er her!«

Nu gik der kun nogle dage, så blev korporalen (112) hjemsendt. Han var »farlig for disciplinen ved fronten«, sagde man.

Som nævnt var det en rolig stilling. Vi lå i seks dage i forreste linie og kom derefter i hvilestilling i fire dage. Hvilekvateret havde vi i slottet i Divers, men en skønne dag opstod der brand i slottet, Det nedbrændte. – Man sagde, at det var en granat, der var gået ned i det og var skyld i antændelsen. I virkeligheden skyldtes branden nok en henkastet tændstik.

Johan Brodersen. Gram.

Kammerat, fortæl!

Pandekager - ah!

(113) Det var hen på sensommeren i 1914. Jeg gjorde dengang tjeneste ved et artilleriregiment fra Bahrenfeld. Efter at bevægelseskrigen var endt, var vort batteri gået i stilling foran byen St. Quentin i Nordfrankrig.

På dette tidspunkt gjorde jeg tjeneste som medhjælper ved batteriets ammunitionskolonne. Arbejdet bestod i at bringe forsyninger frem til stillingen. Om dagen hvilede vi, men så snart mørket indtraf, havde vi at løse vor opgave, der ofte var ret krævende, da dette skulle udføres i mulm og mørke.

En tidlig morgenstund gjorde vi holdt bag stillingen. Granaterne og andet, vi havde bragt frem, var aflæst og fordelt, og vi ventede kun på tegn til afrykning. Endelig kommanderede føreren, en løjtnant ved navn Schössler, der under denne tur havde føringen: »Så, folkens, nu bare til vogns og til hest. Færdig - afmarch!«

I førstningen gik det langsomt og forsigtigt, senere slog vi over i trav. En times tid eller så havde vi kørt. Dagen var ved at bryde frem. Om ikke ret længe ville solen bryde frem. Fuglene var vågnet og kvidrede allerede morgenfriske i trætoppene langs vejen. Under skramlen og klappen af hestehove kørte vi ind i en stille og endnu sovende by. Vi nåede ret hurtigt frem til byens torv, drejede af og kørte frem til den næsten tomme markedsplads, hvor vi standsede op og gik i kvarter.

Vi var havnet i byen Guise, en lille by en mils vej eller så fra den ret store by St. Quentin.

(114) Efter et par timers hvil var man klar igen. Vi var en lille flok, vel nok en 5-6 kammerater, der slog følge og lidt efter fulgtes ned gennem byens ret stille gader. Af civilbefolkningen så vi kun få, for Guise har krigens umiskendelige tegn. Hist og her lå huse i grus, nogle var meget hærgede af ild, altsammen en følge af krigen. Soldaten er vel nok den samme overalt, Han er nysgerrig. Også vi havde den samme fejl. Vi snuste rundt. Der var jo ingen, der forbød os det, og var det noget at »hole«, ja så tog vi det, uden at det anfægtede os.

Nede i byen lå der en fabriksbygning. Ved nærmere eftersyn viste det sig at være en sukkervarefabrik. Bygningen henlå til dels i ruiner, men alligevel fandt vi en god rest sukker, og vi forsynede os rigeligt.

Lige ved siden af denne sukkervarefabrik lå ruinerne af et bageri. Her var vi så heldige at finde et lager af mel og fedt.

Efter disse rige fund vendte vi glade og veltilfredse tilbage til vort kvarter. Så var der bare spørgsmålet, hvad vi skulle bruge de mange rare ting til. Kvarteret, vi boede i, var et aldeles ubeskadiget herskabshus. Vi boede forned, medens vor vagtmester, han hed Schilling, samt et par af vore underofficerer herskede i de øvre regioner.

Men hvad ville vi så stille op med melet?

Ja, foreslog en, hvad om vi bagte klejner!

Det var jo altid et forslag. – Det kan vi da godt, svarede en anden. – Og så har vi da også Petersen fra køkkenet. Han var uddannet som bager, og efter sigende havde han et bageri i Nibøl. Han blev tilkaldt. Så var fagmændene sat i sving ...

Nå, klejner blev det nu ikke, derimod til pandekager! De krævede ikke så mange anstalter. De nødvendige grejer fandt man på stedet, og der blev fyret op under husets store komfur. Snart duftede det af smeltet fedt, og lidt senere endnu herligere, da de første brunbagede og dampende pandekager blev budt rundt. (115)

U ... m! de smagte herligt og - der var absolut ingen rationering.

– Hug bare i jer! Petersen og jeg skal nok bage, så længe vi har noget at bage af, sagde Hinriksen, der med ærmet slog et slag hen over sin svedige og blussende pande.

Jo, stemningen i køkkenet var glimrende...

Duften må være trængt op til vagtmesteren på første sal, for lidt efter lød der støvletramp på trappen, og - der stod vægtmesteren i døren.

Ham snuste ...

– Hør folkens, sagde han, og det uden mit vidende og min velsignelse!

Vagtmesteren snuste og snuste og så på de mange pandekagespisende mænd.

– Måske må man tillade sig at tilbyde herr vagtmesteren en pandekage!

Det var Hinriksen, der sagde det, og vagtmesteren lod sig ikke nøde. Han lod den ene sukkerbestrøede pandekage efter den anden forsvinde ned i sit ret omfangsrige korpus.

– Ah, ja, udbød han under en lille pause. – Du, Hinriksen, dine pandekager er prima. Ja, de minder mig stærkt om dem, min svigermor serverede for os derhjemme i Oldesloe, og, føjede han til: -:- Jeg tager blot skålen der, og så får I mange tak for kagerne.

Derefter forsvandt han med et nik op på sin hybel. Vi levede formelig som grever og nød rigtigt tilværelsen med vin og pandekager. Vi slangede os i husets fine, rødpolstrede møbler.

En herlig dag efter den anden gik på denne måde. Vi befandt os godt i husets fine stue, på polstrede sofaer eller henslængte i de dybe lænestole, og vi åd, ja, frådsede i sukrede pandekager, som vi skyllede ned med vin fra husets dybe kælder.

Det lakkede mod aften. Igen lød de kendte toner, der kaldte os til snarlig opbrud. – Ja, så var det forbi med herligheden. Solen dalede ned i vest. En let dis bredte sig (116) efterhånden over byen, og under klappen af hestehove og raslen og klirren fra de mange vogne forlod vi denne lille, fredelige by for aldrig mere at vende tilbage til den ...

Sander Johannsen, Spandet.

Der vankede tæv ...

Efter en hård omgang nede ved Somme er resterne af vort regiment blevet trukket tilbage bag fronten, for at sårene kran blive lægt og hullerne udfyldte med nyt tilgæet opfyldningsmandskab. Vi ligger, som det hedder, for tiden i armereserve og prøver på at glemme de hårde og ret krævende dage forude.

I to dage har vi nu opholdt os i denne lille belgiske by. Vi har gode dage, får rigeligt at spise og har ingen tjeneste. Vejret er efter årstiden fint. Jeg og et par kammerater har derfor besluttet os til en tur rundt i byen. Noget spændende kan vi vel i grunden ikke vente. Hvad skulle det vel være - ? Men vi går altså en tur i byen, ser på husene, som mestendels er

rekvireret og taget i brug som massekvarter for trætte tyske frontsoldater, der er kommet hertil for at hvile ud. Nå, bare frontsoldater er det nu ikke, der ligger her. Vi har set folk fra landstormens rækker samt folk fra et eller andet arbejdskommando drive om her. Disse sidste vil vel være bedst kendt under benævnelsen »Schipp-Schipp-soldater«. Det var arbejdstjenestens våbenløse folk.

Vi er nået ned til en af byens mindre gader og standser op uden for et lille værtshus, en »Estaminet«, som det kaldes på fransk, Der lyder ingen larm derindefra, Man må formode, at her er der endeligt et sted, hvor der hersker ro og fred, Vi åbner nysgerrigt døren og træder indenfor, Ikke en sjæl at se - og dog - lidt efter dukker en midaldrende kvinde op fra et værelse i baggrunden.

- Oh-la-la! – Hun hilser smilende på os.

Vi må have set ret tilforladelige ud, for efter en kort præsentation beder hun os med en lille håndbevægelse (117) følge med ind i hendes bagved liggende private stue, - for, siger hun, her ude i skænkestuen passerer der jo så mange mennesker forbi ude på gaden, og, I forstår, sladderer går jo!

– Jo, da, vi har forstået hende, eller vi lader da, som vi gør det!

Så sidder vi da straks efter inde i hendes fine stue. – Her er der lunt og hyggeligt. Damen lader til at have sans for fine møbler. Der er billeder på væggen, nips og blomster; og, som i alle belgiske hjem, et husalter, og under en glasklokke henne i det ene hjørne en Jomfru Marie-skikkelse med Jesusbarnet.

Værtinden! Ja, jeg skal love for, hun kan snakke! Hun har snart fået os anbragt omkring bordet, til dels på ret par magelige stole eller for mit vedkommende i sofa en bag bordet. Vi bestiller en flaske vin ...

– Et øjeblik, mine unge herrer! svarer hun og fjerner sig. – Lidt efter kommer hun atter tilbage med den ønskede vin.

– Ih, glassene! Et øjeblik! Og som hun sådan går fra og til, lader hun hele tiden munden løbe.

Vinen perler i glassene og forsvinder i vore tørre halse.

– Ha! – Mutter - den er go'! Vi må nok hellere få en mere med det samme, siger min kammeret, Frantz Hänelt fra Westfalen, til vor gode, ja, ret så rare værtinde. Hun er ikke sen om at komme ud efter det ønskede.

Vi har jo i dag penge på Lommen, og - mon hun ikke har en lille anelse om det, og at disse hersens penge nok »trykker os« ...! – Nå, lige meget!

– Vi får have endnu en flaske, kommer det fra Friedrich Mackel.

Hm! Ja, vi er lige ved at være i vinkel nu! Jo om ikke det tegner godt her ...

Damen forstår at spørge ...

Hun skulle da vel aldrig være, ja, være spion - hemmelig spion. Man kan jo aldrig vide. Vi er kåde, ja, lystige. Vinen har begyndt at virke, føler jeg ...

(118) Pludselig er vort lille selskab blevet forøget med et par nydelige, unge piger. – Hvor kom de fra? – Ja, spørg mig ikke - men de var der, et par unge piger på omkring de tyve.

– Ja, sagde vor værtinde stolt, det er mine to pigebørn; hende der, det er Namie, og gavstrikken her hedder Maria.

Pigebørnene her var nok ikke »fødte i går«, for de var ikke spor knibske.

– Ja, sagde moderen, det er slet ikke så let for sådan en gammel kone som mig at holde styr på sådan et par tossede pigebørn.

Vi drak vin, egentlig mere, end vi havde godt af, men hvad, vi var jo i godt selskab, og her var der jo glæde og gemytlighed, så hvorfor skulle vi ikke også tage det med!

Tiden gik i idel lystighed og glæde. Jeg følte, at jeg havde nydt mere, end godt er, og at det var på tide at holde op.

– En flaske vin til, lallede en af kammeraterne. Han var allerede på vej ned under bordet

...

I det øjeblik sprang døren op, og ind stormede en flok råbende og støjende soldater. Under vilde skrig for de løs på os. Vi anede ikke, hvad der gav anledning til al den ballade midt i al lystigheden. Muligvis har vi været lidt for meget interesseret i pigebørnene. – Nu skulle vi altså have klø, og vi fik virkelig en læsterlig omgang tærsk, for ingen af os var i stand til at yde nogen rigtig modstand.

Disse arbejdskulier, eller hvad de var, slæbte os til sidst ud på gaden, hvor de lod os ligge, indtil en landstormspatrolje dukkede op og fik os transporteret hen på vagten, Her fik vi lov til at tilbringe natten i arresten. Den følgende morgen havde vi alle tømmermænd, men det var nu langtfra det værste. Vi var alle til grin i de følgende dage, og så måtte vi endda lide den tort, at feldwebelen hånede os og skældte os ud for svin og meget mere ...

Niels H. Lustrup, Spandet.

En indkaldelse ...

(119) Maks var hele familiens kæledægge. Han var smuk og velskabt, ret en fryd for øjet. De slanke lemmer og den brede bringe tydede på smidighed og styrke. Det fintformede hovede med de udtryksfulde øjne og de bevægelige Ører sad kækt på hans let krummede hals. Hårlaget var glat og blankt med fuksens varme lyd, men manken og den Lange hale var helt lyse, næsten i det hvide. Fodskiftet var hurtigt og sikkert, og når han var spændt for fjedervognen, kunne gangen næsten være dansende, som ville han antyde, at nu kørte vi til stads.

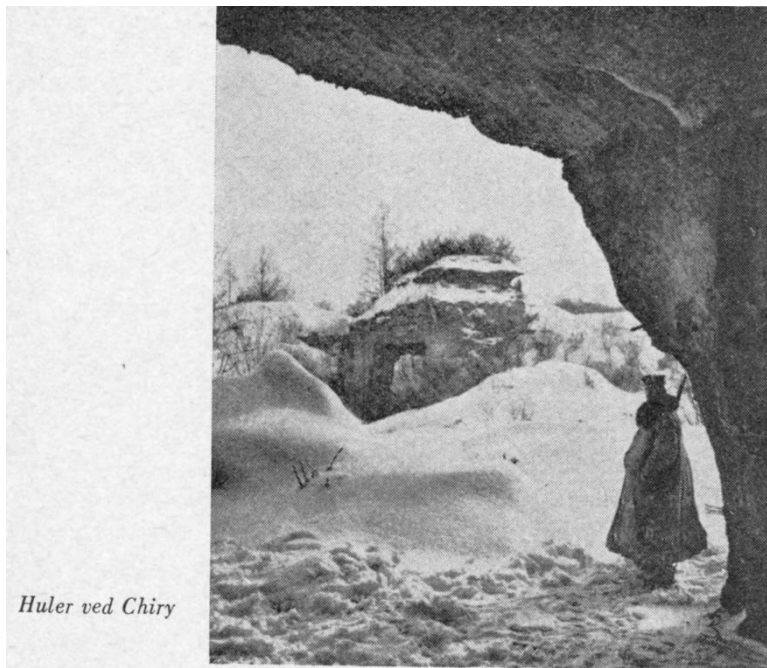
Ved hverdagens arbejde var Maks villig og lærenem. Det var åbenbart, at han havde glæde af, at få kræfterne brugt. Når han så efter endt arbejdstid blev sluppet løs i folden, kastede han sig ned på jorden, væltede om på ryggen og rullede fra den ene side til den anden, mens han på en komisk måde fægtede i luften med benene for at holde rulningen i gang og få skubbet hud og hårlag på plads efter selens -tryk. Så rejste han sig på hesteviss, først på forbenene, hvorpå bagkroppen fulgte med et sæt, stod så lidt på skrævende ben og rystede sig voldsomt, prusted et par gange og - toilettet var gjort. I næste øjeblik for han som en stormvind hen over agrene, så jord og småsten fløj fra hovene, og manken og den lange hale stod ud fra den strakte krop som to hvide faner. Det sang i luften, som når man slipper en spændt stålfjeder, når han slog bagud, og luften gik som trompetstød. Efter en runde stod han atter foran mig. Hovedet holdt han lidt på skrå, og øjnene lyste af kådhed, som ville han sige: »Vil du ikke lege med!« Han så helt forsoren ud med den lidt skævt tegnede blis i panden. Ørene var rettet fremad, som for at opfange mit svar, men da der intet kom, som han forstod, slog han hovedet tilbage, og mens enhver muskel spillede under

huden, satte han af til et nyt løb. Da han igen kom tilbage, havde kådheden fået afløb. Han gnubbede mig på armen med den bløde mule og ville kløs under pandelokken ...

(120) Jo, livet var dejligt, også for en hest i den livsglade alder. Det var sommerligt varmt og saftigt græs i overflod. Maks havde jo heller ingen anelse om menneskenes træskhed. Han hørte heller ikke skuddet i Serajewo og så ikke de sorte skyer, der træk op på Europas politiske himmel. Men en dag kom der bud, også efter ham, for han stod jo opført i de tyske krigsannaler.

Hen foran rækkerne af de fremstillede heste, som præsenteredes og kærtegnes af tavse mænd, gik officerer i feltgrå uniformer og med kolde, hånde øjne og noterede. – Reitpferd! Det var måske en hæder for Maks, men det var samtidig en dom. Også for ham var den sorgløse tid nu forbi, men han havde den fordel, at han ikke forstod det. Ja, hvem ved, hvad en hest forstår! Far var tavs, da han næste dag trak af med Maks. Mor havde givet ham brød og klappet ham til farvel, og børnene stod rundt omkring ham og græd, og alle måtte give ham et kærtegn til afsked. Vi hørte aldrig siden noget om Maks. Jeg deltog som infanterist ved 9. res. armekorps i verdenskrigen. Alle heste, jeg kom på nært hold, betragtede jeg opmærksomt, men Maks så jeg aldrig ...

Søren S. Petersen, Rødding.

Huler ved Chiry

Oesselghem i Flandern

Ære være deres minde

*Følgende kammerater, tilhørende vor forening,
er afgået ved døden*

Aabenraa Amt

Aabenraa afdeling:

Jes Fynsk	20. 12. 1961
Wilhelm Flade	12. 9. 1962
Ferdinand Have	25. 9. 1962
Carl Petersen	2. 10. 1962
Søren Matthiesen	2. 11. 1962
Niels Andersen	8. 3. 1963

Bjolderup-Hjordkær afdeling:

Chresten Kristensen, Nybølskov	27. 9. 1962
Jacob Vibe, Raved	4. 12. 1962
Peter KeteIsen, Hjordkær	27. 1. 1963
Carl Jørgensen, Bolderslevskov	7. 2. 1963

Bov afdeling:

Jakob Hansen, Faarhus	22. 5. 1962
Hans Bolbro, Kollund	30. 5. 1962
Thomas Jensen, Smedeby	22. 7. 1962
Klaus Petersen, Bommerlund	27. 7. 1962
Heinrich Holm, Kollund	29. 7. 1962
Erik Hansen, Padborg	11. 8. 1962
Hans P. Johannsen, Smedeby	11. 10. 1962
Paul Prøjse, Smedeby	13. 10. 1962
Jeppe Løbner, Frøslev	25. 10. 1962

Ensted afdeling:

Georg Luckmann, Styrtom	4. 9. 1962
Johann Wortmann, Stubbæk	11. 9. 1962

Felsted afdeling:

Andreas Iversen, Traasbøl	5. 5. 1962
Christian Johansen, Tombøl	27. 1. 1963
Hans Knudsen, Kiding	8. 2. 1963

Graasten afdeling:

Peter Matzen, Graasten	11. 5. 1962
Gottfred Frydendall, Graasten	26. 6. 1962

	Hans Peter Jensen, Ladegårdskov	3. 10. 1962
	Christian Bruhn, Graasten	4. 3. 1963
Holbøl afdeling:	Frode Carstensen, Vilsbækmark	26. 5. 1962
	Jørgen Hansen, Holbøl	2. 8. 1962
	Jørgen N. Brag, Undelev	17. 1. 1963
Kliplev afdeling:	Kresten Philipsen, Lundtoftbjerg	24. 4. 1962
	Jacob Peter Wrang, Bjerndrup	18. 10. 1962
Kværs afdeling:	Thomas Bøttker	26. 6. 1962
	Ludvig Schrøder	31. 3. 1963
Løjt afdeling:	Jes Krogh	1. 3. 1963
Rise afdeling:	P. Kjær	20. 9. 1962
	Johannes Enevoldsen	8. 11. 1962
	Jørgen Petersen	8. 12. 1962
	Johannes Rudbeck	11. 3. 1963
Varnæs-Bovrup afdeling:	Jakob Schmidt, Bovrup	16. 4. 1962
	Peter Jørgensen, Varnæs	18. 12. 1962
	Hans Nielsen, Bovrup	28. 12. 1962
Haderslev vesteramt		
Agerskov afdeling:	Andreas Popp	5. 7. 1962
	Anders Hedelund	2. 11. 1962
	Jes Lind	28. 11. 1962
	Laurids Enemark	1. 2. 1963
	Mads Frisk	7. 2. 1963
Bevtoft afdeling:	Andreas Gubi	4. 5. 1962
	Niels Schmidt	13. 3. 1963
Branderup afdeling:	Thomas Bøjsen	7. 1. 1963
Fole afdeling:	Christian Sølbæk	5. 7. 1962
Gram afdeling:	Jørgen Petersen, Tiset	3. 8. 1962
	Jens Keller, Kastrup	7. 10. 1962
	Anders Schmidt, Vester Lindet	3. 12. 1962
	Anders Frisk, Gram	7. 1. 1963
	Peter Bothner, Gram	20. 3. 1963
	Jørgen Timmerby, Gram	25. 3. 1963

Sdr. Hygum afdeling:	Jens A. Hansen, Harreby	8. 7. 1962
	Christian B. Jensen, Hygum	20. 3. 1963
Jels afdeling:	Thomas Jegsen	24. 5. 1962
	Niels Fuglsang	30. 10. 1962
	Hans Falkenberg	23. 11. 1962
Lintrup afdeling:	Iver Hansen, Tornum	25. 5. 1962
	Barthold Lund, Foldingbro	16. 6. 1962
	Christian Gammelgaard, Aarlund	11. 9. 1962
	Gjerluf Hansen, Lintrup	22. 12. 1962
	Thomas Sørensen, Tornum	25. 2. 1963
Nustrup afdeling:	Jes Lassen	15. 10. 1962
Rødning afdeling:	P. H. Schmidt	1. 8. 62
	Jul Boldt	22. 9. 1962
	Martin Jepsen	9. 1. 1963
	Jakob Iskov	17. 3. 1963
	Christian Juhl	21. 3. 1963
Skodborg-Skrave afdeling:	Niels S. Nielsen, Skodborgskov	19. 5. 1962
Tirslund afdeling:	Søren Bak	8. 5. 1962
	Rasmus Kjær	16. 11. 1962
Toftlund afdeling:	Peter Nissen	18. 6. 1962
	Valdemar Husmann	19. 7. 1962
	Søren Hedelund	30. 10. 1962
	Nis Dam	8. 11. 1962
	Anders Lorensen	8. 12. 1962
	Hans Holdt	9. 2. 1963
Øster Lindet afdeling:	Hans Nørgaard	4. 5. 1962
	Christian Ricken	16. 6. 1962
	Peter Ravn	28. 11. 1962
	Nis Hansen	20. 12. 1962

Haderslev østeramt

Aller afdeling:	Hans Rasmussen	20. 1. 1963
	Enevold Anker	7. 3. 1963
Fjelstrup afdeling:	Nis P. Schultz	18. 4. 1962
	Jørgen Fogt	30. 8. 1962

	Martin Wiuff	5. 10. 1962
	Christian L. Holm	28. 1. 1963
Haderslev afdeling:	Nis Nissen	3. 5. 192
	Ole Jensen	10. 6. 1962
	Knud Nielsen	24. 6. 1962
	Chr. Lugaard	1. 7. 1962
	N. Haar	6. 8. 1962
	Peter Møller, Ersted	6. 9. 1962
	Jørgen Berg, Stokkerhoved	3. 10. 1962
	P. Petersen	23. 10. 1962
	H. Mortensen	19. 11. 1962
	Gotl. Petersen	25. 11. 1962
	Anton Eich	7. 1. 1963
	Erik Petersen	29. 1. 1963
	Hans Tagesen, Maugstrup	15. 2. 1963
	Andr. Hansen	16. 2. 1963
	Erik Erichsen	18. 3. 1963
Halk afdeling:	Thomas Nissen	14. 7. 1962
	Jørgen Scherrebeck	17. 7. 1962
	Peter J. Ylsen	27. 10. 1962
Hammelev afdeling:	Chr. Thye, Tørring	4. 5. 1962
	Thomas H. Nørgaard	20. 5. 1962
	Claus Steffensen	10. 6. 1962
	Mathias Møller	15. 9. 1962
	J. Steffensen Uldall	22. 7. 1962
Hoptrup afdeling:	Martin Reese	31. 3. 1962
	Peter Mathiesen	7. 5. 1962
	Nis Gram	8. 7. 1962
	Hans Ludvig Juhl	18. 3. 1963
Starup afdeling:	Peter Iversen, Grarup	4. 11. 1962
	Anton Juhl, Vandling	22. 3. 1963
Stepping-Frørup afdeling:	Asmus Nissen, Frørup	24. 6. 1962
Christiansfeld-Tyrstrup afdeling:	Aug. Thielsen, Christiansfeld	14. 4. 1962
	Jørgen Andresen, Tyrstrup	10. 5. 1962
	H. P. Frøstrup, Tyrstrup	27. 6. 1962
	M. Trellesen, Kolding	26. 7. 1962
	Iwer Lauritzen, Kolding	2. 9. 1962
	Georg Boisen, Tyrstrup	28. 10. 1962
	Thomas Nørgaard, Christiansfeld.	5. 1. 1963

	Andreas Knudsen, Christiansfeld	7. 1. 1963
	Andreas Thomsen, Favrvraa	28. 3. 1963
Vedsted afdeling:	A. Andersen	28. 8. 1962
	C. P. Nielsen	6. 11. 1962
Vonsbæk afdeling:	Christian Østergaard	10. 11. 1962
Vojens afdeling:	G. I. Seyfarth	10. 12. 1962
	Christian M. Holst	16. 1. 1963
Øsby afdeling:	Lorens Nissen, Kvistrup	10. 5. 1962
	Niels Mogensen, Aarø	20. 9. 1962
	Niels Jensen, Aarø	11. 1. 1963
	Søren Nørskov, Haderslev	21. 1. 1963
Sønderborg amt		
Asserballe afdeling:	Peter Skovmand, Asserballe Mark	9.4. 1962
	Nicolai Iversen, Asserballeskov	11. 4. 1962
	Jørgen Leimand, Asserballeskov	10. 5. 1962
	Peter Clausen, Vellerup, før Asserballeskov	16. 12. 1962
Broager afdeling:	Carl Andresen	1 6. 1962
	Tøge Hansen	2. 6. 1962
	Claus Hansen	3. 7. 1962
	Jes Jepsen	6. 8. 1962
	Peter Christensen	27. 8. 1962
	Andreas Hansen	22. 11. 1962
	Max Geest	3. 12. 1962
Egen afdeling:	Lorens Iversen, Egen	25. 5. 1962
	Claus Thomsen, Sjellerup	10. 1. 1963
	Chresten Jørgensen, Dyndved	22. 3. 1963
Havnbjerg afdeling:	Otto Petersen	29. 3. 1963
Hørup afdeling:	Hans Kock	9. 7. 1962
Kegnæs afdeling:	Jens Hansen Knøs, Bøgehoved	6. 7. 1962
	Niels Peter Larsen, Kongshoved	26. 2. 1963
Ketting-Augustenburg afdeling:	J. C. Hansen, Augustenburg	13. 6. 1962
	Niels Andresen, Augustenburg	23. 6. 1962
	Peter Jørgensen, Augustenburg	23. 2. 1963
	Chresten Stolberg, Ketting	21. 3. 1963

Lysabild afdeling:	Christian Andresen, Lysabild	22. 12. 1962
	Jørgen Hansen, Sarupskov	2. 3. 1963
Nordborg afdeling:	H. Hunermund, Nordborg	24. 9. 1962
	H. Andresen, Nordborg	9. 11. 1962
	Chr. Jensen, Nordborg	1. 12. 1962
	Jørgen Frank, Nordborg	19. 1. 1963
	J. Jensen, Nordborg	26. 1. 1963
	Nic. Hansen, Nordborg	7. 2. 1963
	Chr. Hansen, Holm	11. 3. 1963
Notmark afdeling:	Hans Johansen, Fynshav	15. 1. 1963
Nybøl afdeling:	Peter Adolf Hansen, Stenderup	14. 12. 1962
Oksbøl afdeling:	Christen Madsen, Oksbøl	28. 6. 1962
	Christen Møller, Broballe	5. 10. 1962
Sottrup afdeling:	Peter Christensen	8. 4. 1962
	Hans Roth	28. 4. 1962
	Peter Andresen	7. 5. 1962
	Hans Christian Petersen	2. 11. 1962
	Hans Peter Andersen	4. 11. 1962
	Peter Michelsen	24.11. 1962
Svenstrup afdeling:	Jacob Petersen, Himmark	15. 5. 1962
Sønderborg afdeling:	H. P. Johannsen, Sønderborg	22. 4. 1962
	Max Christensen, Sønderborg	3. 5. 1962
	Chr. Dethlefsen, Hestehave	4. 5. 1962
	B. Jensen, Sønderborg	7. 5. 1962
	P. Christensen, Sønderborg	13. 5. 1962
	Hans Petersen, Kær	13. 5. 1962
	Jens Knudsen, Sønderborg	23. 5. 1962
	Johannes Hell, Sønderborg	7. 6. 1962
	Hans Mathiesen, Ulkebøl	23. 6. 1962
	Friedr. Phillipsen, Dybbølmark	4. 7. 1962
	Jørgen Jørgensen, Sønderborg	2. 8. 1962
	H. Carstensen, Hestehave	16. 8. 1962
	Chr. Andresen, Kær skole	11. 9. 1962
	Friedr. Hansen, Ulkebøl	20. 9. 1962
	Chr. Block, Klinting	20. 9. 1962
	A. Abrahamsen, Sønderborg	5. 1. 1963
	Jørgen Skovmand, Vollerup	15. 1. 1963
	Nicolai Boisen, Sønderborg	27. 1. 1963

Ullerup afdeling:	Johann Gehrke, Dybbøl	27. 1. 1963
	Hans Matthiesen, Blans	10. 5. 1962
	Jes Jacobsen, Blans	1. 9. 1962
	Nikolaj Petersen, Blans	4. 3. 1963
Tønder amt		
Abild afdeling:	Peter Schmidt	27. 2. 1963
Ballum afdeling:	Hans Lindholm	6. 6. 1962
	Frederik Hindriksen	17. 3. 1963
	Peter Mathiesen	24. 3. 1963
Bredebro afdeling:	Anders Simonsen	8. 5. 1962
	Hans L. Petersen	24. 8. 1962
	Mads N. Madsen	8. 1. 1963
Burkal afdeling:	Andreas Iversen Møller	17. 10. 1961
	Jes Peter Petersen	23. 6. 1962
	Christian Hansen Buch	17. 8. 1962
	Gustav Lassen Paulsen	24. 2. 1963
Bylderup afdeling:	Jep Kaas	30. 6. 1962
	August Gaarde	6. 9. 1962
Døstrup afdeling:	Peter Marcussen	11. 10. 1962
	Peter Madsen	16. 3. 1963
Emmerlev afdeling:	Laust Sørensen	1. 4. 1962
	Peter Petersen Lund	25. 2. 1963
Hostrup afdeling:	Hans Korsgaard, Jejsing	12. 12. 1962
	Georg Andersen, Hostrup	2. 1. 1963
Hviding afdeling:	Nicolai Petersen	3. 10. 1962
Højer afdeling:	Rasmus Gram, Højer	14. 4. 1962
	Bo Jørgensen, Højer	13. 5. 1962
	Andreas Knudsen, Rudbøl	22. 7. 1962
	Peter Petersen, Østerby	26. 1. 1963
Løgumkloster afdeling:	Rasmus Jessen Hermannsen	8. 7. 1962
Møgeltønder afdeling:	Hans Chr. Davidsen	5. 5. 1962
	Christian Hermann	4. 11. 1962

Nørre Løgum afdeling:

Paul Jespersen	12. 7. 1962
Sønnik Poulsen	22. 2. 1963

Rejsby afdeling:

Andreas Jensen	7. 1. 1963
Truels Stavning Jensen	15. 2. 1963

Roager afdeling:

Christian Wollesen	31. 5. 1962
Herman Jakobsen	10. 8. 1962
Peter Carlsen	20. 11. 1962
Christian Søndergaard	2. 3. 1963

Skærbæk afdeling:

Peter H. Jepsen	25. 6. 1962
Laurids Kjær	4. 10. 1962
Carl Christiansen	4. 1. 1963
Chr. Klemmensen	23. 2. 1963

Spandet afdeling:

Niels Lustrup, Spandet	9. 6. 1962
Otto Groth, Fjersted	16. 12. 1962
Andreas Schack, Spandet	12. 3. 1963

Tønder afdeling:

Wilhelm Christiansen	3. 11. 1962
Niels Jensen	28. 1. 1963

Visby afdeling:

Thomas Hansen	6. 6. 1962
Thomas Ivang	15. 12. 1962

København og Odense

København afdeling:

Christian Sørensen	20. 7. 1962
Richard Lehmann	12. 11. 1962

Odense afdeling:

Jens Peter Pors	17. 6. 1962
Peter Bojsen	16. 1. 1963
Jes Andresen	25. 1. 1963

Sydslesvig

Flensborg afdeling:

Otto Mathiesen	9. 4. 1962
Hermann Clausen	12. 4. 1962
Fritz Brømel	19. 8. 1962
Carl Heinz Andresen	6. 9. 1962
Erich Bychert	20. 11. 1962
Hermann Melchert	29. 12. 1962

